

О СТОГОДИШЊИЦИ СМРТИ ПЕТРА КОЧИЋА*

Први приповједач српске Босне

Кочић је као метеор блеснуо и згаснуо. Заредом су се појавиле три збирке *С планине и испод планине* (1902 – 1905) и један избор у СКЗ под истим насловом (1907). Послије тога је објавио *Јауке са Змијања* (1910) и *Суданију* (1911). Потрошио се као политички бард свог народа, као уредник часописа, саборски заступник сељака и радника, писац новинских чланака и уредник листова, а још више као вишемјесечни робијаш у Бањој Луци и Зеници, па душевни болесник у београдској болници.

Шта се у тих десет година дешавало у његовом књижевном дјелу?

Кочић се брзо мијењао: престаје писати епигонске пјесме и под утицајем Јанка Веселиновића, и сам дијете села, почиње писати приповијетке из сеоског живота. Одмах је, међутим, препознао теме свога краја непосредно послје окупације: регрутовање младих људи у аустријску војску, самовоља власти (жандари, чиновници, спахије и капиталисти/закупници), колонијални однос према домаћем становништву, аустријску управу као „укопацију“, поробљивачки језик администрације и експлоататорски смисао аустријске управе (јазавац Давида Штрпца говори „господиновим језиком“).

Уноси у српску прозу снажну еротску страст, неукротно стање нагона. (За разлику од Станковића, Кочић ову страст не пригушује и она у свијету патријархалних норми води у катастрофу.)

Брзо је нашао свој тип јунака, с највишим изразом у Давиду Штрпцу и Симеуну Ђаку, а свакако и у „оном иза каце“. (Често истицао тип мрачајског проте имао је претходнике у *Мишки Убојици* Илије Вукићевића и у *Ђукану Скакавцу* Симе Матавуља.) То су ликови који се уклапају у свјетску породицу књижевних архетипова (на страни особења, мрачајски прото; тип за-

Душан Иванић

несеног причаоца, лакрдијаша који као дворска луда казује истину о врховној власти; тобож неупућени сељак на суду изругује накарадни

Петар Кочић

језик званичне правне комуникације и суштину закона који хоће да параграфи замијене живи живот).

У пејзажима и приповједачко-лирским коментарима назначио је опсесивне мотиве свог књижевног дјела и политичког дјеловања. У приповијетци *Гроб Слатке Душе* (1902) његов приповједач вели:

Све је љуто, немирно, горопадно и тврдоглаво на вој планини и испод ове планине! У нас је ријеткост питом и вамо покоран чојек. А има и' доста, који, ако 'ш, овог суда млого и не бендају.

Те три реченице су и дио Кочићевог аутопортрета, који ће се као мото наћи у *Јазавцу пред судом*:

Ко искрено и страсно љуби Истину, Слободу и Отаџбину, слободан је и неустрашив као Бог, а презрен и гладан као пас.

Наставак на стр. 3

53. БЕОГРАДСКИ МЕЂУНАРОДНИ СУСРЕТ ПИСАЦА

Књижевни меридијани

У летопис међународног књижевног окупљања у српској престоници, уписана је још једна успешна година. Ако је поезија свежина света, како, отприлике, дефинише један српски песник, онда су дани од 19 – 23. септембра

ло је свечано отварање Сусрета у Скупштини града Београда. Почело је извођењем свечане песме „Востани Србије“. Добродошли-

вакидашњи догађај, а опет традиционалан, који „изазива стваралачку енергију из још непресушних идеала у потрази за лековитим

Свечано отварање у Скупштини града

унели бар део свежине у књижевну свакодневицу и живот, макар оних, који воле писану реч. А то је време када је у Београду одржан Београдски међународни сусрет писаца, који је окупио песнике са различитих меридијана, представнике различитих култура и језика. Овогодишњи је протекао у знаку обележавања великих јубилеја: 400 година од смрти Вилијама Шекспира, 100 година од смрти Петра Кочића и 140 година од рођења Боре Станковића.

Првог дана, на Трибини у Удружењу књижевника Србије представљен је обиман роман Николаја Лугинова „Тако вели Џингис – кан“. У раним поподневним сатима, већ традиционално, окупили су се песници испред куће Ђуре Јакшића на Скадарлији; на програму „Књижевна познанства“ који су осмислили Душка Врховац и Миљурко Вукадиновић, а у вечерњим сатима у Удружењу је одржано вече књижевника са Косова и Метохије и приређена добродошлица гостима.

Након, такође традиционалног полагања венца на споменик Иви Андрићу, 20. септембра уследи-

цу гостима из света и земље пожелео је, у име домаћина, Андреја Младеновић, заменик градоначел-

својствима мира, уз толеранцију и уважавање различитости“. Затим је сваког иностраног госта поздравио

„Повеља Мораве“: Гжегожу Латушинском и Селимиру Радуловићу

ника Београда, који је нагласио да српски главни град са радошћу дочекује писце и уметнике и тако доприноси култури и културној баштини Европе и света.

У својој поздравној речи Радомир Андрић, председник УКС, рекао је да су Сусрети писаца нес-

поименице. Председник Одбора за међународну сарадњу УКС Милован Витезовић је у својој беседи, која је због његовог одсуства из здравствених разлога прочитана, назвао песнике Аргонаутима, вечитим трагаоцима за Златним руном и подсетио на бурну историју Београда кроз коју су песници били значајна подршка народу. Витезовић је истакао да је Београд постао „престоница песника“ у 15. веку када је деспот Стефан Лазаревић написао „Слово љубве“, да је вековима „издржавао хирове историје“, обнављан 40 пута, али обнављан и легендама и поезијом.

У уметничком програму наступили су глумци Милан Михаиловић Цаци и Биљана Ђуровић и виолончелисткиња Јелена Михаиловић. Преводе је читала Нина Симић. Сценарио и режију урадио је Живорад Жика Ајдачић.

Наставак на стр. 4

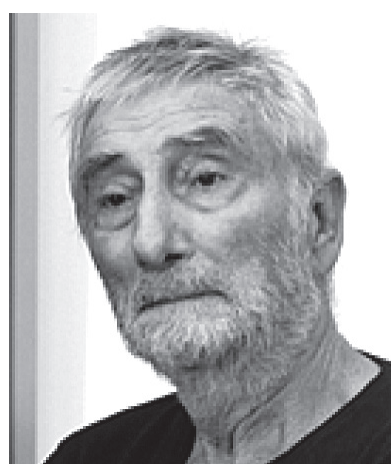
Беседа: Петар Сарић, стр. 8

Адам Пустољућ, стр. 8

Радован Бели Марковић, стр. 9

Одлазак:
Љуба Поповић стр. 24

С Т А В

Нови министар културе – да ли и нова културна политика?

Драган Мравовић

Добили смо новог министра културе Владана Вукосављевића, после оне пошести Ивана Тасовца. Било је и до сада углавном неспособних министара културе (пар часних изузетака постоји, рецимо Миодраг Ђукић, Воја Брајовић, Братислав Петковић), али штеточине као Тасовац још није било. И управо су његови не само штетни, већ и злонамерни потези у српској култури основ за почетак рада новог министра. Уверени смо да он то може, али је питање колико ће успети, јер није ни Тасовац деловао погубно по културу Србије на своју руку. Ово је битно, јер се свест народа уништава или унапређује управо преко промена вредности у култури и просвети. А о томе какве „вредности“ је унео Тасовац у српску културу, довољно сведочи да су циркус, улична уметност и пантомима проглашени културом у његовом Закону о култури, а укинута институције од националног значаја и истакнути уметници бачени на маргину. Јер он је био склон перформансима, стерилној и личној егзибицији, па није разликовао забаву од културе.

Господин Вукосављевић има личне прерогативе да покрене напред нашу културну стварност. Поменимо само да се као секретар за културу Града Београда изборио за пет одсто већи буџет у свом ресору. Иницирао је „Дане Москве у Београду“ и „Дане Београда у Москви“, као и да Србија добије културни центар у главном граду Русије. Један је од покретача акција „Негујмо српски језик“ и „Наше благо“. Заложио се да „Политика“ добије трг. Био је и потпредседник УО Задужбине Милош Црњански. Носилац је награде „Светозар Марковић“ за историју, а добио је и награду Француске алијансе на европском конкурс за најбољи састав на француском језику који је учио у Паризу и Дижону, писао је текстове за Правник, Студент и НИН. Међутим, бавио се и спољном трговином, продајом некретности, пружањем правних услуга и односима са јавношћу. Управо ово знање указује на могућност да буде добар министар културе. Наиме, личне уметничке сујете су биле честа брана добром деловању уметника министра културе, а по словично непознавање бирократског рада, својствено уметницима, често их је чинило неуспешнима, чак и када су имали добру намеру. Може се лако десити да буде добар министар културе баш човек који не долази из уметничког миљеа, јер је лишен уметничких сујета и парцијалног науца.

У нади да се не варамо, а поздрављајући прве потезе и изјаве министра Вукосављевића од његовог именовања до данас, које најављују светло на крају тунела српске културе, предлажемо му да има у виду:

- враћање достојанства уметницима које је претходни министар довео на најниже лествице поштовања у српској историји. Поред стварања такве климе у друштву, то значи такође да им се омогуће коректни услови за рад и представљање њихових дела уз надокнаду довољну за живот у нашим условима, да се њихова дела вреднују као допринос култури Србије која она користи и после њихове смрти. Радни век уметника се не завршава чином званичног пензионисања, а

његово дело, ако вреди, не завршава се крајем радног времена или пословне године, већ траје и вековима на ползу српске и светске културе;

- темељну измену Закона о култури, јер је претходни Тасовчев наредни „документ“ имао сврху само да се укине српска национална култура, а кич, циркус и улична уметност доведу у врх српске културне стварности. Да изгубимо наш културни идентитет. А зна се да је народ без културе и без просвете, народ без идентитета, односно то није више народ већ аморфна маса погодна за неолиберално обликовање и претварање људског бића у потрошачки атом интелектуалног нивоа амебе;

- враћање статуса националних институција, јер оне не могу да зависе од ђуди министра културе, ни у погледу финансирања, ни избора њихових руководилаца;

- подизање статуса истакнутих уметника на ниво републичке обавезе, а не да истакнути уметник међународног ранга зависи од локалне управе, па да се деси, као што се и десило, да уметнике држава терети каматама за неулашени износ доприноса, иако су локалне управе имале ту обавезу, а нису то учиниле;

- стандардизовање националних признања која је Тасовац противзаконито суспендовао, а покушао чак да укине и стечено право уметника који су га добили. У томе га је спречио Брисел, али је он потом покушао да укине даљу доделу тог признања. Срећом, премијер га је спречио и у томе. Пакосник је ипак успео да некажњено оштети наше велике уметнике спречавајући их, незаконитом суспензијом конкурса, да у међувремену добију ово високо државно признање. Наравно, потребно је ревидирати неке од критеријума за кандидатуру. Рецимо, треба предност дати ствараоцима, а на плану репродуктивне уметности вредновати, примера ради, само и евентуално међународни успех. Дакле, треба одвојити забаву, као комерцијалну вредност, од уметности као трајног доприноса српској култури. Треба такође укинати арбитрарно додељивање националних признања од стране Владе Србије, јер признања која су највише јавно оспоравана била су баш она која је

Влада доделила мимо надлежне комисије. Месечна надокнада треба да се усклађује као и код спортиста према просечном личном доходу у Србији, јер ће фиксни износ временом да је обезвреди до краја. У тренутку увођења износила је око 700 евра, а сада је око 360 евра, док спортисти примају од минимум 400 до око 1380 евра и то од четрдесете године живота, а не после пензије, као уметници, ако је доживе. Апсолутно избацити из употребе термин „националне пензије“ као незаконит и увредљив, а који је допринео многим нападима на уву

институцију, јер је реч о награди, а не о пензији.

- укидање политичког клијентелизма у култури. Познато је да особе одређене политичке оријентације колу воде у култури и бенефицијама код министарства, као и да се финансирају превасходно неки кланови одређене политичке оријентације који већ петнаест година воде културу против српских националних интереса;

- посвећење пласману наше културе у свет. За то је потребно оформити посебан фонд у оквиру Министарства културе ради финансирања представљања наших уметника у свету. Такође, преко дипломатске мреже организовати културну размену са светом на принципу реципроцитета. Примера ради, Генерални конзулат у Барију организовао је, за само две године, и то под санкцијама, наступе преко седамдесет наших уметника („Ренесанс“, „Славија театар“, „Звезда театар“, изложбе слика и фотографија, књижевна гостовања и гостовања музичара, итд.) као и изложбу итали-критске иконе у власништву Народног музеја Србије. Наши трошкови су сведени само на дневнице и путне карте које је платило Министарство културе;

- побољшање комуникације Министарства културе са уметничким удружењима и уметницима, јер целокупни уметнички амбијент је незадовољан досадашњом комуникацијом, која се свела на првично врећање уметника у „изведби“ министра Тасовца, који је тврдио чак и да би он „на томболи“ нашао боље уметнике од оних које имамо;

- враћање значаја Националном савету за културу, који јесте орган Скупштине Србије, али који треба да буде корисни сарадник Министарства културе, а коме је Тасовац незаконито срзаоа углед;

- реорганизацију удружења у култури. Није Србији потребно да има, само у Београду, два удружења писаца (плус два у Новом Саду) и да се недовољно финансирају две канцеларије са чиновницима у истој згради у Београду, ако се истим парам, и мањим, може пристојно финансирати једна канцеларија. И Удружење књижевних преводилаца може под исти „кров“, па би један секретаријат све опслуживао. Досадашњу политичку поделу удружења писаца и преводилаца треба укинути. Уметничка удружења су уметнички еснафи који бране интересе својих чланова, а ко жели да се бави политиком, нека је изнесе на улицу или у неку партију;

- коректно, а не понижавајуће финансирање уметничких удружења;

- коректно, а не понижавајуће финансирање значајних манифестација у култури и њихово уважавање присуством представника Министарства;

- коректно, а не понижавајуће финансирање историјских књижевних листова и часописа, као што су Књижевне новине, Савременик, Књижевност, Кораца, Градина, Домети, Багдала, Градац, Развитац, итд.

Наравно, има министар и бројне друге проблеме у култури, запарложене музеје, бедан статус глумца у позориштима, итд. Није лако, али се може учинити, стрпљивим радом у комуникацији са уметницима, да српска култура буде третирана на нивоу свог доприноса угледу Србије, а он је несумњив. Нико, не може да захтева чуда од министра. Али, захтевамо да има добре намере према српској култури. Уз спорт она је најјача легитимација Србије у свету.

Прослављена Богородица Тројеручица

Удружење књижевника Србије 25. 07. са почетком у 12,00 обележило је своју крсну славу Икону Богородице

Р. Андрић, Д. М. Петровић и прота Михајловић

Тројеручице, заштитнице српских писаца и српског језика. У свечаној сали УКС-а, окупили су се књижевници, њихови пријатељи и сви поштоваоци лепе писане речи, како би заједнички поделили радост и саборност ове свечаности. Са благословом Патријарха Српског г. Иринеја, чинодејствовао је прота Александар Михајловић, који је присутне подсетио на чињеницу да су у молитви Богородице Тројеручице писци сједињени са Атоском Гором, јер је Богородица Тројеручица и заштитница Хиландара.

Председник Удружења књижев-

ника Србије Радомир Андрић у свом обраћању истакао је чињеницу да је УКС пре више од две деценије од Синода Српске Православне Цркве добило благослов да слави Богородицу Тројеручицу, једну од најопеванијих икона у српској поезији, са жељом да писци и поетници писане речи под окриљем Удружења књижевника Србије Богородицу Тројеручицу славе још „многајета лета“. Славље је увеличало драмски уметник и књижевник Милан Михајловић Цаци, који је

прочицао песму Ивана В. Лалића „Шапат Јована Дамаскина“.

Домаћин славе Душко М. Петровић није скривао радост што је са породицом дочекао све оне који су желели да под кровом УКС-а искажу поштовање према заштитници српских књижевника. Предраг Богдановић-Џи домаћину славе даривао је пергамент са ликом Светитељке. А наредне године госте ће као домаћин славе дочекивати уредник и водитељ Дискусионе Трибине УКС-а Миљурко Вукадиновић.

Душан Цицвара

Симовићу „Љубомир П. Ненадовић“

Академик Љубомир Симовић добитник је награде „Љубомир П. Ненадовић“ за најбољу путописну књигу у 2016. на српском језику, за дело „До Оба и Хуангуа“, у издању београдске куће „Танеси“. По оцени жирија, реч је о вансеријском путописном делу, „са латентним наносима есеистичког, идеолошког и антрополошког, које на посебан начин остварује увид у две велике и трагичне цивилизације, културе и народа, какви су руски и кинески“. Награду додељује Ваљевска матична библиотека „Љубомир Ненадовић“

Н а п о м е н а

Од овог двоброја „Књижевне новине“ уређује редакција у прилично измењеном саставу. Ранијим члановима уређивачког тима велика захвалност за досадашњу сарадњу, а новим срдачна добродошлица.

Главни и одговорни уредник

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

Главни и одговорни уредник
Мићо Цвијетић

Редакција:
Даница Андрејевић (заменик главног и одговорног уредника),
Бранислав Вељковић, Предраг Бјелошевић,
Зоран Хр. Радисављевић,
Славомир Гвозденовић, Милутин Мићовић и
Александар Чотрић

Секретар редакције
Гроздана Лучић Лалић

Уметнички лого:
Миле Грозданић

Припрема за штампу:
Радојица Ђурић

Коректура:
Томислав Јаничић

Штампа:
„Драслар партнер“, Београд

Лист излази једанпут месечно
Рукописи се примају сваког радног дана од 11 до 14 часова

Рукописи се не враћају

Телефакс: (+381 11) 26 26 278
Телефон: (+381 11) 26 27 286

Адреса редакције:
11000 Београд, Француска 7

Е-маил:
knjizevnenovineuks@gmail.com
uks.srbije@gmail.com

www.uksrbije.org.rs

Редакција у новом, измењеном саставу, почиње од септембарског броја да уређује „Књижевне новине“.

Молимо сараднике да у предмету (subject) имејла прво напишу своје презиме, што ће олакшати налажење текста за штампу.
Електронску пошту нам можете слати на адресу: knjizevnenovineuks@gmail.com
Молимо да текстове шаљете као **Word dokument (.doc)** (опцијом: **attach a file**) у фонту **Times New Roman** или **Arial**, откуцане **ћирличном српском тастатуром**.

Лист суфинансира
Министарство културе
Републике Србије

Наставак са 1. стране

Додаће на другом мјесту и Правду:

Као што год у густој помрчини не можеш наћи свјетлости, исто ћеш тако узалуд у земљи без Слободе тражити Правду, јер је Слобода света и узвишена мајка Правде.

Те би ријечи морале бити свете и у нашем времену, да их има ко понијети у свом дјеловању!

Приповиједајући и описујући, Кочић из реалних слика простора и људи иде ка сугестивном, алузивном лирском коментару:

Чинило ми се да села моја и планине моје нешто с чежњом очекују и да је све окренуло лице према блиједодефастом истоку.

Јест, јест, планине моје и села моја, ви за нечим чезнете, за нечим гинете!

Или ка сликама разбјешеле природе (крај приповијетке *Кроз међаву*):

Негдје у даљини, са планинских овршак, разлијегало се је по узнемиреној зимској ноћи студено вијање гладних вукова, мијешајући се са урликом и ломњавом побјешњелих вјетрова, који потресају земљом, носећи као невидљиви дивови на својим снажним плећима грдне сметове и разбацујући их ражљубено на све стране...

Кочић тражи крупну, јаку ријеч и кад описује снагу заједнице у срећним данима кућне задруге Реље Кнежевића:

Велика је снага и задруга у њега била. По четрдесет, педесет кућне чељади радило је на њивама његовим, са којих су се у врелој сунчајној свјетлости кроз планинско, небеско плаветнило ломили и кршили дрхтави и задихавани гласови, а пуна и забрела снага прштила и пуцала испод загријаних кошуља и сребрних гердана. И пјесма рада и расплаћене младости, пјесма ускипјеле, необуздане планинске снаге уз оштри фијук коса и српова разлијегала се силно, протегнуто, у врелом дрктању бијелих обних грла, испод поподрелих горских висова. (*Кроз међаву*)

Неки од наших угледних књижевних историчара узимали су циклус о Симеуну Ђаку као пародијско-критичко демистификавање фолклорне традиције. Мени се чини да се више ради о донкихотској опседнутости епским вриједностима, епским осјећањем свијета, какав се сачувао само у народним пјесмама. Причање Симеуна Ђака је потврда постојања епских идеала у прозаичним временима „сувог зулума“ аустроугарске окупације. Симеун Ђак је и љута пијаница (веле да је „досад попио толико ракије да би се на њој, кад би се пуштала кроз бадањ могло самљети двадесет улчека сирове зоби!“) и хвалисави причалац (воли „и да мало удари у страну кад што о себи говори“), понекад кавгаџија и занесењак, али и манастирски ђак, дубоко везан за староставне књиге и епску традицију. Тиме је Кочић отворио много већи простор тематским и стилским комплексима него Матавуљ својим Илијом Булином, пијанцем и ислуженим војником „одуларене маште“.

У *Суданији*, свом посљедњем значајном дјелу, у игрању парничког поступка међу затвореницима Црне куће, настају вишеструка огледања: имитовање званичног језика аустроугарске управе „народским“ искривљивањем заправо се такав језик (и институција) изругује. Кочић је *Суданијом* у највећој мјери

укрстио отпор „колонијској порабоњености и подвржености“ српског језика (како каже у чланку *За српски језик*) са сатиричним сликарма окупационог правног поретка.

Оба поља данас су актуелнија него у Кочићево вријеме.

Кочић је носио нове, револуционарне политичке свијести, претеча младобосанаца и Гаврила Принципа. Мржњу према окупаторима (дотле да се нашао међу Босанцима који су ишли турском посланику у Београду, да султани честитају рођендан) допуњавао је отпор према кварењу српског језика и отпор према језику окупаторске администрације. Кочићеве саборске бесједе би могле да се тичу и наше скупштине, кад би их имао ко чути! Нпр. да сабор (скупштина) не постоји да би се одобрио рад и буџет владе, „и све што влада хоће“ (СД, 1967, 3: 148), већ да се бори „за народна права и слободу“, „за опште интересе земље“ (150).

једно вузласто! С богом остајте сви и не замјерте на еглену.“);

у донкихотским занесењацима (Симеун Ђак), причаоцима чија хвалисава ријеч лебди између лажи и идеје слободе, надмоћи окупаторској сили и туђину;

у пародији и травестији, језичким средствима повезаним са основном идејом - изругивање колонијалних установа (суд, језик администрације и судства, законодавство).

Зна се да су неке од Кочићевих творевина култне без премца, нарочито међу Србима преко Дрине и Уне: *Јазавац пред судом* је био на репертоару свих аматерских и школских сцена. Може се замислити како је у народу изложеном оспоравању националног идентитета доживљавано Давидово: Погледај ме, господине, добро ме сад погледај: мјерио сам се на два царска кантара, на турском кантару и на кантару овог вашег цара, па ни драм мање ни драм

тврђама („Још сунце и не мисли огранути... Људи, нећете ми вјеровати, а ово је цијела цијелата истина: кад се огледа на шјену – ни узми, ни подај – права правцаца швапска генералина! – Е, људи, да и то чујем, док нијесам умро: шјен без сунца! – чу се неко иза каце.“); четврто су спорови међу слушаоцима, па су честе дипресије причаоца и прекиди приче, опомене слушаоца и коментари. При томе је свака прилика добра за проклињање аустроугарске владавине („Баш слаба ракија ове године мимо све досадашње године! – застаде Симеун у причању и презирно отпљуну. - Швабо, Швабо, жив се ти распадо, што нам отрова земљу и уби у свачем снагу и берићет.“).

Кочићева слава није почивала само на приповједачким квалитетима. Он је био крупан беочуг у Скерлићевој представи обједињавања српског народа представљањем свих српских крајева у приповијетци, а Кочић је заправо први приповједач српске Босне, дубоко завичајан, стилски нов; уз то пророк, агитатор и мученик у борби за ослобођење од аустроугарске окупације.

Скерлић је за Кочића рекао да пише „неисцрпним горштачким језиком“ и ставио га у ред с Његошем и Љубишом. То је само дјелимично тачно: Кочић зна тај језик сеоског свијета од Ужица и Херцеговине (са сјеверном Црном Гором) па до Далмације, Лике, Жумберка, Кордуна, Баније и Славоније, са регионалним специфичностима, и уписује га својим јунацима. Али у ауторској ријечи Кочићев је језик дио модерне српске књижевности, јаког романтично-симболистичког и импресионистичког жара. Скерлић га је сматрао умјетником описа планина – данас бисмо рекли да је Кочић ишао ка митизацији и симболизацији; ни о каквом „природном опису“ планина нема код њега говора; ни у описима

другачије тематике Кочић не излази из поменутих назнака: нпр. младост на њиви; облици су „мрачни, згуснути“; зимски вјетрови распрште јесење магле „у страшном урлику“; „планински врхунци натмурено вире из магле као снажни, намргођени дивови, покиснули и ражљубени на ледену студен позне јесени“. И змијањско одојче је „једно, здраво и осорно“, а чак и дјечаци говоре његошевски: „Ми смо ти једни, што се каже, незаробљени робови: код куће, а брез куће; код земље, а брез земље; код постојбине, а брез постојбине!“ (*Код Марканова точка*) ... Те слике су узвишене, патетичне, симболичне, говоре о једној реалности вишег реда и смисла или о патосу слободе.

У овој прилици ваљало би се запитати шта је живо у дјелу писца који је преминуо пред сто година, дјеловао једва једну деценију, освојио одмах и водеће критичаре (Јован Скерлић, Марко Цар) и читалачку публику. Издвојићемо само неколико момента:

- не застарјева Кочићева одбрана права на националну и социјалну слободу и правду;
- не застарјева борба против нељудскости модерне државе и њених установа (могло би се рећи да је та борба све савременија и све неопходнија);
- не застарјева ни борба за очување живог језика на супрот језику бирократије и варваризама, јер њихов језик је и језик експлоатације (кад судија пита којим језиком говори Давидов јазавац, Давид каже да „говори господиновим језиком“), и језик чији творци управо настоје да буде неразумљив (*у Суданији*, у имитацији судског поступка и језика акага, веле - „то је, дапаче, онда добро“);
- не застарјевају велика имагинативна платна, ликови и ријечи Давида Штрпца, Симеуна Ђака, „оног иза каце“, Мргуде или Мрачајског прете...

*Говорено у Удружењу књижевника Србије, 25. августа 2016.

Кочићев дан у Београду

Традиционална манифестација „Кочићев дан у Београду“, као део *Кочићевог збора* коме је ово 51. година постојања, окупио је 25. августа – поводом стогодишњице смрти великог писца – представнике влада Републике Србије и Републике Српске, Београда и Бањалуге, завичајног друштва „Змијање“ из Бање Луке и Удружења Кочићевих земљака у Београду, као и представнике два удружења књижевника. У Алеји великана на Новом гробљу прислужене су свеће и положени венци свежег цвећа на гроб Петра Кочића, а цвеће је положено и пред споменик српском писцу и народном трибуну у Чубурском парку.

Увече је, у свечаној Сали Удружења књижевника Србије одржана академија са књижевним програмом „Змијање у Београду, Српска у Србији“. Беседе о знаменитом писцу одржали су универзитетски професори Душан Иванић и Радивоје Микић. У поетском програму учествовали су песници из обе српске земље: Адам Пуслојић, Драган Колунџија, Стевка Козић Прерадовић, Мирјана Ковачевић, Војин Трифуновић и Манојле Гавриловић.

Д. П.

Писци код Кочићевог гроба

Сагорио је у политичким пословима; Скерлић га је молио да политику остави другима, па да пише приповијетке. Међутим, Кочић је и као приповједач био политички агитатор, само је то успијевао да пренесе у ликове и њихову ријеч или у патос побуне и лелека над судбином свог неслободног народа.

Кочић стапа ослободилачку агитацију и побуну са добро одабраним мотивима и ликовима; гради систем непокорности и отпора. То се испољава вишестрано:

у описима природе, планина, климатских прилика појављује се мотив отпора, пријетње, непредвидљиве снаге, исконске енергије; он митизује и симболизује: слике природе нису ни реалистичке ни реалне, већ симболи Кочићеве жеље за слободом: природа је медиј Кочићевог расположења, у снажним, монументалним сликарма;

у ликовима и фабулама пројектујући отпор окупацији, снагу слободарског расположења, неугасиву наду у ослобођење и уједињење са осталим дијеловима српског народа: кад Давид Штрпца реагује на ријечи режимског љекара да је луд 40 степени, рећи ће нешто што ће српског читаоца заносити и данас, макар као хипербола наде у снагу народа („Нијесам ја, господини моји, четрдесет гради будала, већ сам ја вама зато чудноват, што у мени има милијун срца и милијун језика, јер сам данас пред овим судом плакао испред милијуна душа које су се од силног добра и милине умртвиле, па једва дишу! (Сви га гледају забезекнуто). Збогом, јазо! Збогом, господини моји! Збогом и ти, вузле

више од двадесет и пет ока! А кад се Срб у мени напири и надме, нема тог царског кантара на вом свијету који би ме могло измјерити!!!

Јаблан, сеоска идила, оличење је снаге народа да надвлада моћног завојевача, као да на хоризонту има библијски подтекст Давида и Голијата, док ће у баладној приповијетци *Кроз међаву* транспоновати библијску причу, само без утјехе коју даје изворни текст *Књиге о Јову*. Реља Кнежевић, некада срећан домаћин велике задруге, послје пропасти свега што је имао и сам скончава над тјелом смрзнутог синовца-јединца.

У Кочићевој прози као да су у сталном додиру два пола или двије крајности: патос страдања и пропадања и хумор који не одолијева утопијско-националним визијама (циклус о Симеуну Ђаку; ријеч Давида Штрпца).

Вежући у циклусу о Симеуну Ђаку текст за причање насловног јунака (или причања о њему), створио је изузетну хронотопску ситуацију причања и хронотопског причаоца, којег људи око котла и испијање ракије подстичу на чудесне приче (то је она „одуларена машта“, коју је уз своје хвалисаве јунаке увео у нашу књижевност Симо Матавуљ): јунак, прича и вријеме причања повезани су са мјестом гдје се прича одвија, што омогућује изузетне ефекте; Кочић је пронашао прави мајдан за своје нарративне мејдане између учесника у приповједачкој ситуацији: једно је подстицање на причање, друго оспоравање истинитости приче, треће је хватање у апсурдним

нема код њега говора; ни у описима

Успешан почетак

Од 13. до 16. септембра одржани су у Бањој Луци први међународни књижевни сусрети. Ови сусрети одвијали су се у време сајма књига, чиме је на функционалан начин повезана непосредна и жива књижевна

језика обезбјеђивање што смисленијег освајања слободе, сваки пут изнова и сваки пут на различите начине...

На ово књижевно саборовање дошли су писци из српских земаља и шест земаља света. Поред свечане

Учесници песничких сусрета у Бањој Луци

реч са издавачком делатношћу. А обе ове културне манифестације биле су у знаку обележавања стогодишњице рођења великог писца Крајине Петра Кочића. На свечаном отварању ове књижевне манифестације беседили су гости из Београда, Радомир Андрић, председник Удружења књижевника Србије и прозаиста Владимир Кецановић. Поздрављајући учеснике, Радомир Андрић је, између осталог, нагласио: „Несумњиво, један овакав догађај, заснован надасве делотворном енергијом из још непотрошених хуманистичких идеала, увећава суштатство говора и мисаљства – заправо, ширењем духовних и душевних простора, размиче границе постојећих интелектуалних потенцијала... Уосталом, стварамо књижевна дела, уверени да смо недоречени и да је основна функција песничког

међународне књижевне вечери у Банским дворима, стихови су говорени и књиге представљане и на више других пригодних места у граду. Осим Радомира Андрића на сусретима су из Србије учествовали: Мићо Цвијетић, Стеван Тонтић и Ристо Василевски, а суделовао је српски издавач из Београда Дејан Мاستиловић са издањима своје издавачке куће „Филип Вишњић“.

Организатор првих Међународних књижевних сусрета у Бањој Луци, Удружење књижевника Српске, са Предрагом Бјелошевићем на челу, веома успешно су положили пријемни испит. Изузетно су осмишљени књижевни садржаји и показано је традиционално гостопримство.

К. Н.

53. БЕОГРАДСКИ МЕЂУНАРОДНИ СУСРЕТ ПИСАЦА У служби свога народа

Петар Кочић, писац и народни трибун

К
Њ
И
Ж
Е
В
Н
И
Р
А
З
Г
О
В
О
Р
И

Он 3 је трибун и врста гуслара. Био је бунтовник и робијаш. Био је лукав и наиван... Он је волео народно предање и своју земљу и с политичком памету и с „романтичним срцем.“ Тако је о Петру Кочићу писала Госпа од ума српске књижевности, Исидора Секулић.

Данас говори о Петру Кочићу, борцу за националну независност и народна права, вагреном говорнику на народним скуповима, човеку који је књижевност ставио у службу своје борбе за слободу, правду, истину, о писцу о чијем су, обимом невеликом, делу, писала сјајна пера наше књижевности, а рећи ново, може да поколеба и зазебе. Но, радозналост искушавања себе, присећање, завет, радост поновног читања класика, актуелност Кочићевих ставова, објашњавају и оправдавају покушаје сагледавања делања тог народног трибуна и тресника.

Од школских дана Кочић показује неприлагођеност из непристајања на постојеће. Рађање и живот у ропству, аустроугарском, доводе младог, сиромашног, широких интересовања жељног младића из Стричића у сукоб са школским властима у Сарајеву, Београду, те као студента у Бечу. Беда га је вазда пратила током целог школовања а и робијашнице, посебно доњотузланска му је била мртва и пуна чамотиње као каква заробљена земља којој би име могло бити Босна (из једног од његових писама). Нес-

Гордана Влаховић

клон полтронству и удвориштву, при првој служби у Скопљу, критикујући представнике цркве и власти српске, бива премештен у Битољ, те огорчен напушта службу и враћа се у Сарајево, под туђинску власт, и активира се у политичкој борби.

У светом Јеванђељу по Матеју пише:

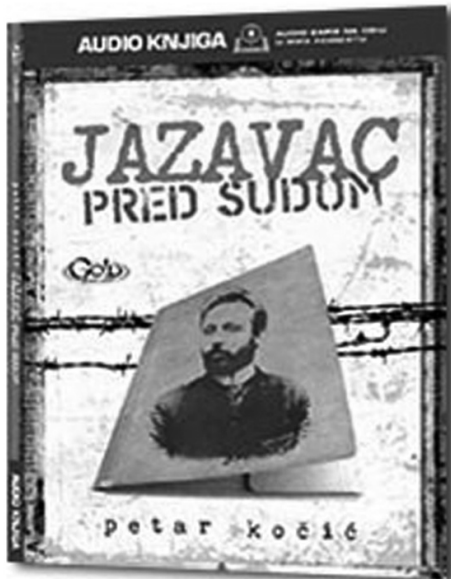
„Не брините се дакле за сјутра; јер сјутра бринуће се за се. Доста је сваком дану зла својега.“

Кочић није умео, а биће и да није могао поштовати јеванђеоски савет, но је унапред слутио невоље. Његов јаук у трену, јаук је и унапред за оно што долази сутра. Он види даље, и дубље, и тамније. Кроз зраке сунца он слути олујно невреме. Као да призива несрећу, слути је унапред (*У магли*). Не прихвата тренутак среће већ инсистира на невољи, која долази после осветљених брда. Магла је у његовим причама често симбол свеопштег стања и надилази природну појаву: „магла и недогледан јад на све стране“. Марушка ће сунути у ледену и влажну маглу, бежећи од задатог јој живота (*Кроз маглу*).

На горскоме друму опрашта се од младости, чулност се преплиће са светлостојом, пролећем и сећањима, али он зна да „ све прође и мину“. У причи *Туба* слути не-

вољу: „Ил’ је било ил’ ће бити“. Чак и кад говори о просјацима, њиховом судбинском злуду, не може а да реско не дотакне злу судбину Крајине: „... Народ је нешто ови’ пошљедњи година нешто малаксао и у танке нити увео, па му није ни до чега! Свака се забавио о својој муци и невољи. Али јопе’ даје...“ (*Просјаци*)

Разлога за Кочићеве бриге и зле мисли било је на претек: јад због купљења момчади у војску и слање у Грац (*Код Мерканова точка*); аустријски закони а турске и аустријске глобе. Ни суда ни прав-

де, само муке и трпње (*Гроб Слатке Душе*). Туђинска рука сече, узима, отима, присваја, односи у далеку земљу, а Змијању остају туга и жалост (*Вуков гај*). Својеглав, поносан, подсмешљив, права напаст за политичке противнике, он отворено предочава девојци (будућој жени) да ће му живот бити већином по затворима и апсанама, да се мора борити против Шваба, да то неће бити лагодно, и да ће у животу много патити (из писама његових). Његов живот, политичко делање и његова књижевност симбиотички су повезани те није чудно што су његови ликови и њихова својства препознатљиви у самоме писцу: тешка, тврда мука Реље Кнежевића, љубав према људима Слатке Душе, повремени гнев на свет и појединце мрачајског проте, наивност, доброћудност и жестина Симеуна Ђака. И од Давида је у Кочићу: да се не мири са постојећим, да му данашњи дан и мука не буду довољни, него да својом иронијом, пркосом и борбеношћу окреће против себе и дане који су пред њим, не прихватајући оно јеванђељско да је сваком дану доста зла својега.

Јер, Кочић зна да се за дан зло из Босне не да искоренити, колико год веровао у снагу народа (*Јаблан*). Зашто Кочић својим јунацима приписује хумор, иронију и довитљивост казивања (Симеун Ђак и Давид Штрбац)? Симеун подгрева приче о победи над „укопацијским“ шикунцима. Давид је оштар, несмирен, огорчен. Реч му је једино остала да исмеје, омаловажи и раскринка тлачитеља. Може се говорити и о оновремености кад је реч о народу „будаласте Босне“ као синониму за шири простор, те о народу који се умртвио од милине па једва дише, а да не говоримо о главатим господинима, препознавање је чак експлицитно.

Код Кочића се могу уочити антиподи у смењивању:

- светлост и магла
- приземно и жудња за идеалним
- овоземаљско и онострано
- чулно и патријархално спутано
- јава и сан
- стварно и могуће.

А сада питање завичајности писаца те и Кочића.

Завичајни простор није за сваког исто. Како рече Бошко Руђинчанин за неког је то географски простор; за

Овогодишњи сусрети су сабрали све говорнике (без обзира на језик!) на једну заједничку трибину (20.9.) где су се чули и различити гласови и различити језици и где је проговорено о јубилејима и о темама које писце заокупљају. Од Шекспира и Дантеа, чија четири века од смрти обележавамо па до Бориса Станковића (140 година од рођења) и Петра Кочића (стогодишњица смрти), са једне стране и козаштва као знака времена и до поетичких питања која пред песником искрсавају, са друге стране... Александар Петров и Џејмс Сатерленд приближили су нам два писца који су постала опште добро светске па и наше књижевности, Марко Недић и Гордана Влаховић су понудили виђење два прозна великана и страдалника наше књижевне свремености, док је гост из Русије Валериј Латинин своју опсецију козаштвом као видом отаџбинства пренео и на присутне. Текст Ива Светине открио је позицију песника у поетичкој потрази за изразом и ставом...

другог језик на коме пише, за неког књижевност којој припада. За неког оно што изабере да му буде завичај. За Десанку Максимовић завичај је синоним детињства; за Бору Пекића јавља се самотност као завичај. Исидора је била при посети Мошорину зачућена како је одатле могла изникнути. У њему ништа блиско, чак ни травке у дворишту. Данилу Николићу човек је цео тамо где му је била младост. За Жарка Команина завичај у литератури и животу нису исти, али су то исти само мало другачије: један без другог не могу опстати ни у животу, ни у језику, та два завичаја не могу се отргнути један од другог. Бранко Ћопић је у својим делима писао о људима свог завичаја – Босанске Крајине. Слика света његовог дела завичајна је и регионална. Од старијих писаца Јанка Веселиновића не можемо одвојити од његове Мачве, богате, доброћудне и топле. Извор стваралаштва Боре Станковића је детињство, тле Врања и његови адети.

Добрица Ћосић, иако пише једну од најлепших беседа о завичају и каже „Завичај је мене наградио“, делимично се касније коригује сматрајући да у садржај завичајности треба увести што више разновразних фактора, особито време у коме смо се формирали, али које нас мења.

Мало је рећи да је Петар Кочић везан за завичај. Они су исто: свака суза, сваки уздах, сваки одсјај и маглени траг завичаја у писцу су. Природа сачињена од светлости и таме, од умилне лепоте и горопадне, неукротиве немани део су пишчеве природе. Враћање завичају у сећањима и онда кад га је могао, да би му било, можда, лакше, скрајнути. А није. Језик свога народа чувао јер је сматрао да је однос према језику и однос према себи, према сопственом постојању. Везаност народа за мит, гусле, епску песму код Кочића је извор из кога се црпе снага.

Природа је срасла са људима Кочићевог завичаја. Она често опомиње, наговештава, кажњава а по некад горопадно и неоправдано сатире људе. У судбини Реље Кнежевића, једног од најизраженијих ликова Кочићеве прозе, уочене су све ћуди природе. Дрхтаво сунце наговештава неспокој. Врући планински ветрови завитлају млаку праšину у ковитлац, те се стока узнемири а „торске љеске су болно као да цвиле, шкрипале“, све то припрема кобни дан Кнежевића. Невољу пред кућом и у кући призивају орлови огуљених крила и црне врале и гаврани. Снага и зла ћуд природе показују се и на крају, кад узвитла мећава „као да се цијела планина из темеља потресе“. Коначно судбина Реље и малага Вује исказана је кроз студено вијање гладних вукова.

Јабланову победу славе и планински врхунци који силно, силно одјекују. Градоносну тучу која је пала на село сељани приписују Мргудином „двоструком греху“.

Природа и човек у сталном надгорњавању, а каткад у складу; често као предзнак догађања, врста помаме која човека чини ситним и нејаким. Свакако, у нераскидивом сплету животних околности Кочићевих јунака.

По Исидори, Кочић је са својим ликовима Мргудом, Протом, Давидом и Симеуном апсорбовао у своје дело душу и нарав Босне. А по Андрићу био је и физички и морално човек свога краја и свога рода. Активностима у Сабору, уз сукобе Срба

са владом, Турцима и католицима (сазнајемо из политичких говора) био је, благо речено неугодан противницима. Сви говори у Сабору критике су закона Аустроугарске, њене управе у Босни. Потезе питање језика у законским оквирима, чиновничко и радничко питање, аграрну политику у Босни, оштро, јасно, гласно, штитећи интересе српског живља у Босни, и посебно критички се осврће на саборске клубове који се не боре за народна права. Стално је под политичком и полицијском присмотром. Биће да је Андрић у праву да је Кочић „од оних писаца чија егзистенција није посвећена књижевности, него су књижевност и цела егзистенција стављене у службу живота одређених животних потреба.“

„Одласком у Београд на лечење, несрећни Кочић засвагда се откинуо од Босне, од политике, од уметности“ – Исидорина је мисао. Сагорео од недаћа, сиромаштва, личних удеса (умиру му отац, па трогодишњи син), пркосан и кад је могао да заћути, премештан по затворским самицама, у осами и чами, несрећан због ратних метежа и патњи народа са обе стране Дрине, Кочић умире у окупираном Београду, у душевној болници. Познате, често цитиране, а кад год их чујемо и прочитамо, потресне речи великог борца и писца су: „У ропству се родих, у ропству живих, у ропству вајме и умријех.“

Човек који није штедео себе, нити једног дана.

Роман Николаја Лугинова

Дан уочи свечаног отварања Сусрета, 19. септембра, у салону УКС представљен је тротомни роман Николаја Лугинова *Тако вели Цингис-Кан*. Ово дело које су објавили УКС и „Филип Вишњић“ са руског је превео Миливоје Баговић. У представљању романа учествовали су: Радомир Андрић, Сергеј Гловјук, Душан Стојковић, Бранко Стевановић, Миљурко Вукадиновић, преводилац и аутор.

Косовско – Метохијски песници

У понедељак 19. септембра представљени су Косовско – Метохијски песници. Уводно слово одржала је проф. др Даница Андрејевић. Учествовали су: Новица Соврлић, Милан Михиловић, Ратко Поповић, Ненад Јеро Раденковић, Благоје Савић, Даринка Вучинић, Мирко Жарић, Радомир Стојановић, Милица Јефтимијевић Лилић, Ранко Ђиновић, Ружа Мијовић и Миљурко Вукадиновић

Песници Дијаспоре

23. септембра у 18. часова Уводна реч: Миљурко Вукадиновић
 Портретска представљања:
 Тода Медић (Аустралија),
 Стојанка Раденовић Петковић (Канада),
 Љиљана Црнић (Хрватска),
 Владан Ракић (Немачка),
 Владан Стаменковић (Пољска)

Учесници

ДОБИТНИЦИ НАГРАДЕ ПОВЕЉА МОРАВЕ

Гжегож ЛАТУШИНСКИ
Селимир РАДУЛОВИЋ

АЗЕРБЕЈДАН
Фарид ХУСЕИН

БУГАРСКА
Атанас ЗВЕЗДИНОВ
Бојан АНГЕЛОВ
Димитар ХРИСТОВ

ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
Џејмс САТЕРЛЕНД

ГРЧКА
Христос КУКИС

Наставак са стр. 1

У поподневним сатима уприличено је крстарење бродом по београдским рекама, којом приликом је одржан велики међународни песнички митинг. Наредна два дана, уследила су путовања по Србији: Златибор, Чајетина, Сиројојно, Пожега, Мрчајевци, Александровац, Рача Крагујевачка, Крагујевац, Петровац на Млави, Мало Црниће, Кладово, Нови Сад и Чортановци. На песничком саборавању у Мрчајевцима додељено је међународно признање „Повеља Мораве“, а у манастиру Прилепац код Пожеге уручене су награде „Печат кнеза Лазара“. У међувремену је у манастиру Раковица одржан шести Међународни сабор духовне поезије. Свој програм имали су и писци из расејања, у Удружењу књижевника Србије, где су представљена и овогодишња издања „Шумадијских метафора“ из Младеновца.

КН

Козачка тематика у уметничкој књижевности

К
Њ
И
Ж
Е
В
Н
И

Р
А
З
Г
О
В
О
Р
И

М еђ читалачком публиком уврежено је мишљење да је Николај Васиљевич Гогољ са знаменитом приповести „Тарас Бульба“ утемељитељ уметничке књижевности о Козацима. Затим су ту тематику упечатљиво продубљивали Лав Николајевич Толстој причом „Козаци“ и Михаил Александрович Шолохов „Донским приповестима“ и романима „Тихи Дон“ и „Узорана ледина“.

Уколико још мало напрегнемо сећање старије генерације, понеко ће се присетити „Гвоздене бујице“ Алек-

Руски Козаци у нападу

сандра Серафимовича, „Новочеркаска“ Генација Семеновича, „Црвене коњице“ Исака Бабеља, дела „Ја, Богдан“ (о Богдану Хмељницком) Павла Загребељног, и „Даурије“ Константиана Сехиди. Књигуљци данашњице, могли би навести дела емиграната Петра Краснова (негдашњег атамана Области донске војске) Николаја Туроверова, и антипода Шолохова – Фјодора Крјукова. Њихове књиге последњих двадесет година веома често се налазе на полицима књижара. Ето и списа дела о козаштву и имена њихових аутора мање-више познатих просечном становнику Русије.

Међутим, литература о козаштву значајно је опширнија и по броју дела и у погледу времена њиховог настанка. Своје корене она налази у древноруским народним предањима и умотворинама, у средњовековним анонимним источницима. Тако је и „Предање о Мамаевој бици“, где се помињу „незнанци, припадници војног стаљега названи донским Козацима“, који су притекли у помоћ московском кнезу Димитрију с иконом гребенске Богоматере, баш оне данас познате под именом донске Богородице. Таква је и народна песма „Битка Иље Муромца с жидовином“ (о супротстављању Русије хазарском каганату у X веку). У руском војничком фолклору козачке историјске песме чине две трећине свих сакупљених текстова, почев од шеснаестог века.

Посебно поглавље у стварању уметничке књижевности о козаштву крајем осамнаестог, почетком деветнаестог века, написао је донски Козак, свештеник и дипломата ког с пуним правом можемо назвати зачетником козачког епоса, Алексеј Григорјевич Евстафјев. Он, први руски конзул у Бостону (САД), аутор је памфлета „Преимущества Русије у случају рата са Француском“, историјских драма „Мазепа – хетман Украјине“, „Козаци на путу за Париз“ и „Дмитриј Донски“. Алексеј Григорјевич, будући изврстан познавалац многих страних језика, превео је на енглески трагедију Сумарокова „Дмитриј-самозванец“ и низ Ломоносовљевих дела.

Састављач првог летописа кубашких Козака, аутор многих приповести о њиховом начину живота и животу самом, био је Јаков Герасимович Кухаренко, атаман црноморске козачке војске погубљен као заробљеник горштацима.

Валериј А. Латинин

Целом свету знан је једнојезични речник „Живог руског језика“ Владимира Ивановича Даља, али мало ко зна да је тај писац и научник отпочео своје књижевно стваралаштво под псеудонимом „Козак Владимир Лугански“, да је управо он сакупио, прерадио и објавио у првој половини XIX века козачке бајке, предања, и приповести из историје козаштва,

и начини историјско-етнографско истраживање „Уралски Козак“.

Крвава вртложња XX века силовито су се уплела у судбину козаштва. Грађански рат, принудна емиграција великог дела Козака преко границе, репресија против оних који су у Русији остали, декоказација и декуказација, исељавање из родних градова и имања, одстрањивање самог значења појма „козак“ из народног живота, требало је, рекло би се, да баци у пепео заборав историјско сећање на добровољне степске ритере. Ипак, никакве политичке и идеолошке догме ни акције нису искорениле лица твораца и заштитника Русије из народне свести и стваралаштва многих књижевника.

Поред Александра Серафимовича (Попова) и Михаила Шолохова о козаштву је тридесетих година изузетно писао један од најбољих песника тог доба, Павел Васиљев. Његова песма „Песма о погони козачке армије“ – химна је сибирских Козака „Горке линије“. Судба знаменитог песника, за ког је Борис Пастернак написао да је млади Павел Васиљев оставио на њега утисак као млади Јесењин и млади Мајаковски заједно, окончана је крајње трагично, у 27. години био је стрељан као „лоборник кулака и народни непријатељ“.

Снажне, полидимензионалне романи о Козацима стварали су и Иван Шухов „Горка линија“ и „Мржња“, Василиј Баљабин „Забакљаци“, Василиј Дјубин „Неспокојни крај“ (овај роман био је укључен у школске програме четрдесетих година), Анатолиј Иванов „Јермак“, Андреј Губин „Млеко вучице“, Анатолиј Знаменски „Црвени дани“, Аркадиј Первенцев „Кочубеј“, Виктор Лихоносов „Наш мали Париз“.

Козачка тематика обрађивана је и у поезији прошлог века. Непосредно после Павла Васиљева стихове и поеме о Козацима писали су Дмитриј Кедрин, Борис Куликов, Владимир Цибин, Борис Примеров, Сергеј Корољов, Иван Варава, Витислав Ходирев.

Ови и многи други писци које нисам именово, умногоме су препремили јавну свест на неопходност повратка козаштву историјском животном путу Отаџбине. И крајем осамдесетих година протеклог века такав процес оживљавања козаштва отпочет је у многим регионима у којима су традиционално Козаци

53. БЕОГРАДСКИ МЕЂУНАРОДНИ СУСРЕТ ПИСАЦА Зашто да се наставља са поезијом?

Иво Светина

П ре само два века, Холдерлин је постављао питање о сврси песника у тим временима од којих је и Бог дигао руке. Бог је дигао руке од света јер су га богови напустили, побегли су од човека, који се самопрокламовао као круна постојања, набацио је плашт воље за моћ, постао је арбитран, самодовољан, залуђен самим собом. Попут Нарциса који се огледао на воденој површини као да је огледало, препознајући себе, своју замишљену лепоту, као крајњи закон. Као субјект (sub-iectum) свега, и свему. Постајао је хипер-субјект, господар себе и света, што се њему чинило (мање или више) сличним, увлачило га и подстрекивало да уђе, да га пређе од истока ка западу, од севера ка југу, да га истражи и именује. Са песмом на уснама, човек је марширао у свет, и даље. Тако је сазрело Време, продукт руку људског ствараоца, које је зграбило човека у своје челичне чељуст и почело да га меље. Тако је Адорно био приморан да пише поезију након што Аушвиц више није био могућ. Зато што су пећи за спаљивање присуствовале дехуманизацији човека. Иако су високи димњаци од цигле били саграђени управо од стране човека, хипер-субјект је дивљао, одрекао се самог себе не би ли се спојио са идејом (Ничевог) Супермена.

Словенски песник и партизан, Едвард Коцбек (1904-1981) је написао током II светског рата да је поезија била човеков пут ка само-реализацији, човека најјача провера идентитета. Два века након појављивања познатог есеја „Одбрана поезије“ написаног од стране Перси Биш Шелија, једног од главних песника романтизма, поезија је поново доказивала своју незаменљивост, своју истрајност, проминентну улогу у човековом духовном животу, сличну оној оригиналној позицији за време старих Грка, у делима Херакла, када су развишљање и поезија били једно. Када су *логос* и *митос* још увек били браћа, будући Каин и Авељ; када је развишљање, из радозналости, љубав према мудрости (филозофији), достигла место владара и Идеја била створена. И, по Хегелу, када се уметност свела на сензуалну сличност идеје.

Точак је обрнуо пун круг: сензуална сличност није ништа више до изгледа, претварање, маска. Заиста, то је илузија која се, кроз светско-научну технологију, дегенерисала у виртуелну стварност. Језик више није главни алат људске комуникације (дијалога, који је допринео развишљању!) већ само једна од многобројних могућности. Стога је језик књижевности, поготово поезије, само један од језика (дијалеката?) који се користи међу све мањим бројем људи. Сама птица и даље пева јер, судећи по језуиту Антони де Мелу, она има песму.

Тарас Кермауер, посвећени историчар и истраживач словенске поезије касног 20. века, поготово између 1950. и 1980., веровао је да поезија изговара истину (словенског) света. Од „Спаљене траве“ (Роџгана трава, 1958), Данета Зајца до „Анти-Америке“ (1982.) Боруа Хлупича.

живели, као и Москви и Лењинграду. Нема ничег зачуђујућег у том што су првим козачким организацијама у обе престонице руководили писци-Козаци Гарије (Гурије) Немченко и Борис Алмазов, и што је атаман Савеза Козака Области донске војске постао син знаменитог писца Михаил Михајлович Шолохов. Кома је било суђено да разуме велику мисију предака у настојању да окупе и заштите Русију, коме да активно настаје у уметнички прекинуту традицију пожртвовањем козачког служења Отаџбини, коме, ако не њима?!

(Аутор је управник козачког одсека Савеза писаца Русије)

Превод Нина Симић

Кермауер је именово (самим тим и успоставио) струје словенске поезије у касном 20. веку (реизам, лудизам, карнизам, лингвизам и мистицизам). У раним 1980-им, са рађањем нове (?) ере, пронашао је у делима, Бориса А. Новака на пример, рођење новог хуманизма, који више не шири ни-хилистичке бактерије какве је хуманизам уживао након рата, и који је обећавао рај на земљи.

И шта је истина у данашњем (словенском, али сада већ глобализованом) свету? Савремен човек, прождриљ човек, човек наше плитке ере доживљава губитак света јер је његова маска, иако створена од стране најмодерније (ЗД) технологије, показала да није ништа до илузије. Једно обично „ништа“ успешно изрекламирано од стране корпорација развијених земаља Трећег света. Још једном (?), поезија се сусреће са питањем о сопственом постојању, о осећају које би требало да, као истина света, преда овом истом свету. Како је ово уопште могуће? Како је могуће да се поезија, најневинија од људских производа судећи по Холдерлину, такмичи са осталим медијима који затрпавају модерног човека, заглашујући га са својом варварском вревом?

Поезија не би требало да се такмичи ни са ким и ни са чим. Поезија није обично уточиниште човеку који је ухаћен у хорор ништавила, који схвата да је изгубио темеље на којима је градио „свој“ свет миленијумима, претварајући дом у затвор. Заправо, она је човекова снага, снага човечијег језика, способна да именује највећу тајну света, последње светско чудо. Током последња два века, поезија је открила стотине хиљада стаза које воде ка осећају, истини света, тестирајући небројене поете и естетике; чак је и досегла тачку открића да је једина права песма она која је написана из чисте радости композиције (Бодлер), и да је главна лепота *Ништавило* (Маларме); пењући се на врх највише планине и стижући до краја хоризонта, поезија, у својој интоксикацији, заједно са задовољством и ас-

кетизмом, схватила је да ће морати да прокрчи свој пут кроз зид полираног челика – огледала изгледа - и да (повоно?) постане глас човека, његовог „срца“ пре него његове фасцинације са игром изгледа/бисера.

„Нихилистичка деформација света“ (Кермауер) је оставила за собом уништење и дебеле написане томеове о естетици светски-деформишућих песника, као што су лудисти. Композиција поезије може и не сме више бити пријатна поподневна шетња кроз храм Природе, већ трка „живота или смрти“. Основно питање ове отржењене поезије, ако се тако може назвати, није ни „Како?“ (таква поезија је преведена као „фило-техничка“ од стране словенског песника Ника Графенауера) ни „Шта?“ (филозофска), већ је: „Зашто?“

Зашто песма? Одговор на ово питање је сама песма. Није то више само систем знакова, означитеља и означених, није више као резултат естетског напора да се вербализује неописиво и да се комплетира процес савршене вештине – *poiesis* старих Грка, процес у коме непостојеће прелази у постојеће, песма мора да продуби нашу еру плиткоће, која је само бледа сенка претходне ере од које је и Бог дигао руке, и да пода човеку веру коју је он предао у својој тврдоглавости. Једноставно: не више естетика већ етика. Етика без морала (моралисања)! Ово очекује поете, оне песнике који ће схватити значење Римбодових „ужасних радника“ који, у настојању да буду видо-вњаци, непрестано растварају остала чула, по ноћи и по дану, у сну и на јави. Само уништавањем окоштаних концепција, емоција и мисли, идеја и праксе, поезија добија на смислу и у могућности је да изговори истину данашњег и сутрашњих светова.

Стога је од огромног значаја да поезија опстане, да не дозволи себи да буде протерана из човековог дома, из куће Постојања, и да, чак и по цену надљудског труда, се изроди нова поезија – поезија која ће поново бити поема и мисао, уједињујући мисао са поезијом. И даљи, виши и дубљи домашај мисли, јача и моћнија поема.

Превела са енглеског
Тихана Лалић

Сабор духовне поезије

У оквиру Дана духовности Раковица 2016, после Свете литургије и помена блаженочившим патријарсима Димитрију и Павлу, у Центру за културу и образовање, Књижевно друштво Раковица и Удружење књижевника Србије уз благослов Његове Светости Патријарха г. Иринеја, приредили VI Сабор духовне поезије.

На Малу Госпојину 21. септембра у 12 сати песнички Сабор је отворио академик Павел Ковачевић, који је истакао да Раковица постаје духовни центар Београда и Србије, а госте су поздравили председник Општине Раковица г. Владан Коцић, директорка Центра за културу и образовање Раковица мр Наташа Николић, у име Удружења Књижевника Србије г. Душко М.Петровић, у име цркве присутнима се обратио ставрофор Драгомир Сандо, професор Богословског факултета, а испред Канцеларије за сарадњу са црквима и верским заједницама г. Гаврило Грбан.

Гости Сабора у објављеном зборнику су: Гагик Давтјан, Јерменија; Раде Ђокановић, Београд; Перо Зубац, Нови Сад; Рада Јањушић, Добој, Република Српска; Миомир Мики Јовановић, Косовска Митровица; Вјечеслав Купријанов, Русија; Клеопатра Лимпери, Грчка; Ранко Радовић, Бијело Поље, Црна Гора и Христос Петрески, Македонија. Као учесници 53. Београдског међународног сусрета писаца на Шестом сабору духовне поезије наступили су: Франческо Дел Ре,

Прва награда: Ђоко Стојичић

Италија; Владан Стаменковић, Пољска и Виолета Пачевски, Македонија.

На конкурс овогодишњег Сабора одавало се 237 песника из осам држава.

Прва три награђена аутора добила су Златник с ликом Светог Саве а прва награда припала је Ђоку Стојичићу из Београда за песму Лагавиције гнездо, друга Хелени Калинче, Смедерево за песму Једног дана, и трећа Миросаву Б.Влајићу, Младеновац, за песму Јелена у Хиландару.

У програму је учествовао хор „Преображење“, а водитељка програма била је Маја Колунџија, глумица Народне позоришта Републике Српске.

Духовно стиховање настављено је у порти Светих апостола Вартоломеја и Варнаве у манастиру Раковица.

Д. М. П.

53. БЕОГРАДСКИ МЕЂУНАРОДНИ СУСРЕТ ПИСАЦА

Фарид Хусеин

Азербејџан

Атанас Звездинов

Бугарска

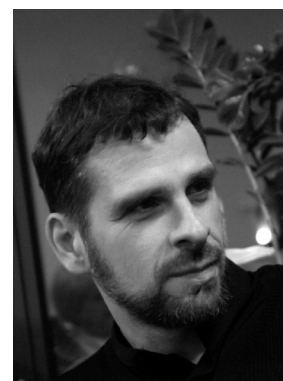
Ханс Тил

Немачка

Небојша Иваштанин

Република Српска

Владан Стаменковић

Пољска

Живети с невољеном женом

Живети с невољеном женом под једним кровом
Не значи обмањивати себе или њу.
Живети с невољеном женом под једним кровом
Значи чепкрати у љубави, ко у канти за смеће – Не једеш, али проналазиш нешто.
Ако живиш с невољеном женом под једним кровом
Значи, твоју срећу су украли, ко коњограднице коња!
Ако живиш с невољеном женом под једним кровом
Увече отвараш врата као поклопац мртвачког ковчега.
А ако уз невоље постоје и деца,
Значи украдене су ти све радости које су живеле у теби.
Мушкарац не долази у тај дом где живи с невољеном женом,
Он свако вече долази на дим згаришта с којим се свикао.

Чак лимунада на столу, који је поставила невољена жена, личи на вино.
Мушкарац се пјани од свога јада.
Ако се десило да живиш с невољеном женом под истим кровом,
Постајеш сличан на лажни чеченски долар на пијацама Русије,
Трошиш се на ситнице, прелазећи из руку у руке.
Ако живиш с невољеном женом под истим кровом, ја видим за тебе само један излаз –
Да се родиш поново.

Превод Миливоје Баховић

Виолета Пачевски

Македонија

Нада

У овој соби пуној таме по ко зна који пут седим сама и чекам да сване

А шта и кад сване! Са истом тугом
У истом ритму носим празнину И опет по старом бројим дане

Осећам како посустајем Не могу више
А онда ми нека сила приђе и шапне

Иди даље!
Сунце обасјава и суморне кише!

Превод Виктор Б. Шеферовски

Елегија

Жене, као јесен кратка – жене са белим марамама, –
Копају кукуруз. Корак по корак.
Већ који ли пут.
Жене с белим марамама у зеленој њиви поред мора. Море са хиљадама мотика копа, кренуло ка њима.
И пада залазак. У гори самотна кукавица виче. Слушам кукање.
Чекам да продужи. И страх ме је.
Море са хиљадама мотика копа, без да се окреће, приступа бавно женама, а оне не мисле о томе.
И исто тако иду према њему, и страно слабе и моћне – као над колевкама се сагињу над кукурузна стабла.

Море, немој, не дам ти их! Оне имају посла. Причекај! Врати им кратке тренутке детињства и љубави.
Али касно је и ето, плове унутра беле мараме – тамо где иза хоризонта, где пада вече.

Превео, Симеон Костов

Моника Мартинели

Италија

Отвореног срца

Код других не умем да разликујем стегнуто срце, бодљикаво од широког, отвореног. Губим душу у вртлогу покошене траве и грана.
Неки левак дели ме на два дела раздира ми срце, највећи део мене који ме садржи највише могуће, који ме садржи целу.

Лет ме тресне на горе избачену у ваздух, у пакао међу пируетама од хартија и кишом од пепела усисану снажним усисивачем који нема милости.
Ипак ту покушавам да те тражим али опклада је изгубљена свака модрица има свој јад, свака илузија своју провидност.

Ја бих међутим хтела да паднем са љупкошћу врапца рањених крила који кружи трудећи се али одмах слеће достојанствено.
Немам друге могућности, одбивши жељу да се препородим. Засићена временом и формом приморавам се да те следим, бескорисна привлачности неба.

Превод Душка Врховац и Изабела Мелончели

Па ипак

1
Ово вино не личи ни на шта. Ни у мраку не светлуца. Пијем скицу чаја што је растао у камењару

2
на одморишту код Лиона. Кисело је ово вино, из бодљикаве жице исцеђено, са нотом незреле боровнице

3
чауре испалених патрона и преврнутих кондома. Пијем кроз њега понављање стрмоглавог пада у фебруару

4
добра рђа никад не спава.

5
Профил пејзажа належе гума на тврду земљу што више ме не држи

6
Па ипак: лековити гутљај из чаше са зубима изненада се појавио, хладан

7
окрет из сећања

Превод Јан Красни

Раденко Поповић

Црна Гора

Пролази живот
Писано се често заборави Прича ненаписана Генерацијама иде у предање И у свакој генерацији Продужава себи вијек
Понављањем не губи на значају Полако као вриједан драгуљ Плача се постепено
Кад се прекомјерно додирује Али не губи
На постојаности и цијени Напротив

Крстарење по београдским рекама

Скица за (анти)портрет

Са очима у цепу, рукама гледа.
Прогутао ухо, молитву не чује.
Изгубио срце – вадећи туђа, своје тражи.
Главом заудара у зид обневидео.
Дебљи од црне књиге која му грех опрашта. Уместо ногу има корен, из кога сваког пролећа перје гавраново избија. Предаје црну хирургију на црној катедри ноћи.
Истражује сечивом, и лично брине, није ли Сунце у крви законачило. Таман кад помисли да је обавио посао, Сунце васкрсне из крваве локве јутра, и поново се – роди.

Славомир Гвозденовић

Румунија

Песници китови самоубице

уместо темеља сутрашњих облако-дера уместо мајстора и заљубљених шегрта упорно вам наивно понављам: данас (и већ одавно) песници не лебде више главом међу облацима (у корен утекли метафизичке отрове цеде са трулих трепавица уловљени китови самоубице здробљених мистрија испражњених душа опрезно шире кишобране преко средоземних мора и смрдљивих канала осуђени на тугу и доброту на коленима пред незаштитеним луткицама Пенелопама надзорницама)

мастилом као златним веригама утврђују линију Мажино

последњу

Шест српских векова

Народ ограђен народ заграђен преграђен

Покрај ограда (бедема) од некрста на кочеве набијан

Испод ограда (кршевитих) у јаке пасије

од браће сатериван покрштаван

Иза ограда (бодљикавих) у земљу труплима слаган

Унутар ограда (петокраких) да се одриче себе примораван

Невидљивим оградама (санкција) у чемер утериван

Без ограда поробљен опсенама успешно успављиван

Наставак поезије учесника доносимо у следећем броју Књижевних новина

Песници из света и Ђура Јакшић

У више градова и у Београду, публика се сусрела са више од тридесет страних песника и прозних писаца, а уз њих и неколико наших аутора из сваке средине у којој су гостовали странци.
У Петровцу на Млави и Малом Црнићу, уз учешће Иве Светине, председника Друштва словеначких писаца, Ханса Тила, познатог немачког писца из Хајделберга, Елене Рошкове из Русије и Миливоја Баховића из Црне Горе, своје стихове говорили су и писци, чланови стишко-браничевске књижевне заједнице.

У Малом Црнићу био је и занимљив традиционални догађај "Стазама Ђуре Јакшића", који организује библиотека "Србољуб Митић". Тај књижевни догађај посвећен је великом српском песнику и сликару Ђури Јакшићу, који је у свом тегобном и невеселом животу провео више година сељачајући се, у другој половини 19. века, по српским селима и паланкама.

П. Ж.

Шумадијске метафоре

У оквиру Међународног сусрета писаца у Удружењу књижевника Србије 23. септембра 2016. године представљена су нова издања Шумадијских метафора из Младеновца. Програм је водио Миљурко Вукадиновић. Писцима у препуној великој сали писаца обратио се председник УКС Радомир Андрић. О новим књигама (*Зборник шумадијских метафора 2016, Апсолутно послушан* Радеца Ђокановића и *Укус горчине* Зорана Милисављевића) говорили су Никола Костадиновић, један од оснивача фестивала Шумадијске метафоре и Душан Стојковић, уредник издања. Своје песме прочитали су инострани гости манифестације: Гжегож Латушински из Пољске, Ханс Тил из Немачке и Ђек Маринај из Сједињених Америчких Држава. Учинио је то и прошлогодишњи добитник прве награде Шумадијских метафора Раде Ђокановић који је из књиге *Апсолутно послушан* прочитао истоимену песму, победничку на Фестивалу, по којој је књига и насловљена. Песме су читали и млади песник Спасоје Јоксимовић који је добио специјалну награду на Фестивалу и Драгослав Видовић, ранији победник и *баштиник* у представљеном Зборнику. Душан Чоловић, председник жирија, саопштио је како је, већином гласова, Дејан Богојевић добио повељу „Карађорђе“. Добитнику ће наредне године изаћи књига изабраних песама.

53. БЕОГРАДСКИ МЕЂУНАРОДНИ СУСРЕТ ПИСАЦА

Песнички сабор у Мрчајевцима

Повеља Мораве Селимиру Радуловићу и Гжегожу Латусинском

Изом књижевних манифестација, у Чачку и Мрчајевцима су одржани 16. међународни мрчајевачки песнички сусрети, уз учешће 120 песника из Србије и иностранства, а са пријатељима из УКС, уз чију се подршку овај песнички скуп и одржава. О њиховој лепој традицији сведочи књига Зорице Лешовић Станојевић "Моравски сусрети и повеље / првих петнаест година".

Овогодишњи округли сто посвећен је песнику Тодору Подгорцу, а песници су посетили и неколико школа, где су такође одржани песнички маратони.

Престижна песничка награда „Повеља Мораве“ додељена је књижевнику Селимиру Радуловићу и угледном песнику и преводиоцу из Пољске, Гжегожу Латусинском, састављачу антологија савремене српске поезије објављених у Варшави. Гост из Пољске, изузетан познавалац и преводилац српске књижевности, захвалио се на дару и бираним речима говорио о великој београдској песничкој манифестацији.

Сусрети су одржани у организацији Удружења књижевника Србије и Књижевног друштва Мрчајевци, а део су програма традиционалног 53. Београдског међународног сусрета писаца. Одржани су под покровитељством Града Чачка.

На свечаности у холу ОШ „Татомир Анђелић“ у Мрчајевцима, песничке сусрете отворио је Игор Трифуновић, председник Скупштине Града Чачка. О

Радосна је и пуна части за мене ова прилика да, овде, у Мрчајевцима, кажем скромну реч поводом доделе *Повеље Мораве* и да захвалим на даривању и награди. Ми, заправо, како је подсећао један велики писац друге половине 20. века, читаваг живота читамо једну једину, вековечиту, веродостојну и непоништиву књигу и та вековечита, веродостојна и непоништива књига је свет сами. У тој књизи налаже се трагови певања великих античких, грчких и римских, песника, у тој књизи се налази и књига Хомерова. У њој је смештена и књига Највећег и Најлепшег певача, и Вергилијева и Овидијева књига, па Дантеова, Шекспирова, Гетеова, Милтонова и Бајронова књига, али и књига *вечне браће Немачке* – Фридриха Хелдерина, Георга Тракла и Рајнера Марије Рилкеа. И, наравно, књига песника који је у коренима модерног српског песништва, књига Лазе Костића, и књига пес-

овогодишњим лауреатима говорили су Радомир Андрић, председник Удружења књижевника Србије, најстарије књижевне асоцијације писаца у земљи, која је прошле године обележила 110 година постојања и Душан Стојковић, потпредседник ове књижевне организације.

Том приликом лауреатима су уручене и повеље "Почасних грађана Мрчајеваца", а наградом "Тихомир Живковић" награђени су и млади песници, учесници конкурса Књижевног друштва Мрчајевци. Песнички маратон започео је поред Песничке стене на Илијаку, а током целодневног програма огласило се више од 120 песника из земље и иностранства, које је појединачно представљао домаћин сусрета Луне Левајац, председник КД „Мрчајевци“ и оснивач манифестације.

М. Д.

Књига

(Реч на уручењу *Повеље Мораве*)

Селимир Радуловић

ника тавне геме, књига Владислава Петковића Диса, и књига песника (и весника) српске слоге и јединства, књига Петра II Петровића

Писци и домаћини испред песничке стене

Његоша. Све те књиге, изнова, листам, учећи из њих, певајући уз њих, суочавајући се, на тај начин, са светом самим.

Корени сваког дела сежу, наравно, далеко у прошлост. Што се мене тиче ја сам се нашао у јединственој архетипској структури која се простира од стварања до апокалипсе, где се, како вели Свети Августин, Стари Завет открива у Новом Завету, где је Нови Завет сакривен у Старом Завету, где су они, заправо, не *толико алегорије један*

другоме колико узајамне метафоричне идентификације. И то је, са мог становишта, једина форма која сједињује Дантеову архитектуру и Раблеову дезинтеграцију и без њеног разумевања и тумачења нема разумевања и тумачења књижевности. Иако смо сви ми који пловимо морем савременог света, мање-више, поквашени његовим преопасним таласима, ви добро знате да све што припада само садашњем времену умире заједно с њим. Истинска дела живе у великом времену, рушећи границу свога доба, интензивнијим и пунијим

Гжегож Латусински

Блесак 1

Блесак оживљене материје. Живљење тренутком који траје. Трајање без перспективе, без мисли која претиче време, без будућности, у садашњини, на којој окупљена су сва осетила, интензивно трајање, будно, животињско.

Блесак 2

Блесак отеловљеног духа. Живљење прошлости, садашњини и будућности. Трајање у перспективи, са мишљу која претиче време, продира у сутрашњицу и враћа се из прошлости. Садашњост која лебди на два крила. Садашњост, која храни памћење, предвиђање и машта, коју гради мисао, изоштрана и помна, човечја.

Прозор

Кућа с породицом тебе повезује прозор са светом врата су твоја алтернатива праг место рефлексије - можеш да га прекорачиш или да се вратиш

Да би живео мораш имати кућу и прозор и врата и праг

И разум и срце.

Речи захвалности

Желим да се захвалим Удружењу књижевника Србије и председнику Радомиру Андрићу на позиву да учествујем на 53. Београдском међународним сусретима писаца у Београду, такође, желим да вам честитам на сјајној организацији. Памтићу ову манифестацију као изванредно искуство.

Моника Мартинели (Италија)

Поштовани г. Андрићу,

желим да Вам се још једном захвалим за позив да будем учесник Међународних сусрета писаца. Било је то прелепо искуство, нешто што сам више година уназад желео да се оствари - да будем у друштву својих земљака писаца, у свом Београду. Надам се да се ни Ви због тога не кајете.

Срдчан поздрав,

Владан Стаменковић (Пољска)

Не могу речима да опишем колико сам живео боравећи у Србији, упознајући многе дневне људе, истакнуте писце и песнике... Дошао сам спреман да се добро проведем, а моја очекивања су у потпуности надмашена. Хвала вам најлепше што сте то омогућили - моје искуство у Србији било је изванредно у сваком погледу.

Ђек Маринај (Америка)

Драги и поштовани Радомире!

Хтио би, да се захвалим на гостопримству у оквиру 53. београдских међународних сусрета писаца. Лично мислим, да је био програм одличан, да је било и довољно могућности, да смо се писци барем мало упознали и дружили. И морам, да кажем, да сам врло задовољан, да смо и на овакав начин поновно успоставили сарадњу међу нашим удружењима, коју ћемо још да унапређујемо и богатимо.

Пуно срдчанних поздрава теби, твојој екипи, заслужни, да је све ишло без проблема.

Иво Светина (Словенија)

Поштовани,

Хвала на позиву и уврштењу у програм 53. међународног фестивала књижевности. Из Београда, Врњачке Бање и Александровца носим лепе усмене на дружења с дивним људима и врским књижевницима.

Срдчан поздрав из Сплита.

С поштовањем

Анђелка Корчуланић

Поштовани Миљурко и Бране,

Захваљујем још једном на гостопримству и братској срдчанности којом сте почастили и мене и остале учеснике протеклих 53. Београдских међународних књижевних сусрета, и молим Вас да писамце које шаљем у прилогу прослиједите председнику УКС, господину Радомиру Андрићу.

Са високим поштовањем,

Небојша П. Иваштанин (Република Српска)

Поштовани Радомире,

Дозволите ми да се Вама и целокупном колективу Удружења књижевника Србије најлепше захвалим на топлој и пријатељској дочеку који сте мени, Валерију Латусини, Николају Лугинову и целој руској делегацији приредили на Међународним сусретима писаца у Београду и другим градовима Србије током септембра ове године. Такође, захваљујем на уприличавању скупова поводом промоција наших књига и стваралаштва, будући да су они вашом способношћу одржани на изузетно високом нивоу. Ја искрено верујем да су управо таква дешавања и деловања од изразите важности, па чак и неопходна данас, ради даљег развоја и утемељивања руско-српских културних веза. Хвала вам за све!

Искрено Ваш,

Сергеј Гловјук (Русија)

Печат кнеза Лазара

У манастиру у Прилишцу код Пожеге, уручена је награда "Печат кнеза Лазара". Лауреати су: Бајо Луковић за песничку књигу "Пробијање опне", Манојле Гавриловић "Пчеле бога Перуна", Душко М. Петровић "Поетар, житија живих", Милош Бркић, "Речи из безгласја", Пожега, Милан Обреновић "Молитва", Рогатица

Покровитељи и добротвори

Међународни сусрети писаца су одржани под покровитељством Министарства културе и информисања Републике Србије и Секретаријата за културу града Београда.

Сусрете су помогли:

- РАДИНГ, БЕОГРАД
- ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗЛАТИБОР
- ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА СРБИЈЕ
- ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА БЕОГРАДА
- СКУПШТИНА ОПШТИНЕ АЛЕКСАНДРОВАЦ
- МОНА
- КУЋА ХРАНЕ „ЛАЗАРЕВИЋ“
- ПИ- ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА КОЛЕКТИВНО ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ИНТЕРПРЕТАТОРА
- НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ДР ДУШАН РАДИЋ“, ВРЊАЧКА БАЊА
- ВИЛА ЛАЗАР, ВРЊАЧКА БАЊА
- ФИЛИП ВИШЊИЋ, БЕОГРАД
- КЕЈ ЈАХТИНГ КЛУБ, БЕОГРАД
- GEBRUDER WEISS
- УМЕТНИЧКА ЛИВНИЦА ЈЕРЕМИЋ

Фотографије
Владан Ракић
Милан Панић

Правац Златибор

Ова узбудљива туристичка дестинација претворила се, последњих неколико година, у значајну песничку дестинацију. Среди су се расположени челни људи општине Чајетина (Милан Стаматовић и Арсен Ђурић, са сарадницима) и УКС са Београдским међународним сусретом писаца. Тако се у два дана догађају и по неколико већ традиционалних сусрета (у Сирогојну и библиотеци у Чајетини) и један централни по много чему непревазиђен и добродошао - „Злати-

ски Емирати), Ђек Маринај (Америка), Никола Иваштанин (Република Српска), домаћи песници Радомир Андрић и Љубивоје Ршумовић, Јеремија Лазаревић и Миљурко Вукадиновић, завичајни песници Милуника Митровић, Мирјана Ранковић Лукић и Милосав Радибратовић. Уз помоћ глумаца и два оперска певача, на музичку матрицу Боре Дутића уприличен је богат и разнован програм.

Шекспиров земљак Џејмс Сатерленд одржао је беседу о овом бесмр-

Песници у чарима златиборским

борске песничке ватре". Установљен је леп обичај обележавања једне крупне годишњице светског угледника (Љермонтов, Данте и ове године Шекспир) и ново песничко одличење за домаћег завичајног писца који је фигура у савременој књижевности (прошле године „Повељу златиборских песничких ватри“ Љубомиру Симовићу а ове Радомиру Андрићу).

Ове године у централном програму, због њуди времена измештен је у хотел „Палисад“, учествовали су гости из света: Џејмс Сатерленд (Велика Британија), Халид Албудор (Уједињени Арап-

тнику који је, видимо, и наш савременик. Радомир Андрић, коме су председник општине Чајетина Милан Стаматовић и Арсен Ђурић уручили ово високо признање, одржао је беседу где је говорио о значају оваквих окупљања и културној узајамности која побеђује небригу и сиромаштво и прочитао неколико песама.

У Сирогојну песнике су дочекали њаци, а грађанство у библиотеци у Чајетини.

М. В.

ПЕСНИЧКА РИЈЕЧ НА ИЗВОРУ ПИВЕ Са Косова се боље види

Долазак у Пиву, чак и за оног који је склон повијању пред злим ветровима, незамислив је без симболике; и захваљујући тој симболици, више но мојој поезији писаној пре две-три деценије, ми смо данас овде. То је она *песма* која нас је, уз све мене и посртања, хранила и одржала. Пива се, по многим бојевима и зулумима окупатора, уздигла до Косова, а њени јунаци до Милоша Обилића и кнеза Лазара.

С непријатељем, који се – некад и без нашег знања – притаји у нама, најтеже је изаћи на крај. Ако њега победимо, ниједан други не може нас покорити.

Овај окуп у Пиви, у Плујинама, за мене је као да сам дошао у моје Бањане, у Велимље; у било који, хоћу да верујем, црногорски град или село.

Разлике се, ипак, провуку; измирује их и поравнава језик – река језика која тече уз брда повећавајући им висину, и низ увале, повећавајући им дубину; пролази куда се није пролазило, дајући и души облик. Пива има две реке: Пиву и Језик. Бањани једну: Језик. Пива је, као и Бањани, станиште сведрежег језика. Таквих крајина има и онамо где језик украшавају разлике. Зато верујем у очување Српства и у Црној Гори и на Косову, и свуда где се говори српским језиком.

Песнички сусрети на извору Пиве значајни су не само што су једна од најстаријих и најоригиналнијих наших песничких манифестација, но што опстају и у овом најружнијем времену.

Долазник с Косова, ако не доноси какву вест, као да није дошао. Ја ту вест не носим, не зато што тамо више нема шта да се догоди – на Косову ни један дан не наликује један другом – већ због тога што се, са ове пивљанске (или неке друге) даљине много боље виде, и чују, тамошња дешавања; па тако се и с Косова боље види, и чује, шта се ових година, и ових дана, овде збива.

А вести, једнако долазиле с Косова или из Црне Горе, навикле су нас на бригу; и указале нам на пут посрнућа.

На примеру најновије приче о Мојковачкој битци, лаж је надгласала причу. Према тој лажи, Мојковачка битка се није догодила онда кад се догодила, но јуче, кад и нова прича о њој. Тако се о њој, до јуче, није имало шта знати! Тим причама задато је да, неконтролисаним надметањем и заглашујућом буком, руше темеље, трују душе...

Огрешење о оца и мајку, исто као о најдаљег претка, унапред обезбеђује пораз, онај пораз у чији си рам сам ускочио, и чији си белег трајно понео. У поређењу с тим поразом, онај с бојног поља не личи на пораз.

Пријатељу (ако је могуће да те назовем пријатељем), не знаш шта радиш, па угађаш моћном господару и оно што он не тражи од тебе; па се поносиш оним чега ти се отац стидео; па писмо својих предака, на ком си се и ти описменио, читаш још само на гробљанским споменицима; па не осећаш да твоја чула примају унакажене слике и звукове; па се збуњујеш пред огледалом кад у њему, себе прерушеног, не можеш да препознаш...

И такав, поред своје мајке, дозиваш неку другу; поред своје цркве, тражиш неку другу; поред свог брата, својаташ неког другог; поред свог пријатеља, кунеш се у неког другог; поред свог имена, уписујеш неко друго... Све је, видиш, ако ниси сасвим оћорио, туђе, ништа твоје. Па, ако ти је отац рекао, а рекао ти је и на овом и на овом свету, да више ниси његов син, може ли бити, а може, да си ничији?! И, има ли горе смрти од те, твоје?!

Петар Сарић

Долазе ми на памет стихови које сам писао давно, на Косову:

„Да ли смо се
На погрешном месту с Небом
срели?
Или смо се
Од облика свога уморили?“
А професор др. Ратко Божовић, у свом тексту „Полтронерија наш удес“ бележи:

„О полтронерији не би имало смисла говорити да није масовна

Петар Сарић

појава... Полтрон, кад падају његови претпостављени, претвара се у његове најжешће рушитеље. Као људи од сламе, они су увек спремни да их својом сламом и запале... Полтрони су, у ствари, камелеони, али се муњевито множе.“

Па ипак, на крају, као на почетку, Косово! Куда се год запутиш, оно, удешено за нас, чека; у коју год неприлику упали, оно, рођено с нама, избавља; оно је наш камен о врату који не дозвољава да потонемо; с њим немогуће, постаје могуће...

Зато ћу вам прочитати своју песму о Косову, о сумњи и страху, о нади и вери. Песма је, као посвета Стани Сталетовић, објављена на почетку романа „Сара“.

Следећи светило у твојој руци,
дигнуто пут Љуботена,
врха који не силиза с неба,
укорак с нашом децом,
озарени надом, понети страхом,
пропутовасмо
Неродимље, Небрегоште,
Недаковац, Нестаниште,
Душаново, Обилић, Лазарево,
Девет Југовића, Милошево;
силазисмо на обале
Лепенца, Призренске Бистрице,
Лаба, Ситнице,
мостови над мутним водама
отежали,
занемели, обневидели;
заборавили да су били мостови;
ни у огледалу воде,
ни на Небу,
не би се препознали;
зауостављајући се пред њима,
претичући путовање,
гледасмо таласе, слушасмо јеку;
огрнути блеском који је погасио
сва светла,
опасани грмљавином која је
ућуткала све гласове,
у неверици шта могу Светлост и
Глас кад се у трену споје,
кад чујеш што видиш и видиш што
чујеш,
и друга чула кад замене своје
улоге,
кад љубав постане преча од
живота
(као да све креће испочетка,
као да поново настаје свет),
не крећући ни напред ни назад,
у молитви,
стигосмо у задњи час,
у исти час,
и тамо куд смо пошли,
и тамо откуд смо пошли.

Песници - незаменљиви дародавци љубави

Запис уз награду *Базјашка повеља*- песнику
Адаму Пуслојићу

Радомир Андрић

Духовни сабор у Темишвару и Дунавској клисури

Од 17. до 19. августа одржана је традиционална духовно-књижевна манифестација „Дани преображења Срба у Румунији“. Српски песници, из српских земаља и расејања, дружили су се и преображењем духом нападали у Темишвару, Старој Молдави, Белобрешки и Соколовцу, а посебно у манастиру Базјаш, задужбини Светог Саве, на самој обали Дунава. Ту су о Преображењу одржане велике духовне свечаности, где је уручено и велико песничко признање „Базјашка повеља“ Адаму Пуслојићу.

С лева на десно: Радомир Андрић, Адам Пуслојић и епископ Темишварски и Будимски господин Лукијан

ве завичајног тајнописа, припада и Адам Пуслојић који амалгамише изнутра семе непотрошених метафора и преобраћа смисленост у енигматичну формулу, довикујући очућеном сабеседнику поверљиво и заветно „Бацај га Крајином. Изникнуће било где! А ту је оно најлепше. Ту је живо“.

Песничко дело Адама Пуслојића је истовремено потекло из више извора и непрестано се принавља стварносно-митским садржајима у заумљу - у оном благодарном колику и кричавом зазиву именица у којима препознаје свој поетички родослов. А све то је сабрано у четрдесетак до сада објављених књига, међу којима су темељи ауторског уздицања у метафизичке честаре својствене надреалним песничким праксама. Поменућемо неколико најкарактеристичнијих: *Постоји земља*, 1967. године, *Падом ка небу*, (1970.), *Идем смрти на подишчивање* (1972.), *Негледуци*, (1973.), *Плесме*, (1977.), *Капија на истоку*, (1987.), *Оноземља*, (1988.) *Пандемонијум*, (1989.), *Зидање источног плача*, (1998.), *Распелник* (избор духовне лирике, 2002.), *Боравак и стид* (2007.), *Дужник* (2011.), *Изабрана дела*, Просвета, (2013.), *Ваздушна линија смрти* (2012.), *Део мога крика* (2014.). *Ој на Косову* (2015.).

Све ове песничке књиге, свакако и друге, сада непоменуте, једним својим пулсирајућим млазом указују на склоност ка авангардним подухватима, али ниједног тренутка у надоважењу самосвојне духовности не занемарује ни светосавске источнике - односно у молитвеној интонацији. најискрививијој у синтези молитвених структура преузетих из песничких творевина које припадају нашој старој књижевности и модерним песничким исказима! У много чему, стих Адама Пуслојића је подређен преинача-

вању логичког проницања у животну самобитност и отуда стиче нешто друго, измакнуто од знаног појмовника. Између осталог песник је „звон у самоћи“ и чувар Речи светлосне у којој „Бог одмара своја сунца, звезде и антимаерију“. У песми „Небо, за успомену“, посвећену „Павлу, оцу српском“, казује пун тихости своју обојену кантилену: „Дете, /уместо мене/ смешу се/ убери небо/ за успомену/ и мене кући понеси, / узнеси ме.../ И враћа себе самог у то молитвено кућиште - у псалмама недовршених: „Господо, узимај ме. /У твоје преображење, /у све ликове/ свете девојке. с дететом./ Ја сам то: трава и вино/ који расту увис/ Хлеб и кости./ Ко си ти? /Именујемо те у круг./ Сада је ред на тебе.“

Могло би се рећи да песничко дело Адама Пуслојића више од педесет година настаје у ходу са знацима колико светлосним толико и искушеничким. Тако остварује виши степен самородног песмотворења, некад стишаног, некад овоземног и оноземног у скривницама затајним, где се живот претвара у „призор узнесења и ваздушња душе“, у простору тешко одгонетивом „између неба и поднебесја, између мене и земље“. Ту негде исписује потресне *песме из Србије* којој се обраћа заветно: „Уми и мене, моја земљо за било шта, за било ког, одмах. Још само мало коју циглу и камен“. А после тог заветовања, шта би друго остало песнику него „стихови, гола страст, можда само пепео“ који *распелник* читањем предаје „даље, из уста у уста“.

О поезији Адама Пуслојића може се говорити уздуж и попречно, надасве у проналажењу једног од могућих путева до поетских визија које надиласе очекиване оквире на хоризонту модерне фактуре, без обзира на повремено асоцијативно

Адам Пуслојић

Зидање Србије

Када је Бог, давао једаред, стварао Србију, нико му помогао није – сем Србије!

Изнаенада путем је наишао Свети Сава који упита свога Господа: „Господо, могу ли ја ту нешто припомоћи?“ Господ се тада, сав таман у лику, дубоко замислио, али и разведрио: ЗАР ИМА ТАКОВОГА добровољно да подметне себе код самог стварања света?!

И тако је Свети отац наш, Сава, узидео себе у Србију. Као да је себи ставио ватру у уста.

Од тада је Србију често ватра сажигала и тама се светила свим њеним светлим празницима. Дан за даном, зид Србије је чудом ницао брже но што су га обној рушиле зле виле. „Утврдив тело своје на земљи“, Србија је воздигла себе у вечну твоју заједницу, оче. А ми, богоносници твоји, улеђеној земљи лик развезујемо: сред ватре стожимо Осављени!

Данас, у овај свети дан, ми те и даље уједињујемо, Србију! Уједињујемо крајине у Крајину, све Србије у Свесрбију. Блистава небесница нека буде једина твоја звезда. Утврди душу своју на земљи и зид нам овај последњи, оче, благослови. Уједињене Србије са собом. Уједињене Србије са Богом, Уједињене Србије са народом

Велика Базјашка повеља 2016.

и емотивно ткање на неподеривој свили... У свођењу овог записа, намеће се и мисао да је овај неуморни песмотвор у разградњи већ опеваног и грађењу спона неопходних у овом простору са обе стране Дунава - у Србији и Румунији, дарујући једној и другој култури свеколиког себе, превасходно превођењем песничких најлепших остварења, српско-румунских класика и оновремених лиричара. Отуда је Адам Пуслојић самобитни амбасадор културе - народски речено, да га нема сигурно бисмо морали да га измислимо у тој доброделној функцији. Уосталом, песници су незаменљиви дародавци онога чега никада није довољно и што можемо назвати плодом љубави. Утолико, Базјашка повеља је једно велико хвала песнику који својим благодатим језиком и гласом баца увис молитвено семе, у слуху Божјем милост и љубав да зачне данас и овде. И обојено да се врати доле одакле је бачено плодосним дахом и замахом...

Базјаш, О преображењу, 17. августа 2016.

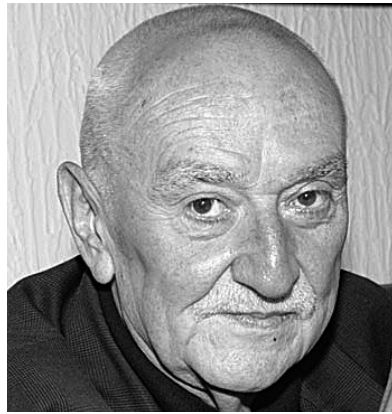
Мирослав Средановић

Срећан завршетак

- Тирилица није потиснута из балканских земаља. Тирилице има чак и на надгробним споменицима.
- Његош је био геноцидни песник. Нема више преживелих његових савременика.
- Турцизме потискују англицизми. Стање у Српском језику је ОК.
- Досетио се како да напише роман са срећним завршетком. Радњу романа је сместио изван Србије.
- Непотребно се крије иза псеудонима. Он је за читаоце, ионако, непознати писац.

РЕЧ ДОБИТНИКА НАГРАДЕ „СВЕТОЗАР ЂОРОВИЋ“ Ближа књижевна фамилија

Радован Бели Марковић

Драги Херцеговци, одлични скупе поштовалаца књижевног дела и свеукупног културног и националног прегалаштва Светозара Ђоровића

Велика је част стајати овде, пред Вама, при изредном послушању, сиреч уживању умозрителног кандила и прислужењу симболичне воштанице уз Вечнају памјат за Светозара Ђоровића, чијем приповедању поднебесје бејаше Херцеговина, физички и метафизички простор српске славе и пострадања, Хумска земља кнеза Мирослава, с непресаклим источницима народног, уједно и краљевског језика српског, вуковског проразумевања, какав нам се и упио у ваздух, у поглед и крв у нама која кола.

Помало је српског имена, а са длана Божје земље, толико и таквих одличника којино су род свој штедрије обдарили и до века задужили, као што бејашу браћа Ђоровићи, историк Владимир и књижевник Светозар; Алекса Шантић и Јован Дучић, поете; национални и књижевни посленик Атанасије Шола и Перо Слијепчевић, германиста и од сваке руке књижевни зналац, којима ваља призвати грофа Саву Владиславића, предшасника њиховог, као и последоватеље, нашег доба великане, Момчила Капора и Радослава Брагића, чијим сенима, на овом месту и у овом часу, дужан јесам дубоког наклона.

Даме и господа,

Књижевно дело Светозара Ђоровића припада оном раздобљу књижевне и културне историје када се – крајем 19. и почетком 20. века –

Од 22. до 25. септембра у Билећи су одржани традиционални Ђоровићеви сусрети на којима је наш познати прозаиста Радован Бели Марковић овећан наградом „Светозар Ђоровић“. У оквиру редовне трибине „Српска проза данас“, коју је водио проф др Јован Делић, представљено је књижевно дело Радослава Брагића, недавно преминулог пица и оснивача ове манифестације.

на овим странама и на темељима народне књижевности стала приметати и уметничка књижевност у готово свим својим облицима, са заданим циљевима: да укрепује језик и служи испашеном свом народу, црпећи из њега грађу и мотиве а надахњујући се тврдом његовом муком и племенитим тежњама.

Као и Шантићево песништво и Кочићева проза, и Ђоровићево књижевно дело бејаше усмерено на то да се у једном занемоглом народу, притисканом да служи сопственој пропасти, и у културно нестасалој покрајини заметне књижевност која ће бити огледало живота и нарави, зарад духовног подстрека и давања махова родољубивом, националном и социјалном бунту.

На тој замарјалој ледини, Ђоровић је дубоку и широку бразду заорао, служећи народу не само књижевно својим, приповеткама и романима, драматима, записима и опричцима, но и свестраним облагоорођењем културног простора, с помоћу Певачког друштва „Гусле“, као и широкогрудним прихватањем позоришних дружина у Мостару, приређивањем календара „Неретљанин“, а обашка: оснивањем и уређивањем Књижевног часописа „Зора“, као сажижшта оmlадинског покрета и настајућег књижевства, окупљајући људе од пера са свих српских страна, заједничаре у великом послу, с пуном свешћу да се књижеством један народ изнутра прибира и чисти, поготово у зло доба кад се чини да се читав свет црвља и распада ружно...

Први уметнички приповедач Херцеговине, Светозар Ђоровић писао је течно, лепим језиком, приступачним народу и уметнички убедљивим, више на крилима свога дара негли на котурнама књижевних школа, крчећи себи пут до знатног и препознатљивог гласа, који и у наше, свим и свачим пресићено доба, сасвим чисто одјекује, родном мелодијом у сатрепету неба и камена, супротстављајући се пролазности и ништавилу чију претњу свако познаје и у костима својим осећа.

Поштовани пријатељи,

Кад ћу ако сада нећу да се опоменем првотног ми с Ђоровићевом једном књигом познанства?

Пола века и која година мину, као ока трептај, откако сам удно Марковића оцаклије затекао стрину моју, Станку, занебешену и обенђијану, понад тусте књиге, рашчитане и развезане, која ми се доцније казала као „Стојан Мутикаша“, Светозара Ђоровића чувани роман. Лако је појмити да је та подбухла књига, провлажених страница, упила из Марковића оцаклије сиротињске пахове мокрих обојака, нагорелих главња са огњишта, деље мокраће, запршке, меке ракије и боничких облога отужну тоњу, дочим ће се мало теже, осим као књижевно знахођење, примити могућство да је поменута књига сама из себе, из текста и контекста, како ми се данас учињава, извијала и мостарских дућана обајне мирисе: ванилије, цимета, куповних мила, и осталих колонијалних „шпеција“, уз надежну причину, која ми и дан дањи души олакшава, да су ти дућански максуз-кадови „убили“ Марковића оцаклије постигну миру и тако нас „покрили“ пред светом, пред будућим ове књиге штиоцима, каоноти варакли позлата сироте девојане гвоздену гривну ... Ех, пусте сање и књижевна волшебства!

Али како год да било, овим и овим светом, у име свију, из села Ђелија, редом Марковића, Светозару Ђоровићу хвала велика и у роду вечни нека му је помен...

Одлични скупе,

С неисказивим благодарењем примам се части коју је мом роману „Путникова циглана“ доделио уважени Књижевни одбор Награде имена Светозара Ђоровића, под егидиом града Билеће и Српског културно-просветног друштва „Просвјета“. Роман моје маленкости, самим тим, нашао се у свечаном излогу, крај књига најзнаменитијих српских писаца, али никако не бих пропустио да кажем да је „Путникова циглана“ одликована и самом печатњом у Редовном колу СКЗ, што ближе одређује књижевну фамилију којој припада.

Желим Вам, љубими и почитајам, мир на Дому, срећу и здравље!

Дано у Билећи, 23. септембра 2016. године

ПОМЕН МИРОЉУБУ ЈОКОВИЋУ

Испод привидно конфликтне спољашњости, дјетиња душа

Милош Ковачевић

Одлазак страсног истраживача и тумача књижевности

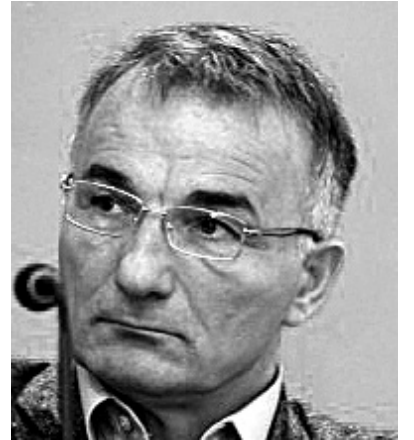
О лику и делу проф. др Милоша Јоковића (1957-2016) 4. октобра у УКС, говориле су његове колеге, пријатељи и блиски сарадници: Милисав Савић, његов угледни земљак и писац (евокација његовог људског лика и његовог ауторског подвига), проф. др Милош Ковачевић који је са њим провео на разним универзитетима двадесет и кукур година, указујући на његов научно-истраживачки профил и специфичан карактер, исповедала се књижевница Стоја Магдаленић о Јокану као пријатељу и човеку, издавачу њених романа, др Мићо Цвијетић на врло особан начин је повезао његову смрт са одласком његових најближих књижевних пријатеља (пре свега Радослава Брагића), подсетивши и на сарадњу са Јоковићем у раду на „Књижевним новинама“, проф. др Михаило Шћепановић је указао на његов ауторски и људски лик са доста показатеља и неколико лирских детаља. Миљурко Вукадиновић је посведочио о успешној сарадњи са овим угледником од Књижевне омладине Србије па до трибинских подухвата и сарадње везаних за УКС.

По свему био је заљубљеник у књижевност и националну филологију; и по радовима и по часописима које је уређивао, и по рефератима које је на научним скуповима подносио. Био је врстан зналац књижевности, не само српске. Уосталом, свој први рад објавио је 1986. године у *Књижевној речи*, и то бијеша превод с француског студије Анрија Мишоа, *Природа историје*. Као да је тај рад првенац предодређио основно филолошко занимање Јоковићево у наредних двадесетак година: то је био период у којем се он истрајно, тако подробно да је у томе био без премца не само у српској филологији бавио суодносом историје и књижевности. Уосталом, како већ напоменућу, обје његове докторске дисертације - и она на српском и она на француском - бијашу посвећене тој проблематици. А као највећег znalца тог филолошког аспекта прогласили су га и сви истраживачи књижевног одраза Великог рата о његовој стогодишњици, међу њима и Александар Гаталица, писац најрецентнијег српског романа о Великом рату.

Осим наведене, или боље речено укључујући наведену, двије су велике теме научно заокупљале Јоковића током цијелог његовог научног ставралаштва. Прва се тиче методолошких аспеката изучавања књижевности, а друга значаја српског језика не само за књижевност него и за цијелу српску културу, а самим тим и за сам српски национални идентитет. Те двије опсесивне Јоковићеве теме, директно повезане и са његовом наставном дјелатношћу (јер је он првенствено био професор Теорије и методологије књижевности) он је најбоље, јасно да јасније не може бити изразио у двема својим најзначајнијим књигама, у књизи *Стрма равана* (штампаној у два издања) и књизи *Онтолошки пејзаж постмодерног романа* (штампаној у Просвјети 2001).

Рецензент књиге *Онтолошки пејзаж постмодерног романа* један од највећих српских теоретичара књижевности Петар Милосављевић, констатовао је да је Јоковић написао једну “особену и ретко потреб-

ну књигу о литератури свога времена” и да је “књига писана постмодерним писмом, тј. терминологијом која је карактеристична за постмо-

Мирољуб Јоковић

дерни теоријски дискурс. Као целина, ова књига је од велике користи читаоцима који су заинтересовани за најновију теоријску мисао о књижевности а исто тако и онима који су заинтересовани за савремену светску књижевност.”

Књига *Стрма равана* и методолошки и тематски готово је супротна *Онтолошком пејзажу*. Јоковић у *Стрмој равни* у истраживање укључује преплет међуодноса српског језика, српске историје, српске духовности и српске традиције. Јоковићева Напомена као својеврсни послелог књизи *Стрма равана* на најбољи начин указује на мотив њеног настанка. Он ће ту рећи да је као млад мислио да је “свака књижевност делатност која има снагу да мења свет и веровао да у њој прибежиште налазе најбољи. Данас, велике те 2005. године Јоковић, “загледан у врхове под снегом и модре шуме, немам никаквих илузија: од мојих дечачких и младићких снова није остало ништа. Видео сам да су све књижевне палате загађене сујетама, интересима, фалсификатима, свакојаким намештањима, лажним вредностима. Верујем да сам одувек био и остао непоткупљив. Дошла су нека чудна времена, све се више обужава моћ, гаји се мржња, уништава се уметност, а поштовање према добротни је нестало. Све је постало релативно. Не могу и нећу да живим у лингвистичком вакууму, не могу и нећу да пристанем на потирање историје”. Ето из тих разлога настала је *Стрма равана*, која је више од научног огледала Јоковићевог, она је огледало његовог карактера, његове љубави према српској филологији, и прије свега према тако често и од Срба искривљиваној истини о српској филологији. *Стрма равана* је књига утемељена на научним чињеницама и научним критеријумима, књига која неће да пристане на научну филологију лаж без обзира колико она била лично пробитачна на самим тим и све више општеприхваћена од оних што тако лако “продају вјеру за вечеру”, заборављајући да је такво дјеловање контрадикционо ин адјекто и њиховом звању. Јоковић позива читаоца да буде “невин, али не наиван”, да не вјерује ауторитетима него чињеницама!

А пошто истина страшно боли, посебно још кад истина погађа моћнике који одлучују о нашим животима, Јоковићев научни и факултетски пут прије је био посут трњем неголи цвијећем. Његов неувијени говор, спремност да и онима који му могу наудити “саспе истину у лице” ма колико она била болна,

Наставак на стр. 10

Рафиниране приче и песме

Милан Буњевац: *Јубилеј и остало* (2015) и *Сновања* (2016), Свет књиге, Београд

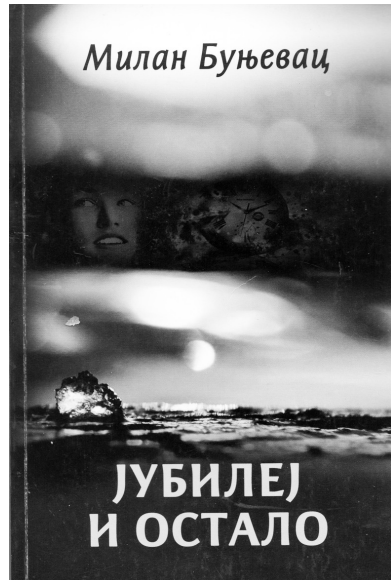
Приче Милана Буњеваца су као необични и ретки предмети које понекад налазимо на сајму антиквитета, понекад у раскошним антикварницама, некад у завученим старинарницама, а некад на импровизованом штанду у медитеранским улицама где људи продају драгулије са тавана, који Французи зову *brocante*.

Непретенциозне и с јаком наративном потком, приче из збирке *Јубилеј и остало*, за разлику од неких постмодерних, држе читаочеву пажњу и подстичу га да постане као приповедач у овим приповестима, радознао, проциљив, с детективским амбицијама, иако је боловао од амнезије. Приповедач је стуб ових прозних вињета и пируета – да њега нема, читалац има утисак да би се ненаметљива фантастика Буњевацевих приповетки распршила попут сјаја или првог снега. Наратор је у овом избору прича сведок и учесник – приповедање у првом лицу допушта да се наоко објективно и поуздано прикажу сви други ликови. Приповедач је, по нараторским критеријумима, хомодијегетички, предочава нам догађаје у којима је сам учествовао или које је макар могао да посматра. Кресе га радозналост, духовитост, често на сопствени рачун, као и хедонизам, предузимљивост и сналажљивост. Он у свакој причи има двоструки циљ: један конкретан, прагматичан, а други вишег реда, виши циљ: освојити девојку, уживати у храни, видети нове пределе, али исто тако и сазнати, одгнетнути неку енигму, или спонтано стићи до значајних спознаја.

Неприметно нас води кроз историју цивилизације и колективног памћења. Уочићемо да је скоро свака приповетка дискретна лекција из књижевности, историје, историје уметности, антропологије, етнологије. У причи „Осми круг“ реч је о приповедачевој заљубљености у младу Швешанку, чија је изванредна лепота сасвим друге провенијенције од италијанске. Радња се одиграва у Перуџи, у познатој школи италијанског језика и књижевности за странце. На часовима о Дантеу код надахнутог професора Прошутеја, кога гурманско име није спречило да уочи Дантеову рафинираност и спиритуалност, приповедач, полазник овог курса, омађијан је мистериоз-

Весна В. Елез

ном Швешанком за коју је сигуран да се зове Ингрид, пошто је испод њене столице нашао картон налик илуминацији, где је објашњено порекло и значење имена Ингрид. Овде читалац уочава јасну пар-

дију на кич и стил ових картица. Кад открије њено право име, Луција, схватиће да и у тумачењу овог имена стоји идентичан текст као за Ингрид, све сама општа места и тривијалности. Тема двојника, односно двојнице, развија се овде у хумористичком кључу, за разлику од приповетке истоименог наслова, која се поиграва идентитетом, маском, самоспознајом.

Ово није једини хумористички ефекат, већ и порука коју текст о имену шаље: „Изабраник њеног срца ће бити идеално биће, то је извесно!“ (Буњевац 2015: 124). Други комички ефекат почива на нескладу између узвишене теме часа, Дантеове *Божанствене комедије*, односно његовог *Пакла*, и сасвим земаљске и од овог света приповедачеве стратегије да освоји Ингрид, односно Луцију. Како било, успоставља се непосредна веза између Дантеових терцина и приповедачевих мисли. Приповедач покушава да скрене пажњу на себе ерудитном упадицом на предавању, која код професора није изазвала најбољу реакцију, будући да није знао да одговори на постављено питање. Међутим, Ингрид је

преко Рашке, без обзира колико је то било заобилазно, да би ту видео и посетио мајку Радосаву, која му је уз супругу Мају била највећи прије свега унутрашњи животни ослонац. Та су путовања урезала у мени слику о Јокету, какву је сваки његов пријатељ о њему имао: испод привидно конфликтне спољашности, крила се дјетиња душа Јоковићева, сва прожета искреном дјечијом пријатељском наивношћу, крио се човек којему ништа није било тешко да уради за пријатеља, баш ништа!

Изгубити таквог пријатеља значи вјечно изгубити дио себе, значи бити много сиромашнији, значи не бити никад више богат колико те је његово пријатељство богатим чинило, значи бити вјечито неутјешан. Ријетки су били пријатељи какав је Јоке био, то сви који су га за пријатеља имали знају! Зато почивај у миру и нека ти је вјечна слава драги Јоке, и знај да ћеш вјечно остати у душама оних које си својом добротом и својим пријатељством opleмењивао!

(Изговорено на комеморацији у Удружењу књижевника Србије 4. 10. 2016).

обратила пажњу на наратора. Испоставиће се да је она заиста више биће, и то за главу, од разочараног приповедача. Његова прагматичност, прихватање реалности и извесна концилијантност у датим околностима огледа се у преуспевању активности и заинтересованости за Данкиње, које су готово једнако лепе као Швешанке, али, изгледа, ипак ниже.

Други тематски низ обједињује приче „Одблесавилиште“ и „Буфаду“. Приметићемо да је интратекстуалност једна од важних особина Буњевацеве прозе: приповетке не само да су повезане, већ се нечујно позивају једна на другу, попут ове две, или путописне прозе и песама из збирке *Сновања* и приче „Јужна обала“, о којој сам већ говорила: „*Ergo*, изјављујем без икакве гриже савести да сам историјску воду Тразименског језера сапрао пред неисторијским тушем и затим опружен на историјском песку пијуцкао неисторијску кока-колу и хватао боју не мислећи на спорове међу древним државама и кривпролића од пре двадесет и једног века“ (Буњевац 2016: 23).

Да нисмо прочитали „Одблесавилиште“ не бисмо знали шта је буфаду – „један од оних пастирских штапова од издубљеног врха јеловог стабла кроз које се дува да би се распирила ватра и које зато овде зову буфаду. Јер на окитанском *bufar* или *bofar* значи дувати“ (Буњевац 2015: 29). Ми бисмо свакако закључили после прочитане приче о деда Марку да је реч о неком магијском, чудотворном предмету који се не да видети, можда налик на његове врхунске резбарије. Међутим, „Одблесавилиште“ нам пружа херменеутичко полазиште за тумачење приповетке о деда Марку, односно о Мајстору, кад је већ реч о магији и алхемији. Буњевац у својим причама често обједињује хумор, фантастику, гротеску, али и сатиру. „Буфаду“ је у основи сатира: она говори о другима, о свима онима који су чекали у реду за деда Марков сир да би потом изградили кафане, продавнице и конаке, а касније нашли начина да старцу одузму његов посао. Међутим, мајсторство и умеће, као и алхемичари, не могу се ни потиснути ни поново призвати.

Фантастика која се ослања на фолклорне мотиве не тиче се само деда Марковог волшебног сира и ужичког кајмака који приповедач воли да једе у „Подварку и последицама“. Сам мотив сирења везује се за култ плодности, древну традицију вила, добрих и злих сила. Наставља се експлицитнијом симболиком старије жене која седи на кућном прагу и преде вуну. Све је у овим приповеткама двојако и двосмислено, чак и овакве слике. Подсећају нас на Пенелопу, на Арахну, али и на Ериније, суђаје. Плетивица је симбол и саме уметности и стваралачког умећа – она активира латенте наративне нишове, док се реалистички и на први поглед сасвим природно уклапа у сеоски амбијент у причи. Њена симболика има још један одблесак, који није ни у каквој вези са одблесавилиштем: она подразумева јасну херменеутичку нит, Аријаднин конац, који читаоца може изабавити из лавиринта текста. Или да размрси клупко, или да се мане неразмрсивог. У овим приповеткама лако препознајемо наративно уоквиривање, причу у причи, што усложњава просторно-временски поредак и изједначава време приповедања са временом приповеданог. Сан је један од начина да се јунак повеже са древним временом, као у „Подварку и последицама“.

Наприродно и фантастично често гостују у Буњевацевим причама, макар на трен. Тај трен мења

читаочеву перцепцију и епистемологију самог наративног ефекта. Деда Марко је у ствари волшебник, иако је прво представљен као земљорадник. Читалац брзо схвата да је он прави уметник, не само због сира, већ због својих дрвореза. Приповедач једини зна његову тајну, предочава је у облику фантастичне легенде. У „Одблесавилишту“ фантастика је замењена натприродним, односно чудотворним, али двоструким дејством моштију Светог Менуа. Њихова је моћ да поврате разум умоболнима, али, следећи увек двоструку природу ове збирке, и да одузму разум нормалнима уколико се довољно приближе отвору на кивоту – дакле да одблесаве, али и да поблесаве, у зависности од статуса интересента. Приповедач, иако није сујеверан, мудро одлучује да се држи подаље од магичног места. Овај приповедачев рационални коректив представља и отклон према чудесном, односно у овом случају чудотворном. У причи „Подварак и последице“ ренесансни Гвидорицо појављује се у Београду, на Палилули и Дорћолу.

Буњевац у својим најбољим приповеткама, првој и последњој у овој збирци, „Јубилеј“ и „Јужна обала“, прибегава на чудесном, већ чудном, необичном. Ову врсту зачудне фантастике карактерише њена привидна обичност, њена микрија, њено привидно уклапање у свакодневницу. Успешно ткање овакве фантастике подразумева вештог приповедача – Буњевац приповедач успева да нас потпуно збунити и увуче у наоко кохерентан свет приче „Јубилеј“: ми више нисмо сигурни који је регистар стваран, онај где приповедач живи у срећном браку са својом супругом Лелом којој се враћа после неколико сати или неколико година? Ко је жена коју је волео? Да ли је стварно постојала, упућују ли на њу њене двојнице, Лула и Лела, или је била само опсена, као што више не постоји ни хотел у којем су желели да се осаме, који је, сазнаје приповедач, изгорео. Шта се заиста десило? Јубилеј може бити и годишњица брака. Приповедача пут нанесе на прави пут, на онај где треба пронаћи успонене или их се заувек решити. Мотив раскрснице јавља се и у причи „Одблесавилиште“ која нас уводи у нови временски поредак, када се приповедач враћа у прошлост где није бирао пут за Париз, већ неочекивани правац, када доживљава удес:

„Наставио сам право према истоку пошто сам са бретеле скренуо на национални пут број 79, ту бесконачну, готово праволинијску и ужасно монотону асфалтну траку. И увек претрпану возилима, у свако доба дана и ноћи. На њој су ме нашли после судара, тачније поред ње. [...] Нисам се зауставио. Долазио сам већ више пута у неразумној нади да ћу можда нешто наћи. Без успеха, наравно. Овога пута сам продужио. Прошао сам Монсоле-Мин и у висини Шалона сам се укључио на аутопут А5“ (Буњевац 2015: 39).

Непоузданост и неизвесност такође карактеришу ову збирку. Постоје две врсте непоузданости, једна конвенционална, помало комична, метадикурзивна, на коју нам сам приповедач скреће пажњу, нарушавајући илузију сопствене неповредивости, у погледу статуса јунака и појединости, и друга, далекосежнија и наративно ефикаснија, која преноси неизвесну слику света и подозреност према рационалном расуђивању и закључивању. Она се огледа и у избегавању такозваног расплета, фактичке извесности или романескног одговора на једну или више мотивацијских нити у причи. Читалац сазнаје о песни-

цима и сликарима, као и о многим другим делатностима. Поткраде се и понека грешка, као податак да Велика Аркана у тароту има 21 карту, уместо 22 карте. Пошто приповедач није увек нужно поуздан, не можемо све узимати здраво за готово.

Међутим, меандри, раскрснице, одсуство извесности, очекиваног или сврховитог не служе у Буњевацевим причама, као обично у постмодерним и савременим, да се укаже на комплексност или безизлазност. Овде сва рачвања, борхесовски симбол, као и спирале и лавиринт, помажу приповедачу, а преко њега и читаоцу, да урони у сопствене дубине и пронађе властиту аутентичност. Зато се приповедач престројава и бира нови пут у „Одблесавилишту“, решава да напусти Париз и настани се у селу, томе воде сва истраживања о свецу и несрећном младићу из приче. Приповедач у овим приповеткама и новелама жуди да се препусти древним пределима Провансе, постојбине трубадура, и Италије, нарочито Умбрије, што ће постати јасно у збирци *Сновања*. Сам наслов, који не значи ни спавајући ни сањати, има нешто од ауторског, завереничког предумишљаја. Ова хибридна књига, коју чине потетска путописна проза и Буњевацеве песме, следећи русоовске шетачке препоруке и андрићевске белеге поред пута, заједно са збирком приповедака даје реч старом, елементарном и прималном тлу, које говори о сопственим слојевима: Ханибалу, светом Фрањи, Бокачу, Петрарки, Дантеу, Пјеру дела Франческа, Симонеу Мартинију, Котруљевићу, а са провансалске стране Алберу Кампију, коме писац и песник одаје почаст у песми „Лурмарен“. Тамо је живео аутор *Страница, Побуњеног човека, али и Лета*, дивног ходочашћа кроз медитерански пејзаж. У својој кући, са супругом и децом, које је од милошће звао Куга и Колера, у Прованси, живео је Ками пре кобног пута аутомобилом са Галимаром, који је случајно наишао, и сачувао претходно купљену возну карту у џепу. Мимо реда вожње.

Жељко Медвић Жац

У започетој игри откривања
Скинули смо коже
На сунцу да се осуше

И прсте
Умочили у очи
Због мастила којим потписују се душе

Зар не видиш како нас напуштају демони
Када се хлебови преломе
У руци

У снохватици
Срастају нам кости
А у месу голом изливени крвотоци

Диши... сада само дубоко диши
Сновима нису потребни
Тумачи

Дах се замехури

И од пробуђеног ватришта
Које нас претвара
У ништа

Отму нас невидљиви дувачи

У апнеји
Умеси хлеб мога меса
И згњечи гроздове у вину моје крви
Ово је несан!

Нараста под прстима твојим
И под стопалима
Ври

Све што био нисам
А јесам

Наставак са стр. 9

коштала га је многих факултетских „опраштања“: од Ниша, Београда, Никшића, па у једном тренутку чак и Српског Сарајева.

У тим одласцима и враћањима, у тим одласцима с једног факултета и доласцима на други, провели смо заједно пуних двадесет година: заједно смо били у Нишу, и одате заједно отишли, да ипак употријебим еуфемизам, а тај је еуфемизам још примјеренији доласку и одласку с Филолошког факултета у Београду, или пак доласку и одласку с Филозофског факултета у Никшићу, на доласку на Филозофски факултет на Палама, па присилни одлазак са њега, па поновни доласак на њ да би ту дочекао да му колеге прије неки дан направе комеморацију. Провели смо заједно на тим факултетима више од двадесет година, али смо заправо више од половине тог времена провели у путовању, најприје његовим Клијом, на релацијама између Београда, Ниша, Сарајева, Подгорице, Никшића, најчешће

Фрескописац

П
Р
Е
В
О
Д
И

«Лево ми слика Аполонов храм, окружен чемпресима. Слика га тако, да могу да се пењем уз степенице и Богу гледам у очи. Десно желим мој виноград на обронцима Везува и себе, како кушам гроздове. У средини ми треба дочарати врт са играма воде и птицама како лете у Египту».

Трговац вином Србије Маро Тулије одушевљавао се сликама, које је видео код свога синовца у Риму. Под сјајем сунца светлцало је његово прстење, изгравирано у чворовима и митским фигурама. «То је, као кад би врт водио у густу и никад не би престао да цвета. Птице са плавим светлцањем перја, које у лето привлаче у даљину, могле би увек код нас да седе на оплатама за воду. Насликај ми уз то пинију, да могу у њеној сенци да свирам китару.

Кад будете готови са зидовима у перистилу, желим да салу за гозбу изнова обликујете».

Слушала је Терција свога мужа како разговара са сликарем и из атријума отишла у врт. Са задолжством јој се обраћајући, рече он: «Не сматраш ли такође, драга, да бисмо га требали преместити поред купатила, да нам и онамо служи за уживање и омогући да поставимо еротску фреску».

«Желиш ли да отпутујеш Одисеју? Погледај још једанпут лађе. Тако су лепо испловиле, да бих се и ја могла да укрцам».

«То је само копија. Ја знам, да си ти Одисејем залуђен. Што се мене тиче, можеш га поново имати у спаваћој соби. Цео зид о Тројанском рату до повратка дому. Добићеш га од најбољих грчких сликара. Али у гозбеој сали желим да видим Диониса и Бахаткиње».

Он пође са Терцијом, која је по последњој моди носила плаву перику, и сликарима у гостинску салу, у којој су стајали гостински кревети. Јастуци са персијским шарама обећавали су угодне ноћи. То бејаше за Терцију, као да види Одисеја.

Тракијски роб донесе воду и вино. Након што је сваки узео по чашу, одложи боце на сребрнасту куру.

Кратко време потом, у рано јутро, започеше Грк Теодор, његов помоћник Квинтије и ученик Луције свој дневни посао, након што је зидар донео малтер. До вечери је морао храм да буде готов, сасвим онакав, како га је себи пожелело господар куће. Ништа се потом не може више кориговати или приређавати. Украшавањем се заувек

Ренате Затлер

спаја боја и слој, који се на фресци формира, даје јој свилени сјај, који добар фрескопис одликује.

У горњем слоју од белог креча, шљунка и песка угради Теодор чемпресе, траву и храм.

«Погледај тек сада, Луције», рече он. Из сребрне чиније узне Квинтије малтер и глача га преко зида, тако да је цртеж остајао видљив. Пре него што су нанели боју, полирали су украс.

ЗАТЛЕР Ренате рођена је 1961. у Магдебургу, где и данас живи. Студирала је примијењену науку о култури. Радила је као културно-политичка сарадница у Академији за образовање и унапређивање културе. Послије је основала радни круг „Четврти свијет“. Радила као референткиња за развојно-политичко образовање. Од 2007. професионална књижевница, а од 2011. предсједavajuћа Удружња немачких књижевница и књижевника покрајине Саксонија-Анхалт.

Објавила је књиге: *Између искоријењеног камења*, пјесме (Хале, 2007), *Пјешчана слика*, приповијетке (Хафелберг, 2010), *Бутање кецала*, пјесме (Хафелберг, 2013), *Пукотине на лицу*, роман (Лих, 2016), номиниован за награду Хотлист.

Луције је тек недано дошао код Теодора и доказао се као талентован. Он се морао о томе бринути, да захтевне боје у лончићима буду стално на располагању. Плава се састојала од истуцаног лазурног камена, црвена од пурпурне шаре Феничана. Србије се хвалисао, да поседује најчистије боје. Виноград му је донео богат принос и Талерњанима, најбоља вина Кампаније, која је све до Шпаније продавао.

«Чујеш ли ово?», упита Квинтије.

«Слушај, као да земља урла. Тако је било такође онда код земљотреса», рече Теодор. Зној му потече са чела и туника се залепи за његова леђа. Зделе са бојом звецкале су једна о другу.

«Морам одавде да бежимо», викну Квинтије.

«Вила је преживела земљотрес пре шеснаест година. Напољу је вероватно још горе. Биће да је Србије иначе одавно отишао», рече Теодор. Тиме покуша да лично умири себе и само да мисли на ткалца, који је при градњи свога гнезда сликао.

«Ту сам управо био тек рођен», рече Луције. Мој отац се преселио на Помпеје, када ми је било три године.»

Теодор је причао о разарању кућа и поновном подизању града. «Постао је још лепши. Форум и Терме били су више наслоњени него раније.

Ја познајем твога оца. Он се разуме у мешање боја и производи најбоље тунике. Одакле то долази, да има светлу косу и плаве очи», упита он.

«Ја сам прапраунук Кадма. Он је био поглавица Тревера. Мој отац је приповедао о шумама и црвеним стенама, о широкој реци, која се дубоко усесала у брдску земљу и обликовала омче, о дрвећу, које овде не постоји. Далеко на северу лежи ова земља. Ту је био Кадмо и за време устанка нашег краља Индуциомаруса. Они су напали Цезаров зимски логор. Онда је Индуциомарус био прободен а мој прапрадеда од Тита Лабријана ухапшен. Нашао се међу гладијаторима. При његовом другом рату потеже изненада његов противник копља против намесника. Ту му је мој прапрадеда направио клопку и уморио га. Захваљујући томе намесник га је ослободио и поклатио му близу Рима комад земље. Кадма је имао појма о бојама и штофовима, па изучи занат за сукнара, који су преузели мој прапрадеда и прадеда. Онда је мој отац овде подигао сукнару и фарбару, које ће преузети добробитно мој брат. Ја радије сликам», исприча Луције, који је имао плаву косу, а као Римљанин је накратко подрезао, и очи боје светлог меда.

«Погледам, да ли се ту налазе наша кола», рече он. Кола су се мало даље померила, али се нису могла преко директа и дрвених точкова откотрљати. Магаре привезано својим ременом, рикало је и хтело да путује даље. Иза планине се подиже тамни облак. Камење је лежало у колима. Луције поглади магаре по повору и саопшти своје мајстору, шта је видео.

«Сачекаћемо до сутра. Кућа је чврста. Не смео губити сада време. Ради се о важној поруци», узврати Теодор.

«Колико ће дуго фреска држати?», упита Луције.

«Целу вечност, ако домаћину не падне на памет, па пожели нови фрескопис. Издржаће онолико колико постоји кућа», рече Теодор, па

приповедаше о фрескама у његовој домовини и сликарској школи у Атини.

У касном поподневу стајао је храм на брежуљку, окружен чемпресима и травом. У сјају вечерњег сунца Теодор је посматрао творевину и смешкао се задовољно. Уметници су паковали свој прибор. Земља се гибала под њиховим ногама.

Двор сликара се налазио на другом крају града, код Порте ди Нола. «Бунар је заказао», при обеду рече његова жена. «Добавили смо воду из Сарна. Рибари причају, већ данима нема свеже рибе. Након подрхтавања штогод не штима. Птице су отишле. Изгубила се наша мачка. И са планине долази тутњава, која може да изазове страх».

«Видео сам дим изнад врха», обрлаже Теодор и погледује на свој велики прст у сандали. Крићанин је био снажног изгледа и имао је широко лице са великим очима. У његовим црним увожима мешали су се сиви праменови. Он је проучавао фреске из Фаистоса и Кнососа, а своју уметност довршио је у Александровој школи у Атини. Након неколико година лутања по Римском царству настанио се у Помпеји.

Следећег јутра упрегну поново магаре и упути се са својом послугом према вили трговца вином у Виа дел Абонданца.

У ноћи се земља такође тресла, а истог дана навратио је Теодор, када подрхтавања постадоше чешћа. Робови су довлачили воду из Сарна. Извори су и овде такође били пресушили.

«Лукије, за време док ја радим на пејзажу језерца и Квинтије слика небо, ти можеш да сликаш цвеће и лептирове. Лукије са задовољством преузе овај задатак. Из даљине се чуо тутњав планине. Постаде Лукију мучно о стомаку. Треба ли да нешто кажем или једноставно да умакнем? Ако ја одем, они ће рећи: Овај добегли Гал. Издајник, они ће помислити. Ако останем, бићу вероватно проказан или на стубу уморен. Теодор се неће одрећи своје зараде и сликаће, па и да се кућа сруши. Он ме неће пустити да одем. Тако се препирао са собом Лукије неколико минута, док не прикупи храброст и упита, да не би било боље, док се земља не умири, прекинути посао.

«Шта мислиш куда? Ово је област у којој земља често подрхтава. Можда смо нешто лоше учинили и расрдиле богове? Можда се срди Аполон? Можда такође Јупитер? У сваком случају, суви бунари нагоне ме на размишљање. Видећемо. Отићи можемо још увек», рекао је Теодор и сликао сиву змију, која

из позадине излази према храму. Змију, како јутром лежи у Атини на улици. Само ко правилно посматра, може да види како палаца према Богу. Тек ће да је примети Србије, када већ одавно будемо далеко, мислио је Крист.

Око подне отвори се земља у врту. Луције се уплаши и напусти вилу под изговором, морао би да обезбеди ново плавило. Он отрча тако брзо; могао би преко Трга, поред Терме, мислио је на мајку, сестру и малог брата, на оца у фарбари. Величине песнице киша стена са неба, па је у таверни очекивао камење; онда шмугнуо поред бордела и неколико вила. Мајку је затекао за разбојем. Бануо је без даха: «У Србијеовом врту се земља отворила. Свуда лете стене. Морам одавде да бежимо». Међутим, подземни удар сруши зграду и стуб паде на пролаз, који је водио од куће до фарбаре.

«Где ли он само борави? Тoliko дуго са бојом ипак не може потрајати», мислио је Квинтије, кад се Луције до у касно поподне још није био вратио. «Он ће свакако доћи. Никад нас није оставио на цедилу», узврати Теодор.

Увече одоше до Луцијевог куће. Квинтије покуца. Нико му не отвори. Погура врата и викну «Луције!» Кад ступи у трпезарију, виде да је све било испражњено. Само је на мермерном столу остала заборављена сребрна чинија, разједена маслиновим границама.

«Луције је нестало. Ми морамо такође да идемо», рече Квинтије, када се попео на кочије. Теодор је ћутао.

Следећег дана наставише да сликају. Врт је попримио облик. Око подне погодише стене пластику Диониса, а стигла је заглашљива тутњава. Квинтије је био опседнут вратом ждрала, кад наступи потпуни мрак. «Где си? Ми морамо...», огласи се Теодор, док је Квинтије по кући викао: «Напоље сви, брзо, брзо». Онда је кашљао. Видео га је Теодор како пројурји у сенци буктиње. Иза његова жена са дететом на рамену, а другим у рукама. Двоје одраслије са робовима журило је за њима. Кад га погоди киша седре, Квинтије препусти да падне чинија са зеленом бојом. Боја је текла и мешала се са пепелом. Теодор, који је испред уста и носа зграби кичицу једном а тунику другом руком, отрча кроз ходник. Слушао је тутњаву планине а муња, јача и светлија од свих, које је дотад видео, показа му у делу секунде божјака, коме је пре неколико дана поклатио сандале, већ до половине преливеденог црвеним усјањем.

Превод са немачког Мићо Цвијетић

Душан Чоловић

Неко је видео

И после Првог светског рата Неко је видео Краља Петра I Како на ране сате На Белом двору Пред полазак на пут У Орашац и Тополу Крпи чарапе.

На прослави шест векова Крушевца града Неко је видео Цара Лазара Како љуби скуте Мајци Југовића У присуству Слободана Јовановића,

Милоша Петровића Бате Ђидића И Небојше Брадића.

Неко је 15-тог јулија 1859. године у Топчидеру Видео Стојковића Брицу Како спрема Књаза Милоша На пут у Буковик И село Врбицу.

А ја сам на прослави 200-годишњице Првог српског устанка Славословећи Са родног прага Од драгости и миља У речима патријарха Павла Чуо глас проте буковичког Атанасија.

Једном сам на вашару смеха Ненадано Ледао и слушао Предизборну кампању А сада остарео сањам Богодано Како Тесла, Пупин И Миланковић Шетају Калемегданом.

Љиљана Вујић Томљановић

Умјесто птица

из говора миришу гробнице дух се растапа у шупљинама пастира који овцама припадају ускачу у ватру умјесто да из властитог ватришта прекаљени изроне јуначка крв и најздравије отрује

и кад се небо поново веже за траву и макове крај порушених зидова умјесто птица пјевају жабе гдје душа висинама склона не може да полети

прођи уснулим мачем крај оних који због властитог бола бол задају с надом у спасење од спаситеља који љубе (нас на кољенима) и мир граде шакама пуним браде

Из Стомака

канални уличице тјеснаци... (ткиво и крвоток) шаренило боја и укуса егзотика барока и рококоа тезге крцате разноврсном робом музејски комплекси боксови од камена и стакла остаци обуће одјеће нечија коса накит ортопедска помагала – живе слике града израсте из стомака

Мост братства који повезује град и тврђаву затворске зидине са малим неправилним отворима кроз које допиру пољедњи погледи у небо

Небеске казаљке

постеља од звијезда без датума и казаљки усмјерава кораке и без гротла жеља изобиља диктира испуњење изнутра

нек' свијетли свијетом радост чељади бушманске као мала богомоља заселком Богоугодни олтар за молитву у тишини здушно опроштење над ловином насушне потребе тијела уз благослов ватрених игара захвалу за дрво и кост...

а тамо негдје у даљини многољудни напредни град са машинама да олакшају живот замршенији што оне савршеније

Бифе “Златни плуг”

Пространи трг око бисте радничког вође још увек је био заковитлана црна рупа. Пунио се и празнио у напетости тишини, вртешка возила је отицала кроз шест прстију положених на њега. Није било продаваца вечерњих новина и узвикивања наслова, велики сат више није вишио на средини заклаћен на ветру; са бронзаног чела вође сливала се опора туга новог миленијума и са бркова капала на трг.

Навиклим корацима, старијим за двадесет година, пошао је узбрдо. Такси станица је била на старом месту, возила су се померала бљескајући лакираним крововима, аветињски нечујна, не палећи моторе низбрдо. Неколико модерних зграда са светлуцавим интерфонима и сјајем вештачког мермера, па позната стара кућа са китњастом гвозденим капијом и оронули мали замак усред мрачног врта. Времена су се мешала, као и у његовим сећањима, ново је могло да постоји само ако је подупрто старим.

На врху улице чекало га је право изненађење: „Златни плуг“ је још увек постојао! Уски, приземни прозори били су застрти истим филциним завесицама са наштампаним цветовима, унутра је шкиљила слаба светлост, као тајни знак. Одгурнуо је врата и навиклим покретом прекорачио уздигнути праг, узнемирених чула – улазио је у временски пролаз дуж чијих зидова су се сливале две деценије.

Узан и кратак шанк, четири стола са плаво-белим коцкастима столњацима и један гост, потамнела уљана слика ловаца и паса... Пролаз у другу просторију сада је био затворен дугачком бордо завесом богатих набора. Осим ње све је било исто и време се враћало са хуком слажући се у њему. Овде, над овим столовима, тражили су и слагали коцкице својих живота разговарајући, чекајући, двоумећи се и опет чекајући. Сетио се како је једне дуге вечери од слике на зиду тражио одговор док су ловци самозадовољно зурили у њега а пси махали реповима... Тада је схватио да се и он врти у месту, а живот чека да се усмери да би му показао своје праве намере и скривену моћ.

Човек за столом је дигао главу и погледао кроз њега, ка вратима.

- Опет нисам закључао – рекао је.

Кафана је затворена, помислио је. Али ово је био његов простор и сада, после двадесет година, имао је право да неколико минута буде у њему.

- „Златни плуг“ не ради? – упитао је.

- „Златни плуг“? – изненадио се непознати. – Где сте видели фирму? Заиста, натписа није било. Тек сада је у мислима видео белу, разливену мрљу на месту лимене табле са златним ралом и молерски стилизованим словима. Ње није било, али је све остало било исто, чак и унутрашњост која га пријатељски прима и памти.

- Нема је – рекао је – али све остало...

Поглед му се задржа на непрозирној бордо завеси.

- Моја спаваћа соба – објаснио је домаћин. – Шанк соба је остала иста. Прво нисам имао пара, а после... – он одмахну руком.

- Извините – рекао је. – Обрадовао сам се помисливши...

Миливој Анђелковић

- Стални гост, значи – прекиде га домаћин. – Па, седите мало... Кафу не кувам, али ракијица би могла да залегне...

Он оде до шанка, размаче празне флаше и врати се са пуном и двема чашицама.

И оне су биле исте, трбушасте, од зеленог стакла. Старинске, какве више нигде није видео. Светлосне, говорили су тада. Подиже једну према прозору да ухвати онај трен када се у њој преламају зраци и пуне је златно-зеленим сјајем. Иза ње, на супротном зиду, сада су биле породичне фотографије, а она, тачно иза чашице у којој се заковитлала магма сјаја, па то је...

Спустио је чашицу, домаћин је напуни жутом ракијом и куцну својом о његову.

- Живели, за старе дане које памтите!

Љуба Поповић, Духови из воде, 1992. Уље на платну

Он се није ни померио. Зурио је у слику младића на зиду.

- Њега познајем! – рекао је изненађено. – Да, добро се знамо! То је... Он је... Дружили смо се неколико година... Седели овде... И свуда по граду... Док није, са девојком... Лела се звала, отишао у Америку!

Али његово име је остало затамњено. Сигурно сам му много завидео, помислио је.

- Бобан? Познавали сте га? Да, Бобан, синуло му је. Боба. Боб, како су га „по американски“ на крају звали...

- Били смо нераздвојни, прави другари... Како се Бобан снашао тамо, „преко барѐ“?

- Боба? – понови домаћин замишљено као да га призива. – Свима нам је помогао у породици...

- И овде је био другар... Онај на кога се можеш ослонити. Често смо ишли заједно. У биоскопе, кафане, седели овде, откривали град... Састајали смо се у биоскопу „Нон-стоп“ на Тргу Републике...

У њему се отвори понор сећања на фоаје осветљен пригушеном црвеном светлошћу и беле фотеље сале над којима су лебдели пламсаји тихе, смирене среће; па „Мала Мадера“ са пет згурањих столова на уском горњем спрату испод којих су левирали отровно зелени, дугуљасте лустери доњег нивоа; љута ракија у „Чин-чину“, првом бифеу који се усудио да понесе егзотично име; Палилулска пијаца касно ноћу где су седели на даскама тезги пуних мириса цвећа и лука, док су се црне змије шмркова померале око њих а плочници бљескали као лакирани... Па ноћна седељка у броду – ресторану на пристаништу и улица Великих степеница на првом сунцу; Чика

Љубина увек закрчена возилима испод тешких и тамних зидова Народог музеја, улица из које се могло на све стране света кроз тамне, загушљиве ходнике и пролазе који одјекују; Филозофски и Филолошки факултет са светлим учионицама високих таваница и мрачним ходницима где се могла попити јефтина кафа и наћи занимљиви саговорници...

- Ишли смо са краја на крај града. Саобраћај је био слаб, ноћу га није ни било и тада је било нормално ходати, као данас отићи до маркета или станице... Одавде смо знали да ходемо до Дорћола или Булбулдера на „тематске журке“ где се целе ноћи играло на музику једне плоче: „Хотел Калифорнија“ Иглас, „Тамна страна месеца“ Пинк Флојда, нова песма Ван Морисона...

- Неко друго време... – рече домаћин замишљено. – Или боље време?

- Другачије време. Доба тихе побуне. Учили су нас да будемо верни њиховим идеалима. Да савлађујемо себе и своје жеље које нису заједничке већине... И да у томе останемо усправни, макар се поломиле...

Сетио се песме Кајетана Ковича коју су рецитовали у ритму корака, док су ходали кроз град. Још увек је знао почетак: „Оче наш/ Велики Строју/ ти што нам дајеш/ и узимаш/ боју/ облик/ и име // што би хтео/ да будемо исти/ исти, исти/ као стројеви/ по твојој слици/ и прилици“...

Веровали су да ће се одбрати тако што ће бити иронични и другачији. Да новим односом створе свој део бољег света. А Бобан, он је кренуо у сусрет сну. Уместо великих уступака за ситне промене, искорачио је у другачији, далеки свет. Имао је храбрости да све, одједном, промени. Или је то лако мислена брзоплетост која зна за сада, и одмах, а сутра ће за сутра? Тек, Бобан је постао легенда, онај коме завиде и за кога стрепе. Он је био свако од њих у другачијем, романтичнијем облику, онај који остварује снове...

А ја? – забрунда непријатна мисао у њему. Шта сам ја остварио, осим што сам се прилагодио?

Домаћин му насу другу чашицу; није ни приметио да је већ испио прву. Осмехну му се са осећањем кривице: упадам необавештен, као у крчму, и причам о себи...

- Бобан, да... Наш другар Бобан? Је ли још у Америци?

Домаћин одмахну главом.

- Није, нажалост. Овде је... сахрањен. Пре десетак година...

Он се трже и спусти чашицу.

- Сахрањен? – упита изненађено. Живот је наплаћивао своје рачуне, немилосрдно, и преко реда.

- Саобраћајка. Претицао, и тако...

Журио је, као и увек, помислио је и постидео се те мисли и самозадовољства које је препознао у њој. Јер он није журио, и ево га овде, на старом попришту.

Пажљиво је одлио мало ракије у пепељару.

- Покој му души – промумлао је. – Брз живот призива бржи крај... Домаћин га погледа и слеже раменима.

- Пожурио, у погрешном тренутку. Некада је свеједно да ли грешити или не, понекад...

Он слеже раменима и загледа се преко шанка, у просторе изван себе. Живот је такав, говорио је његов поглед.

- Сви смо га пратили на воз, Бобана и Лелу... То је био догађај који нас је све променио. Они су се ослободили неизвесности, достигли лакоћу сна који се остварује... А ми смо остали овде, у чамотињи ларве која сања лет. Оставио је легенду за собом, и опомену за све.

Испио је чашицу у једном гутљају и устао.

- Реците ми: шта је Боб радио у Америци? Зарадио, нешто постигао? Када се вратио?

Домаћин се диже.

- Знате... Када сте га испратили, њега и Лелу, они су се предомислили. Изашли су код скретнице за мост, тамо где воз стаје чекајући пролаз. Дошли су у Малу Крсну. А „Златни плуг“ смо купили заједнички, нашим и његовим новцем, оним за пут... Зграда је била планирана за рушење, то је и данас, али, видите...

Он немоћно рашири руке.

- Добићемо други локал који може да ради, или бар стан.

- У Малу Крсну? – упита он зурећи у домаћина. – Дошли су код вас, у...

- Да, код нас.

Збуњено је одмахнуо главом, махнуо руком и изашао, непогрешиво прескачући високи праг. У Малу Крсну, омамљено је понављао у себи. У Малу Крсну. Легенда се завршила пре него што је и поче-

ла, а он за то није знао. Претворила се у трик и баналност да после двадесет година осенчи подужу етапу његовог живота.

Ето, тако се постаје окорео на све, мислио је корачајући. Кад се опоравиш од великих разочарања и разочараш у жеље. После тога, све што се догоди склизне низ ту кору и само ти још једном стегне срце и све буде готово, кора постаје тврђа за једну сакривену сузу или пригушен осмех. У теби јача самозадовољство што се то теби није догодило или се пробуди сазнање да туђа радост има много лоших страна.

Да ли да се постидим или радујем због тога, упитао се.

На дну улице заковитлана црна рупа непрекидно је обртала вртешку возила и људи. У њеном кошмарном хуку могао је да препозна себе, и своје другове и пријатеље, бивше и садашње. И опору туђу животног искуства које дође касно, када су се све важне ствари већ догодиле, а осећања прошла, као возила која убрзавају одлазећи низ околне авеније.

Нејасни манири

(И Џојс је Трстов)

Јануара 2008. први пут посећујем град. Интересује ме и Понте росо, данас трг-тржница са рибом и цвећем. Сапутници којој је, приликом породичних излета, у сећању остала несносна гужва почев од граничног прелаза, само је једно на уму – због чега смо ту, у Трсту. Али маши се фотоапарата кад на мостићу преко канала у шали обгрљујем Џојсову бисту. Као што смо у детињству уобичавали да киповима лупамо чврге, задирујемо их по ушима и носу, то чиним једном од поштованих писаца, у први мах да бих испао важан (резултирало је њеним напрасним смехом), убрзо занет «исконском анималношћу», приморан да се правдам све због њеног брзопридошлог негодовања. «Незрелост! Инфантилношћу!», непрепознатљивим, професорским тоном читава ми она. «Животног амбивалентношћу уставом ратификованог високоумног планктона», узвраћам, далеко више уживајући у њеној брзостајућој температури.

Ма, ко мачку бих је шчепао за оковратник пелерине и убацио у ледену воду! Хеј, дугим ноктима би ми, можебити, готово изрезбарил лице! Није витешки, но тако бих је слатко цепнуо у плексус или је бар ђоном поткачио по цеваници... Она би ме, обоје знамо, јецајима и хистеричним плачем кињила целе ноћи. Једном, неочекивано, пробдећемо наелектрисани ноћ под изговором овог тршћанског курцшлуса. Због тога бих је...

Беше то један баш леп летњи дан

Изнад главе моје трогодишње кћери велико црвено срце-хелијумски балон. Она чврсто држи канап са срцем, јер је њен деда често упозорава: „Држи Соња добро балон, одлетеће ти на небо“.

Кући смо – на плафону забодено срце.

Кроз плач моје кћери – „Испало ми тага срце, спусти га доле!“.

Срећом, небо ми је на домак руке, срце такође.

Миша Пасујевић

Сиц! Мук... Зуримо, свако за себе, у правцу мора док обострано дурење не досади. Потом, обазриво, покушавамо да се присетимо Џојсових прича, ликована... «Пријао му је овај град», безидејно промишљам, «због, разумљиво, примамљивих одевних ствари... и можда климе, након вучје даблинске...», ледено озбиљан двоумим се свестан извештачености икаквог покушаја помирења. «И пријатељство Итала Звева, на неки начин испољено нешто даље», још увек накомстрешена, додаје, «у центру, у виду Италове фигуре.» Њено интересовање, стихийски надолazeћа радозналост, наједном, дакле, нараста попут печурке. И спремна је, онако вижљаста, да у лету разруши све пред собом, мада не подноси шетње.

Журно се ближимо центру. Због попустљивости, поражено преузех њен ранац, фотоапарат, тај мени омражени баласт на путовањима, и капу, рукавице, шал, кишобран... У њеној руци је чоколадни колач, са боровницама на врху чије се масило цеди, у другој обична, мала шнала за косу у којој привиђам гушчје перо, којим витла и, тобоже, ми случајно њиме на бутини оставља зарезе, узвучнике и друге љубавне-географске-историјске коте које ћу једном са задовољством у целости да заборавим.

Драгослав Паунеску

Псећи

Што се више удаљавао од технологија, гламура неукуса, неуметности, необразовања, агресивног полусвета – Ужаса, све се дубље спајао са добротом, душом, стилем, знањем креативним.

- Умрећете сами као пас, рече ми један.

- Можда, али као пас луталица, или бар као добра имитација Степског вука.

Жена из кактусовог цвета

Напаћене жене често развијају запањујуће перцепције које поседују широке дубине и ширине. Мада, не бих желела да некада и сама погледам у душу своје тајне подсвести, чињеница је, ако смо преживели тоталну репресију (одузимање слободне, спречавање слободне воље) подсвесне људске дари замењују оно што смо изгубили и штите нас.

У том погледу жена која је живела мукотрпним животом и размишљала о томе има непроцењиво богатство психе. Она је до сазнања дошла кроз бол, ако се чврсто ослањала на свест, имаће дубок и богат душевни живот и безграничну веру у себе, без обзира на повремене сумње у своју снагу.

Постоји време у нашем животу, у средњим годинама, када жена треба да направи одлуку – можда најважнију психичку одлуку о свом будућем животу, да ли да живи животом мржње и разочарења или не. Женама се то дешава у педесетим или почетком шездесетих година. Оне су на прекретници када им је „свега преко главе“, када „више не могу даље“, када је „прошлост сломила леђа камиле“ и живот им постаје неподношљив и горак.

Због брака што се распао, или сломљеног срца због обећања и вечно празних обећања, тело које је дуго живело пуно је олупина. То се не може порећи. Али, ако се врати својој инстинктивној природи, уместо да утоне у мржњу, осећа се оживљеном и препорођеном.

Кроз бол и патњу човек „умире“ и поново се „рађа“. Египатски мит говори о Исис која саставља раскомадане делове брата Озириса. Целу ноћ, од мрака до сванућа, она саставља делове, јер, ако до јутра не заврши, Сунце се неће родити.

Христос је васкрснуо Лазаруса, а Деметра дозива кћерку Персефону из Хада (не знајући да ли је рај или пакао). Напаћена жена дозива беживотне и рашчлањене аспекте живота (не мушкарце, не љубавнике и мужеве). Она, као птица феникс, што се из свог пепела рађа и постаје снажнија, одлучнија, храбрија и обогаћена искуством претходних патњи.

Тасови бола

Милош Шћепановић

Појалио ми се пријатељ како је, неким несрећним случајем, његова кћи остала без лијеве шаке. Хоћу да се убијем! - рече ми - Не могу да је гледам онакву.

- Па што се не убијеш - одговори ми. - Могао си да се убијеш и прије него се та несрећа догодила, наставиш - па да не дочекаш то. Могао си се убити и неколико дана прије њеног рођења. Што би, јадан, чекао да се роди и да се догађају у њеном и твојем животу неке ствари које нијесу срећне као што је ово што се десило или, на пример, грипа, упала плућа или нешто слично. Fino се убијеш и ништа то не мораш да проживљаваш.

Гледао ме је па благо је рећи зачуђено. Гледао ме је запањено. А ја сам сасвим нормалним гласом наставио:

- Не можеш да је гледаш онакву? Не можеш да гледаш своје рођено дијете, своју крв? Е, будало моја размисли мало, хоће ли она завршити основну школу и имати малу матуру, мало матурско вече?

- Хоће - рече он.

- Хоће ли завршити средњу шко-

Теодора Матић-Медић

Не треба заборавити, у свему нам помаже долазак правог тренутка – када смо спремни, отворене душе и срца за преображај. Тако је говорио Заратустра: Постоји време за све – време када се смеје и време када се плаче, време за сејање и време за жетву, време када се воли и време када се мрзи. Најјаче су особе које су као Јунгов херој прошле кроз многе тешкоће, опасне пећине у којима их непознате немани вребају, са којима се боре и побеђују их. Онај ко се у животу није сукобљавао са неманима живота и трагедијама, не може рећи да је храбар.

Тај процес „Интигатин“ омогућава да се препородиш, упознаш себе. Уосталом, жене су биолошки и психички јаче од мушкарца. Ми живот често започињемо у пустињи. Живот у пустињи је место где је живот веома кондензован. Корење биљки се грчевито држи за последњу кап воде, и цвет одржава влагу и на тај начин цвета само рано у зору или касно поподне. Живот у пустињи је краткотрајан и суров, али у исто време и величанствен. Оно што се у великој мери дешава, дешава се испод земље, скривено од погледа. Ово је слично животу жене. Многе су живеле животом пустиње – безначајне на површини, али интензивне и огромне испод површине. То су врсте делења или психичке дистрибуције. Таквом врстом живота живе све жене које су преживеле психичке трауме и трагедије чији су извори разноврсни, а због којих нису могле да остваре свој пуни потенцијал. Напротив, има жена које се неће задовољити животом пустиње до краја, њих неће заблестнути повремена лепота блиставог цвећа, кактуса, него ће наставити да ходају у правој линији, по ужареном песку, далеко према хоризонту, преко долина и планина, кроз кањоне и клисуре, пењући се по оштрини и каменитим литицама до пећина, пузећи по њиховим видовима, горе, према прозорима снова.

лу и имати и велику матуру и матурско вече?

- Хоће - опет одговори.

- Хоће ли, ако буде учила, завршити факултет, прославити дипломски, запослити се?

- Ваљда хоће

- Хоће ли положити возачки, купити кола и бити свој човек, јер ипак има десну руку?

- Надам се да хоће.

- Хоће ли се удати и са срећом имати своју дјецу и своју породицу а тебе учинити поносним дједом?

- Ух наравно да хоће, па то и ја желим.

- Е, видиш јуначе, све ово што сам ти набрајао, моја кћерка неће имати и ја то нећу дочекати јер она има Даунов синдром. Има обје шаке али их баш увијек не зна употребити. Ја често не одем на неку свадбу гдје сам позван јер знам да мојој кћери нећу правити свадбу па када и одем направи ми се нека гука у прима. Засузе ми очи а не бих да кварим весеље овима што се са правом веселе и што и треба да се веселе!

И нијесам се убио, и не мислим да се убијем. Па немој ни ти! Када је проходала, када је рекла прву ријеч, када је први пут сама отишла у WC, када је први пут сама сјела за сто и сама јела, када је ... било шта урадила неизмјерно је усрећила своје родитеље. Учинила их је поносним.

„Диверзантска“ узица

Томислав Ђокић

Само што поче радни дан а у стану младог српског имигранта у Цексону изненада зазвони телефон. Зову га да се хитно јави у Централну градску пошту.

Очекујући божићни пакет од куће, из Србије, одјури он тамо својим црвеним „кадилаком“. Тако је и било, али младог Србина изненадише разрогачене очи старије америчке госпође с риђом пунђом

машинства. Али сад му ови Американци неочекивано загорчавају живот не дајући му да га преузме.

- What's inside?! (Шта има унутра?!)

- Храна и пиће! Ништа нарочито! – знојио се млади Србин.

Љуба Поповић, Le Baptiseur. Уље на платну, 1989.

и дебелим наочарима. Стојећи крај картонске кутије са српском налепницом као поред љутог поскока, она му одмах скреса:

- What is this?! (Шта је ово?!)

- Пакет! Мој божићни пакет из домовине! - одговори јој он.

- But this?! (Али ово?!)- бојаљиво пружи прст према канапу којим је био омотан пакет.

- То је „канап“! - објашњавао јој је он не схватајући зашто и чему се чуди.

- What is this for?! (Чему то служи?!)- настављала је она.

- Да се кутија не отвори и пакет не распадне! - објашњавао јој је он јасно и гласно.

Но, госпођи Кларк и даље ништа није било јасно. Сумњичаво вртећи главом, позва две колегенице и, наравно, шефа. И они се страшно изненадише. За око им нарочито запе крупан чвор на средини кутије, чврсто завезан да стегне пакет како би издржао далак пут преко океана.

Настави се чудна и жучна расправа. Јесте, Радивоје Брзић силно се обрадовао пакету који му је послала полуписмена мајка из Лапова а адресирао брат, инжењер

Црвено

Нада Малек

Прошла је прва половина септембра. Дан спаран, тежак. Изашла сам да пазарим и мало прошетам.

Мој „Плави Дечко“ ради цео дан... Мислим како ми недостаје. Стигао је предвече. Каже ми: Уморан сам, идемо до ресторана „Порто“, тако би ми пријала једна кригла пива. Вече је било пријатно док смо пролазили панчевачким парком.

„Порто“ нам је близу, ту смо често гости. Конобар зна шта пијемо

Сада иди па се убиј ако мислиш да је то оно што мораш да урадиш. А ја бих да сам на твој мјесту отишао код ње узео је за ону десницу и заиграо са њом колом, запјевао пресму коју и она воли и био срећан са својим дјететом!

На то шеф најпре, дрхтећи од страха, опипа тврд чвор завезуљка а онда неочекивано подиже пакет и благо га заљуља. А кад чу да унутра нешто звецка, чангрља и пљуска се, препаде се на мртво и још вишим тоном понови госпођино питање:

- What is this?! (Шта је ово?!)

- Узица! - одговори младић на чистом српском, али убрзо схвати да су за господина из Поште и „канап“ и „узица“ чиста „шпанска села“!

А тада се ствар још више закомпликова! Не двоумећи се ни тренутка, шеф потеже мобилни из џепа и позва полицију. За неколико минута стиже унезверени агент Федералног истражног бироа. И он просто није могао да верује рођеним очима! Као да је кутија била омотана дебелим азијским питоном, а не обичном тежињавом узицом! И он врхом кажипрста пипну чвор завезуљка, али проже га језа као да опипава фитиљ бомбе. Времена су опасна, па „нема сумње“ да је ово некаква опасна, лукаво смишљена претња.

- Је ли та ваша Србија близу Исламске Републике?! - упита га на енглеском.

и пре него што наручимо. Лепо и пријатно вече замало да нам поквари страшно невреме које се надвило над нашим градом.

Отворила сам свој црвени кишобран, па смо потрчали до најближег склоништа. Била су то врата Панчевачког музеја. Лило је као из кабла. Покисле су ми ноге и моје црвене сандале. Киша никако да стане, а одједном је и нагло захладнало. Моја црвена хаљина је летња, кратких рукава. Злаја ме је чврсто загрлио да ме загреје. А онда ми је уз благ осмех рекао: Требао је да понесеш и нешто топлије, моја „lady in red“!

П. С.

Данас је нашој ћерки рођендан. Није са нама, далеко је. Хоћу да сам радосна (тешко је то, сви имамо своје животе и идемо својим путем).

Облачим поново све црвено и крећемо у „Порто“. Вече је дивно. Изгледа да ми кишобран неће требати. Иако је данас први дан јесени, у души ми је пролеће.

- Таман посла! Таман посла! - пренерази се младић.

- Ви тврдите да овде, осим хране и пића, нема ничег опасног?!

- Наравно да нема!

- Говорите ли истину, мистер?!

- Наравно, истину! Само истину!

- Добро! Проверићемо!

Тада агент Федералног истражног бироа нареди да му однекуд донесе полиграф. А кад убрзо стиже џип с том справом неповерења у човека, испостави се да млади Србин са лаповске пруге не лаже. Напротив!

Но, агенту у плавом, са широким ободом качкета на коме је светлוצало педесет звездица као симбол педесет америчких држава, с крупним цевовима и светлом дугмади ни то не беше довољно. Ипак не дозволи младићу да пре(узме) пакет који је толико нестрпљиво очекивао и коме се унапред толико радовао.

- Дођите у понедељак! Идућег понедељка! - скреса му војнички хладно.

- У реду!- прихвати немоћни, разочарани младић.

Тада агент доби и појачање из градске канцеларије Федералног истражног бироа. С

крајном опрезношћу, утоварише кутију у полицијски џип и одвезоше је - право у Сан Франциско! Требао је по сваку цену проверити „шта то унутра звецка, шушка и пљуска се“. Тамо, у главној лабораторији, укључише детектор за откривање метала. „Ако није експлозив с металним опипљима, можда је у питању некакав молотовљев коктел?“

А кад ни детектор не откри ништа опасно, рукама с навученим белим рукавицама најзад отворише пакет. На своје велико изненађење (и истовремено разочарење), унутра нађоше само кесу ораха, флашу шумадијске шљивице, литар сока од вишања, једне плетене рукавице, пар белих вунених чарапа и неколико породичних фотографија с неке веселе сеоске свадбе.

Анђелко Заблаћански

ЂАВОЉА ИГРА

Осећам

нечије прсте на свом челу а знам, с'ам сам у овом мрком мраку чија би реч да такне сред тмине тачку белу док њих све је више с црнилом у сунца зраку

Осећам

нечији прсти склапају ми очи а знам, не видех никог ширином погледа ко нектар и вино у врч помешане точи мада - њих је више с празнином недогледа

Осећам

нечије прсте на својим устима са жељом да реч ми умре или ме угуши и знам - све их је више са лажним крилима с врапцима у гласу и враном у души

Осећам

нечије прсте на свом врату а ноћ наслутих с'ам у овој глувој соби а као да их је још више у овом позном сату који ми поразом прете у својој дрској злоби

КЊИГА/БИБЛИОТЕКА

Милан Р. Симић *Дневник читаоца*, издавач Агора, Зрењанин 2015.ЧИТАЊА
ТУМАЧЕЊА

Милан Р. Симић аутор је значајног књиженог опуса. Он живи изван метрополе, на име, у Великој Плани, у том граду уређује и часопис *Наш траг*, и ради у тамашњој библиотеци. Ове податке, не истичем случајно. Јер по модерном и постмодерном техничком осећању света, сам свет је постао једна велика метропола, а библиотеке, и то највеће, и Вашингтонску и Лењинградску /Петровградску/ носимо у џепу, -али и не само то, сам свет и његови феномени постали су једна библиотека и једна књига, -то доказује и Милан Симић, а с њим и Радован Бели Марковић, али и низ других, -може се бити успешан писац и изван главног града.

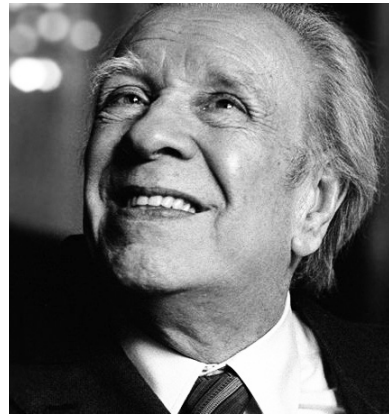
А кад је реч о овој књизи Милана Симића, он је можда и несвесно, или под утицајем Борхеса, ову своју књигу учинио неком врстом библиотеке. У овој књизи реч је о великом броју књига и њиховим писцима и, посебно о Х. Л. Борхесу, за кога су "библиотека" и "књига", уз "алеф" и "лабиринт" симболи који нас упућују према нама и свету, и на сву сложеност човековог постојања у свету.

Ево шта се каже о Алефу: "Хајде да дочарамо ово слово, и да се заједно присетимо: Пресек Алефа мора да има два или три сантиметра, али унутра је био космички простор, без умањења. Свака ствар /стакла, огледала, на пример/ била је једна бескрај ствари, јер - ја сам гледао јасно са свих тачака свемира... Видео сам пространо море, видео сам зору у сутон, видео људски мравињак, Америка, видео сам посребрену паукову мрежу у средишту једне црне пирамиде, видео сам један срушен лабиринт /био је то Лондон/, видео сам безброј очију како буље у мене, изненада, као у неком огледалу угледах сва огледала планете- и ниједно није одражавало моје лице." Овим се наговештава Борхесов програм. Код овог писца постоје два усмерења, -то је, с једне стране, "текстуализација" предмета, то бих тако назвао, то је "предмет", или сам "свет" у књигама и библиотекама/, -друго је Борхесово усмерење на "текст", то је тај "алеф", то су слова /графеме/ у тексту, и гласови /фонеме/ у говору/. Та два усмерења су један "посао", који писац не може избећи и, наравно, нико од нас, -текст је код Борхеса такорећи скраћени предмет, -библиотеке и књиге он узима као исписане /текстуализоване/ "предмете" који се никад до краја не могу исписати, -ту "не/савладивост" предмета/света показује и сам Борхесов "алеф" /слова у тексту, и гласови у говору/, -наиме, гласови у слуху, и слова у писму могу се бескрајно комбиновати, то је наслућено већ у атомистици старих Грка /по Марксу "атомистика је природна наука о самосвести"/. Али, то истовремено показује и нашу спремљеност за неизрецивост света и предмета, и нас самих, -тима се и сам писац открива у својој "субјективности" и слободи.

Овде бих рекао и о једној врсти замке, коју носи ова Симићева књига. После њеног ишчитавања, схватио сам ту замку, на име да, поред ове књиге и њеног писца, треба писати још и о десетинама других књига и писаца. И не само то, неке сам од тих књига, наравно, прочитао, а неке нисам. А то што је са овим књигама, то је и са њиховим писцима, -није више у питању

Лука Прошић

само Милан Симић као писац ове књиге, већ на десетине и десетине других писаца, и тих најчуднијих и најзагонетнијих, да кажем у дух ових есеја, и оних о којима се скоро никад ништа не каже, па мако како о њима казивали. Или, што бисмо год рекли, било би недовољно. И још, ти писци који су споменути овде у овој књизи, и њихове књиге које су споменуте овде, ти писци имају на стотине других књига. Тако сам, с тим увидом у ову књигу, упао у њену замку. Ако је, дакле,

Хорхе Луис Борхес

све то тако с овом књигом, да је ова књига "библиотека" других књига и писаца, -оправдано је онда рећи да писање о овој књизи нема краја.

На крају, ову Симићеву књигу/"замку" разумео сам као Борхесову замку, да једна књига носи све друге, или да једном књигом почињу све друге, и обрнуто. Није, наравно, лако и једноставно писати ни о једној књизи, јер је свака "почетак" или "наставак" неких претходних књига, или нас самих, -овде је, овом својом књигом М. Симић имао у виду Борхесов став о књизи. Тако сам разумео и то што је М. Симић рекао на крају ове своје књиге, да "сви пишемо једну књигу". Али, рекао бих, сама та "замка", и то тражење излаза из тога, то је, наравно, и мука писања, али и то најлепше што ти си може догодити у томе писању. Читалац ове књиге/библиотеке, кад је прочита, знаће о чему се овде ради.

Кад је реч о писцима и о њиховим књигама о којима пише М. Симић то су у највећој мери латиноамерички писци са Хорхе Луисом Борхесом на челу /овде се пише и о европским писцима, нажалост, овде нисам нашао руске писце, то можда можемо очекивати у некој наредној Симићеву књизи/. У овом *Дневнику читаоца* пише се о писцима /и политичарима/ магичног реализма, о Борхесу, Марселу Габријелу Маркесу, Хулију Кортасару, Ернесту Сабату, Карлосу Фуентесу, Исидору Блајстену, затим о списатељицама Саманти Швевлин и Луиси Валансуели, -ова групација латиноамеричких писаца и политичара изградила је покрет, који се најчешће представља под називом магични/имагинарни реализам. Зачетник и темељни писац тог покрета свакако је Х. Л. Борхес.

М. Симић пише и о другим писцима, као што су Алберто Онгара, Енрике Вила - Матас, Жозе Самараго, Флер О Брајан Џојс, Семјуел Бекет и Предраг Тодоровић који пише о Бекету, затим следе Харолд Пинтер, Брајан Фриле, Ендна О Брајан, затим Кафка и неколико писаца који пишу о Кафки, затим Душан Митања, Бела Хамваш и низ писаца о којима Хамваш пише, између

осталих пише о Џојсу и Хамсуну, затим Емил Сиоран, Јан Кот, В. Гомбрович и низ других. Већину књига ових писаца издала је Агора у Зрењанину. О свима М. Симић испишује један врло духовит, надахнут и сажет текст.

У разумевању Борхесовске књижевности и Борхесовског покрета најчешће се полази од, како се каже, структуре "диспозиције", од "спољашњег" и "унутрашњег" гледања, -код Борхеса то изгледа тако, или се тако тумачи, да је његово унутрашње гледање снажније од спољашњег, зна се због чега. То може да стоји. Али уз то би се морао имати у виду и Борхесовски "обрт" ка социјалистичком и комунистичком покрету у свету који је био и друштвено-политички, али и културни и књижевни и политички покрет /Сартр и Ками били су комунисти, али и велики број највећих интелектуалаца друге половине деветнаестог и двадесетог века били су хуманистички, у крајњем, комунистички усмерени, -носиоци тог покрета имали су и највеће унутрашње домете /то је то унутрање гледање/, -али су били и реалисти у сагледавању времена у коме су живели.

Опет, кад се размишља о Борхесу, онда се показује да је цело његово дело заправо једно настојање да се превладају старе поделе на "унутрашњи" и "спољашњи" свет, -то су стари проблеми и поделе у филозофији, и у поетикама појединих писаца и књижевника, -у то се сада не може овде улазити. У крајњем, стоји Борхесов став о томе да се у књижевности и уметности свет сагледава целовитије и потпуније, него у филозофији и у науци, -с тим је и Борхесиво настојање да се у књижевност и уметност интегришу филозофија и наука, а то би опет значило и превазилажење тих стројних одвојености између већ изграђених облика и жанрова.

О литерарном Борхесовом покрету може се и овако просубјавати: -класична реалистична књижевност, и "спољашњи" реализам везани су за спољашње описивање спољашњег света, то је спољашње гледање "света", у коме, наравно, учествују и све друге духовне снаге. Насупрот "реализму" развијани су субјективни облици стварања, то је афирмација наше "бесконеичне субјективности", на име наше слободe.

Све ово што је речено, може у неком смислу изгледати као удаљавање од прве сврхе овог приказа. Ово је, насупрот томе, настојање да се један или више писаца лоцира, и у непосредном животном њиховом окружењу, али и у једном најширем историјском, културном и духовном окружењу у овом случају то су Милан Симић и Радован Бели Марковић, који имају и ту неку спољашњу сродност, они живе у "унутрашњости", и изван метрополе, то сам већ на почетку рекао због тога, што се код неких писаца живот у "провинцији" узима као "зверињи лог" /Достојевски/, а код нас "дух" паланке описивао је Радомир Константиновић у *Филозофији паланке*, - по мом уверењу то не стоји, већ по томе што је данас сам свет сама метропола. На крају, можемо бити радикални, човек је по духу апсолутан, и не живи ни у паланци ни у метрополи, већ у свету. Ја имам ово уверење, да Милан Симић и Радован Бели Марковић, као и сви остали, живе у свету, и свет им је главно "место" живљења, па ма где живели. И М. Симић и Р. Б. Марковић сабирају око себе своје "вертикале" постојања, и постојања уопште, и лизнули су "слат" и "горчину" много тога у свом постојању. Ова двојица писаца су сродни и по тим спољашњим "околностима", али и тој "субјек-

тивности", то је та осетљивост за реч и текст, и код једног и другог имамо једно особено текстуално "ткање", пуно унутрашњих прелаза и те унутрашње отворености и духовне потенцијалности, то је тај текстуални "импресионизам", који су од раније развијали сликари, а касније и писци, на пример, Буњин, М. Пруст, код нас Растко Петровић, његов текст *Људи говоре* можда је, поред неких текстова М. Настасијевића, најзагонетнији текст који је икад код нас написан.

И овај *Дневник читаоца* Милана Симића није само дневник о књижевности "...стварности", и једна гола позитивистичка информација о књигама. Овај дневник је настао, како се каже, на трагу Борхесовског доживљавања нас самих и нашег стваралаштва и саме стварности,

Душица Милановић

Остајеш ми дужна мене

Поема о мојој мајци која је умрла на Васкрс

Не са тим сунцем
И не са тим ветром
Што милује
Немој

Смрт вуче са осеком
У тмину
Негде другде

Не ујутру и не кад је свануло
И не са поветарцем
Што харлија у коси
Немој

Наше празнине спајају нас и
удаљавају
Шака црних рупа
И глувих вакуума

Колико јуче или ономад
Хтела си нешто да ми кажеш
И ниси казала
А увек си говорила, говорила,
говорила
Ниси казивала ни раније
Само си се бранила, бранила
Од мене, од себе, живота,
кривице...
Речи речи речи

Владимир Шојхер

(Русија)

Пиони и партије

- Борећи се с искушењима, никада не губимо наду да ће искушења бити јача.
- Масе следбеника чине следе улице безизлазним.
- Бог је створио човеколике мајмуне.
- За разлику од паса, људи чешће лају на своје, него на туђе.
- У мравињаку је свако умовање, субверзивна делатност.
- Безуби пас мора много више да лаје.
- Живи лешевци су резултат прогреса медицине.
- У грађанском рату народу припада улога барикада.
- У свакој партији постоје пиони који су способни да поправе своју позицију.
- Без црне овце, стадо је непотпуно.

има тај свој "борхесовски контекст, то је тај наш ход према себи и према другима. Аутор ове књиге у својим инвенцијама понекад достиже и највеће домете, -окосница тога је то *једно једино*, и то *апсолутно једино*, и то што је моје, али је и сваког од нас, -то је у ходу према себи и према сваком појединачно, и онда кад стигнеш себи, онда и нестанеш, и онда нигде ниси.

Наравно, у свему томе, сви смо слободни и у тој се слободи помицемо према "себи", то је то наше "прошло", и то што зовемо историја, -тако стичемо и то своје "гле" за своје сагледавање, и за сагледавање других, и самог света. И М. Симић има ту своју помакнутост према себи, и своју ауто/биографију, о томе највише говори и овај његов *Дневник читаоца*.

Цветно небо препуно звезда
Ти и ја препуне речи
Без додира

Моја туга је само моја
Кад престанем да жалим себе
Жалим мене
Па испочетка

И не са овом неверицом
И не са непристајањем
Немој

Остајеш ми дужна мене

Кад поринем уздах у душу
Грумен туге је само мој

И не са овом несаницом
И не на празник
Најрадоснији

Себе дете си хтела најдуже

И не себе дете у невакат

Саму себе сам родила с муком
Себе мајку волим страшно и
непотребно

Немој
Не одлази после одласка
Твоји одласци ме прену
Па се потрем
Па ме нема
Па не памтим

Не одлази у подне
Ноћ је логичнија
Немој

Ако ме превариш
И заувек одеш
Измишљи те поново
И нећу дозволити да будеш добра
Измишљају те стално
И поново далеку и хладну
И речи ће се играти нама
Звечаће и грести нас
Лупаће нам се оглаву
А ти ћеш ме и измишљена
оставити...

- Свој крст је лакше носити, када верујеш да ће на њему други висити.
- У стварном животу први потез увек повлаче црни.
- Људи причају бајке, зато што не могу да поверују у стварност.
- Човек у младости размишља о бесмислености смрти, а у старости о бесмислености живота.
- Постоје романи који препричавају садржај познатих афоризама.
- Од 100 пријатеља, остале су две нуле сећања.
- Повећавајући плату себи, посланици имају осећај да су барем некое учинили нешто корисно.
- Власт психопата претвара цео народ у параноике.
- Тамо где сви збрињавају задњице, мозгови одлазе.
- Лакше се продају они који не вреде ни пет пара.
- И брачна постеља, за неке је Прокрустова.
- У данашње време све природно постаје реткост. Чак и смрт.

Песничко завештање

Милена Јововић: *Прстенована тамом*, СКЗ, библиотека Атлас, 2016.

К
Р
И
Т
И
К
А

Угледној песничкој едицији Српске књижевне задруге, у библиотеци Атлас, појавила се збирка изабраних песама Милене Јововић под симболичним насловом *Прстенована тамом* (2016). Читајући ову обимну песничку збирку (195 страница!), не можемо се отети утиску да је српска песничка мапа у последње две деценије, нарочито с обзиром на стваралаштво песника, била ускраћена за једну значајну песничку појаву, чије сводне резултате управо сумира ова збирка.

Чињеница што песника Милена Јововић није активно присутна у књижевном животу, што није „на видик“ критичара и различитих жирија, не умањује значај поезије коју је исписивала читавог живота. Напротив, само различитост биографија, можда је „кумовала“ да се у бројним сегментима свог класично испаног песничког рукописа, Милена Јововић не упореди, на пример, са Десанком Максимовић, јер бројне песничке реминисценције по свим нивоима текста читаоца могу често асоцирати на поређење ове две, по свему аутентичне и богомдане песникиње: од Миленине песме о Грачаници, или циклуса „вилинског зова“ из света природе и дубљих лирских преиспитивања („Сагрешење“), до песме дословног наслова „Зовине свирале“ (наслов само у једини збирке Десанке Максимовић). Наравно, то значи првенствено да су инспирације обе песникиње самосвојне, али настале из истоветног сока родног тла, историје и традиције сопственог народа.

Но, аутентичност и трајан допринос Милене Јововић српској поезији остаје свакако кроз ванредно суптилну реинтерпретацију и ресемантизацију косовског завета и косовске епопеје, као својеврсна црвена нит која варира косовски мит и мотиве кроз читаву збирку.

Многи песници, нарочито од деведесетих, певали су о Косову, али чини се да је Милена Јововић сачинила најцеловитију савремену песничку реинтерпретацију традиционалног усменог песничког наслеђа косовског мита. Степен развоја једне духовне појаве управо се региструје оваквим песничким прегнућима – готово да ниједан значајнији сегмент класичне косовске епике у песничкој интерпретацији Милене Јововић није остао песнички невалоризован кроз једну високу симболизацију и стилизацију. Тим више, „одабраност“ Милене Јововић, да проговори о Косову је од више, метафизичке равни, с обзиром на чињеницу да је рођена далеко од њега, и да је цео живот провела далеко од њега (што је није спречило да уводно, и „заветну“ своју песму „Косовска зоро“ не започне стихом: „Поновно ти дођох у походе / Где су светли извори / Заћутали многи векови...“).

Готово је непрегледан низ варијација на поједине мотиве из класичног циклуса епских песама о Косовском боју, учитаних у нашу савременост, али и метафизичку трагику овог простора, који се песнички валоризовао нарочито кроз поезију Милене Јововић у осу свеколике историјске судбине српског национа. И када се у њеним песмама експлицитно не спомиње, косовски завет је ту, у подсвести и колективном архетипу, али и савременом егзистенцијалном избору:

Грми содом
Црnilо надлеће
Судњи дан и час
Да ли ће бити нас
Ил нас бити неће. („Судњи час“)

На исти начин може се читати и песма „Ноћ“, као реинтерпретација, не и једини пут – „Кнежеве вечере“, кроз обраћање „честитом господару“ (кнезу Лазару) распућеног између издаје и клевете, поентрирану нарочито последњом строфом у суштински истом, метафизичком и трагичном безвремену:

Све су ти карте отворене
Тећи ће крв, земаљско вино,

Славица Гароња

Звона небеска се заклате.
Твој је белег, узми пару,
Не плаши се, господару!
У вечност одлазимо.

Ресемантизација косовског мита, као снажна резонанца у песничству Милене Јововић, на овај начин суствено и модерно проширује различите нивое значења појединих мотива косовске епике и свакако представља јединствено и незаобилазно песнич-

Милена Јововић

ко апсолвирање ове теме на почетку 21. века – попут песме „Одбегле речи“ („...Кнез светлост, свог престола, / У неспокоју кнегиња кљечи. / Обоје ћуте, одбегле су речи.“), „Клетва у камену“ („Ко не дође / Судила му / Вода Нишава / Око стаса / Дрина опасала / Срушило се / небо на темену...“), „Отровни ујед“ („...Отеше се милосних девојачких руку / Зора на барјаку позлати јабуку...“) започете још на плодном трагу Милана Ракића. Уз ове примере, неке песме су и дословна, модерна трансформација неких од најпознатијих косовских мотива, попут песме „Виноград“, „Зов уклетих“ (варијација „Три добра јунака“), или пак „Дечанска звона“, чиме призива још једну знамениту песникају Косова – Даринку Јеврић. Може се чак рећи да је симболични светлосни јунак свеколике поезије Милене Јововић лик Дамјана Југовића, па се на неки начин њеном стојерном песмом у овој збирци може назвати песма „Рука Дамјанова“, не случајно и последња у овом избору.

Метафизичка колективно-архетипска тематика Милениних песама се неосетно преображава и у религијски, хришћанско-православни молитвени тон са извориштем у српском средњовековљу, попут песме „Библијска ватра“ („Земаљски узданици / Небески заручници. / Вид ми дарујте Симониди...“), „Вечера“, као и у целокупном циклусу „Буте апостоли“, са неколико изванредних песама: „Над Бистрицом водом“, „Пут“, „Грачаница“, молитвама „Лазаре“ и „Угоднице“, „Молитва води“, да би у песми „Зов и вино“, то време било потпуно амалгамисано у савремена страдања при крају 20. века („О мајчице светлог престола, / Ослушни, твој народ плаче. / С прадедовских огњишта / бежимо, / На плећима носимо, гробове и крстаче...“), или у песми „Злослутна истина“, где је у највећој мери, песнички виртуозно, досегнута метафизичка суштина Косова, односно, судбина српског народа означена у њему: „Устајте, брегови / Небески синови / Проклетством / Проклетија, / Време, стани...//Еј света земљо, / Еј пуста башто, / И ову песму / Скамени, имаш зашто...“ што подвлачи и насловна песа из циклуса, „Буте апостоли“ („Заувек остају, / Пусти прагови. / У кућном темељу / Ридаће векови...“). Можда се програмском песмом читаве ове збирке, али и поетичким пресеком песничства Милене Јововић, може назвати песма „Ноћ предуто траје“, са карактеристичним одломком:

Ноћ ова предуто траје, никада да сване,
Пред тобом отворене су осунчане
двери,
У безнању остах сама, поурлавају
звери.

Еј предалеки ми рођаче, еј црни
Дамјане...

Песничство Милене Јововић у најширем смислу заснива се на снажним фолклористичким предлошцима наше усмене традиције, као почетка свих почетака у нашој књижевности, попут песме „Скамењена“ („Девет љутих рана / Девет се ледених суза излило // Девет се капија затворило / Девет се бездана отворило / Девет се хрстова осушило / Девет извора пресушило...“), али и мотивима и ликовима и мимо косовског циклуса, попут песме „Тојковице“, на трагу Бранка Миљковића, или у песми „Има ли кога“ – где песникају своје исходиште и узорште тражи у кули Јанковић Стојана, као и у песми „Ђорђије“, све до мини-циклуса посвећеног „слуги Голубану“ и (поново) косовском завету.

Тако питање свих питања у песничству Милене Јововић јесте даљи пут српског народа и национална судбина, у сталном дослуху са (заборављеним коренима и епској традицији), као у песмама „Заспале зоре“ (где се песникају поново, не случајно обраћа Грачаница и кнезу Лазару), најпосле и у песми „У хладноћи“ („Пита и тебе / Моја верна сенка / Знаш ли рећи / Куда то идемо / Да л је близу / ил је предалеко, / Наше пусто / Проклето Лијево?“), све до песме „Срушена кућа“.

Но, иако је поразан исход косовског искуства којим је прожета свеколика поезија Милене Јововић, у последњем циклусу, који носи оксиморонски наслов „Мртви, а живи“, као да проблескују виталистички, бунтовнички тонови неуништивог гена српства, кроз песме у наглашеном женском принципу (ткања), не и без магијско-бајаличке функције, а под насловима: „Повесмо међу гребенима“, „Господару“ (посвећена прадеди Јовану и његовој усменој легенди), све до будничке песме „Нек бесмртни говоре“ под императивним просеодом („Кажем Лазар! / Камен становити се помери, / Обасјају земљу шестопери / Обзане, ко је вера а ко невера... све до војвода из Првог светског рата).

Интерполација личног, песничког – ја у велике теме, такође даје једну ретку врлину поезији Милене Јововић, дарујући ону неопходну топли, субјективну ноту њеном песничству, ниво личног стања и патње над општим удесом, али и врхунске моменте ове поезије, попут песама „Пакао праха“ („Ако би ме сужњу / Вечности повели / Признајем: би пакао / Живот цели“), или обраћање Души у песми „Сама“, „Пут ума“, или у правом смислу сакрална „Млеко твојих груди“. У низу песама, песникају се у библијским реминисценцијама обраћа и светитељкама, међу њима и Огњеној Марији, кроз разматрање „женског“, попут песме „Сагрешење“ (о „неверној љуби“ Страхињића бана: „Ко грешан није / Нек на њу / Камен и бади...“). Иако је честа реч-симбол у поезији Милене Јововић „нигдина“ (баш као и наслов последње романа велике књижевнице Светлане Велмар-Јанковић), а у претпоследњој песми се пророчи најављују и времена где „окрилаћени црнилом гаврани / Огладнели гракћу чекају“ („Рамаћки висови“), свети завет песника да пева и опева све што га у времену и безвремену окружује, опстаје – поручује песникају – као једини преостали смисао.

Већ и према наведеним стиховима, видно је да поезија Милене Јововић поседује високо артистичко умеће, разноврсну версификацију у ослушкавању раскошних могућности српског језика, са плодношним спојем слободног стиха и риме, речју, ово је класична поезија и песникају, симболично „прстенована тамом“ времена у коме егзистира, у коме песникају Милена Јововић оставља свој траг и о коме пева. Велики је потез учинио издавач, што је пажњи јавности представио један драгуљ у српском песничству краја 20. и почетка 21. века, с тим што се и мапа српских песникају од сада богато и раскошно мора проширити песничким именом и чином Милене Јововић, које у неким будућим сагледавањима и антолојским вредновањима од сада не би смело бити заобиђено.

Записи из умног наднебесја

Драгомир Дујмов: *Сабља у језику*; Задужбина Јакова Игњатовића и Српска самоуправа у Ержебетварошу; Будимпешта, 2016.

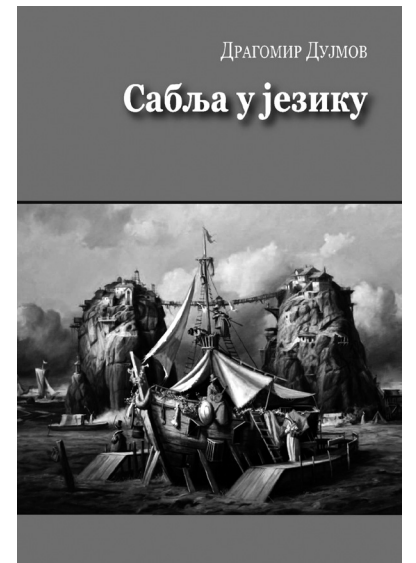
Како у књигама прича, тако и у пет потоњих романа којима се у потпуности потврдио као самосвојни стваралац, дакле, као писац који има своје теме и свој начин да их са свим својствима личног печата осветли, тако и романом „Сабља у језику“ Драгомир Дујмов (1963. Сентеш, у Мађарској) наставља да открива непознанице или намерно скрајнуте, па временом заборављене истине из историје Срба било где да су се током вековног странствовања нашли и бивали жртвом на олтару коју неминовно ваља поднети при остварењу часног наума: бити и остати свој. Сабља – судбински удес овог народа да оно најосновније, свој дом и своју слободу брани оружјем, сам или у садејству са моћним, са царевинама каква је Аустрија, која му задобијене привилегије (право на насељавање, аутономност, на миран живот и властитост у сваком, а надасве верском опредељењу) непрестано условљава остварењем захтева да се оружјем боре за њене интересе. Сабља и Језик – биће/душа једног народа, схваћено као оличење и духовности са особеностима православног, али светосавске вере, као и карактера, крајности у испољавању осећања правде, слободе, достојанства...

Иначе, тешко је са већом прецизношћу овом делу одредити жанровску припадност, јер је, у погледу места и времена догађања, без чвршћег садржинског, тиме и композиционог јединства у свему оном о чему пише у сваком поглављу, а увек с другом темом, са другим централним догађањем, не марећи превише о жанровским одредницама. Ипак, „Сабља у језику“ Драгомира Дујмова чини се уланчаним романом, разуђеног документарно-историјског карактера. Мозаик-роман сачињен од шеснаест поглавља, а свако је и тематски и садржајно потпуно заокружено остварење, дакле, такво да је и као засебна целина независна од оног што јој претходи, или је претходница оном што у низу прича о Србима на панонској, балканској ветрометни тек следи. Да, уланчане, у једну ниску сабране прозне повеснице зла, али постојано је и оно што им је заједничко својство, конкретно, тематски најочитије, а што се писцу Драгомиру Дујмову наметнуло, што га је изазвало и чему се потом и доследно приклонио, као велики а истовремено и крајње ризици захтев при стварању романа управо оваквог концепта, романа-мозаика. Наиме, у сваком поглављу је реч о великом страдању током вишевековног отпора Срба многим настојањима римокатоличке цркве, царева и војсковођа под њеним окриљем, у Аустрији (цар Леополд) и Угарској (мађарски бунтовник Ференц Ракоци) да их покатоличе, поунијате, а све по давнашњем захтеву Свете столице у Риму исказане у кредоу: *Cuius regio, illius religio*, или: „*Чија је земља, тога је и религија*“.

Доследни у својој православној вери, најпре патријарх српски Арсеније Чарнојевић, чија дуга сенка, током свих догађања у овом роману лебди над свима и бива духовним штитом, увек, и речима и делом тако постојаном (за)штитом од свега. И оног жестоко видљиво/стварног, али и оног лукавог, преварног, каквих има и међу самим српским владицама. Ту су и веома занимљиви ликови као оличење оног што је, у погледу менталитета, својствено нашем народу, крајишници-граничари, те војсковође, пуковник Јован Поповић Текелија, ратник-заумник Захарија Цанкутаранца и песник-духовник Гаврил Стефановић Венцловић, који са Текелијом и Захаријем чини тројство на коме се заснива целокупно прозно ткање дела романа „Сабља

Давид Кеџман Дако

у језику“. Сви су једно у мисли, али и у подухватима да се супротставе, а свако, дакако, на свој начин и примерно властитој улози, духовним и физичким могућностима, великој сили, лукавству, обесности сваке врсте, надасве том страхотном, вешто смишљеном, али и веома провидном, а без престанка злочинитељском науму широких размера: покатоличењу, али и другим видовима вишевековног угњетавања Срба, против губљења верског и националног

идентитета, те и по цену живота свему томе пружају отпоре сваке врсте. У сваком у поглављу слово је о злу, о преварама, о буну и одмаздама, издаји, понекад, али и о покајању, наравно, увек оном закаснелом признању властите кривице. И то је оно што ову прозу чини драматичном, у сваком погледу веома занимљивом. Било о чему да је реч, о унијаћењу или о одмазди/отпору таквом и сваком другом злу које би заувек да унизи, да обезвреди, поништи и потпуно уништи један народ (најбољи пример је стравична прича о страдању Срба у Доброкусу), потврђује се као примарна тема из које произилази и све друго: издаја појединих православних владика, њихова борба за превласт у новој грко-католичкој цркви, неслога и суревњивост међу српским војсковођама, при освети/одмазди за доживљено зло, чињење и оног што је у супротности са принципима хришћанске, православне вере а за коју би и живот положили... У ткању тако широке повеснице зла, која није само од једног народа и од једне вере, Драгомир Дујмов је, у погледу стила и форме поново прибегао примени њему тако својственог метода темпоралног укрштања прича и догађања из више векова, синтези аутентичне документарне грађе и оног садржаја који је „само“ одраз његове богате фикције са упориштем у старим житијима и бајковитим легендама које су, подсетимо се, такође одраз и оног стварносног.

Свако поглавље је са симболичним полазиштем (а отуда и наслови прозних целина), у цитату из дела Гаврила Стефановића Венцловића. Сваки цитат има значењско упориште у кључном делу повеснице којој претходи, те се отуда и чини да су и све повести на страницама романа, уствари, делови/секвенце са великог платна, а на њему све једна за другом, хронолошки, призори-приче. Сваке за себе потпуно заокружене приче о томе како се унијаћење као зло постепено, све шире и све дубље низало и гранало, почев од половине седамнаестог века (догађај пре Велике сеобе под Чарнојевићем

Наставак на стр. 16

Рани и касни откуцаји

Јованка Стојчиновић Николић: *Одабрани час, изабране пјесме*; Бања Лука: Београд, Арт принт: УКС, 2015.

Одавно се зна да песничку уметност, и њену повлашћену краљицу у стиху, не доводи у питање ниједна тема, него стил, особеност језичког слојаја и стваралачко посређење. Неспорно, песникиња Јованка Стојчиновић Николић књигом *Одабрани час, изабране пјесме* (из опуса претходних четрнаест збирки), нашла је тачну меру свога дара и речи, описујући стрпљиво и посвећено своје бројне стилски и тематско-мотивски различите лирске кругове. Већ сам наслов ове књиге у извесном смислу упућује не само на сублимацију пређеног пута, него и на пуну креативну зрелост и самосвест о досегнутом учинку једне тако плодне поетске авантуре особене женске осећаности.

Мера речи је тек на крају / свако има своју тезгу од снова, овим стиховима из сјајне песме *Мјера ријечи*, као да је песникиња још одавно у својим раним стиховима предсказала неки будући, заправо овај садашњи *Одабрани час* осврта, и својења рачуна. Недавним изласком на светлост дана ове јубиларне књиге у свечаном руху, зналачки обликоване избором Д. Ј. Данилова, то се читаче показало вишеструко делотворно. Такође, тај аутопоетички интониран стих, кључар и многих каснијих. Тиме је упечатљиво предочен и егзистенцијални оквир лирског Ја, упорност и његова стешњеност контекстом реалности, пре свега временом и местом песникињиног делања и певања, кад се све и свашта купује и распродаје: *а само живот нема цену*. И зато је подвиг остати дуго веран својим младим сновима и властитом поетском креду.

Дакако, нашу песникињу упркос врло утишаног меланхоличног гласа и стабилне рефлексije, стално прати дубоки осећај зебње и страха за судбину свога родног града, земље, ближњих... Ипак, порив поетског стварања јој даје могућност да се свагда сагледају ствари из другог угла, лепшег или сновидог лица тамних ствари, нађе отклон од превише сурове стварности. У исти мах, песникиња не бежи од дубљег урона у обични свакодневни живот око себе, видећи га у времену као вечну промену и пролажење, али и време као метафизичку категорију: *врјеме које не пролази*, како каже у истоименој

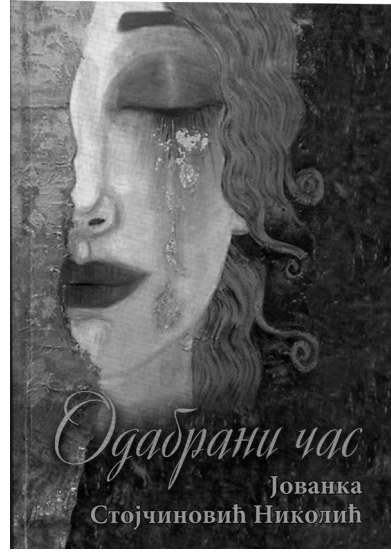
Милуника Митровић

песми из циклуса *Подизање свјетлости или размјењивање ријечи*. Ипак, једино оно што душа проснева и што време просеје кроз своје сито, остаје у часима оних сакралних интима: среће, љубави, успомена, детињства, завичаја... Управо они бивају похрањени у унутарњем свету као тајно благо, преобразено потом у импресију песничке слике, детаљ, фигуру, обрис, рефлексiju... Од такве пређе, сензибилно биће песникиње пуно магме животног жара, тка светлосну нит којом тихо прошива осаму, магле и опсене журне и тмурне животне збиље, док: *Сједећи једно поред другог / Држећи се за маглу рукама / Којој и даље вјерујемо! Као овом трену („Магла“)*. А затим из кудеље речи, беле и црне нити творе песму: *У бијеле нити Стрелце! Упредомо црни конац Дана! Док кудељу ријечи! У чврстом предвиђу / Не стишамо. („За свјетлошћу“)*

Уз поменуће, ту су и друге антологијске строфе, најлепши пропламсаји духа ове опсежне збирке минијатура и дужих песама, нарочито у оним избрушеним стиховима, који погађају у срж казивања и ћутања тајних ствари срца, али и васцеле природе. Ваљда, неречиво бива узбуђено баш зато што је скривено, што се отима уму и опису, али говори изабраном сликом готово опишљиво чулном и бременитом наговештаја, претаче у чист хаику попут песме „Жар“: *Мјесец са звијездама / небеску ледину преорава / Пун је / модри котло / Мога жара / Чудесност призора макро света одраз је стања и збивања микро света, и обрнуто. То двојство пресликавања најпрецизније региструје узбуђена душа, преплављена усхићом пред лепотом тајне звезданог неба над нама, и у нама.*

Меланхолија, као мајка истинске лирике, и на фону ове поезије пулсира елегантно, нежно и болно, иако у целини озрачена свјетлошћу као предусловом смисленог живота и његове лепоте. Међутим, песникињина опсесија свјетлошћу није без мрких просева и клонућа, што песмама даје динамику, драмску напетост и миса-

ону дубину, као што видимо у бројним дужим, а нарочито врло кратким песмама: *Не окрећи се, Смеркин крајолик, Одлазим, Снови обећани, Ноћне лептирице, Сунцокрет, Кап, и другим. Стилско-језичка профињеност, густоћа и пуноћа израза битан је учинак песничког искуства Јованке Стојчиновић Николић, уверавају нас стихови: *Сунцокрети су/за нама / Спустили главе. Када би опет могла бирати између илузија снова и небезбедног света, у немирној пловидби преко трња и звезда до властите целовитости, песникиња би сву тугу своју дала за шаку обећаних снова.**

Јер, нису ли и наши снови, део оне најстварније биографије.

У мозаику различитих животних тема и фигура неумрљив љубави, песникиња тражи и налази отклон од свакидашње буке света у тишини и осами властитог духовног и емоцијом натопљеног врта. У њему се одвија поверљиви дијалог са природом, са којом је у необично присном сагласју, често и потпуно поистоветељена:

*Празну улицу
Самоћа покрива
И моје мисли
Довришавају тишини
Опалог лишћа
(„Мозаик“)*

Реч је о тишини која је спиритуализована, озвучена интензивном мишљу и саосећањем, осликана орнаментиком биљног света, и са којим је песникиња у непрекидном дијалогу, о чему упечатљиво сведоче изузетне песме, какве су *Чекање, Касни откуцај, За свјетлошћу, Мала свјетлост радне собе и још многе*. За Стојчиновићку, читаче ни *лисје жуто* више није оно Бранково које је отворило пут нашој модерној лирици, већ нека врста више симболике утешности. Особито за ум и осећајност осамљеника, који разуме тајни смисао и језик ствари око себе. Песникињи су најприсније оне које вену и неприметно пролазе и умиру, и зато их у појединим тренуцима надахнућа својим дахом покушава зауставити у одласку: *Више ме не чека нико / Само се жути лист на грани / од мога погледа зањихо. („Касни откуцај“)*

Такође, мотиви камена и огледала, иако чести у поезији многих песника, заслужују посебну пажњу у овој, јер је њихово присуство константно у више песама и циклуса, у различитим значајским равнима и емоционалним регистрима, од сасвим личних до универзалнијих. У песмама се дискретно преплићу *ерос* и танатос, тело и душа, обећани снови и живот. Стално у трагању за тренутком који је измислио оледало, или за огледалом које измишља тренутак одгађања, као да се песникињи све пресудно и догађа. Или барем оно што је драматично и неминовно, и што је заслужило да стане у судњи неки час, пун блаженства или смртног дрхтања... И зато, све чешиће изнова стаје пред огледало, где се јасније виде знаци времена, проверавају трагови његовог ликована и сопственог радовања, али и посустајања да се издржи тврда реч пресуде кад се некадашњи лик сучели са власником одраза урушеног ватром година: *едје подједнако од гледа трошимо се...*

Не можемо заобићи ни песму *Галерија мојих унутрашњих слика*, која

на импресиван начин, такође тематизује време, преломљено рефлексом овоностраног које иде ка визији ононостраног. Ка неком будућем коначишту есенције оних најдубље просећаних слика и речи о њима речених, које чине личну галерију повлашћених тренутака. Био би тај заумни простор и замена за тело, које слугу смирају у лепоти, кад све једном мине, кад ће у *мноштву свака своје место препознати*. А догле, пратећи *судбину свјетлости*, у истоименом циклусу песникиња успева да сачува сећање на будућност, као поетску срж, прикупљајући самоћу око себе као лептирица свој лет око светиљке. Без дилеме, да под заљубљеним небом вреди бирати речи и збијати у њих своје срце *као птица васиону*, иако снегови најављују неко друго време:

куд год да кренем / за мном надолазе / недирнути снегови. („Дилема“)

За Јованку Стојчиновић Николић није време случајни сетни гост, већ основна линија која држи остале тематске кругове и успутнице на окупу, маркирајући непролазно у пролазном, шетајући баштом сећања кроз овај свет и тавни вилајет. Између шума и чистина очекиваног и планираног, досегнутог и измишљеног, у том међупростору, указује се да још није ишчезао свеж ваздух поезије, који проветрава тамне сенке афирмишући живот. Какав год био, достојан ишчитавања наших снова о њему. И душе, која бди над светом, као стари сат откуцавајући непогрешиво време овог света. Свакоме и свему.

Псовач у празним цокулама времена

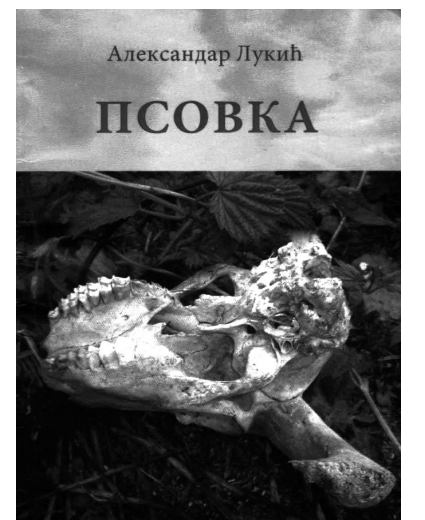
Александар Лукић: *Псовка*, Заветине:ми, Београд, 2015.

Зоран М. Мандић

Морам да признам да прво што ми је пало на ум при читалачком сусрету с новом песничком књигом *Псовка* Александра Лукића (1957), сигурно једног од најзначајнијих савремених српских песника, био је покушај присећања на текстове у којима се настојало дефинисати та реч, фразем или реченица, као и могуће комбинације ширег дискурса од којих је у псовачкој пракси могућ и псовачки дијалог, како то у свом Избору из псовачке фразеологије *И ја теби истиче* доктор филолошких наука Недељко Богдановић (1938), који је у Нишу предавао старословенски језик, историју језика и дијалектологију. У „рекету“ тог дефинисања псовка се означава као реакција на одређени вербални изазов, или на неку материјалну или духовну препреку, тако њен садржај, на тај начин, према суптилном језичком мишљењу, већ у овом тексту, поменутог др Н. Богдановића, постаје вербална одбрана на било који начин угрожене јединке, при чему псовка тада иде (тече) од инстинктивне реакције до брижљиво осмишљене језичке поручке, па се неретко у том контексту псовка легитимизише као узречица или израз навике. У оквиру наведеног мишљења псовка се дефиницијски означава у лику средства вербалног обрачуна, с нападом који је увек, макар за нијансу јачи од изазова. Имплицитно или експлицитно псовка увек садржи опцену реч, а та опценост је део обухвата који формулише и наговештава појам псовке и њене вербалне агресивности. Мора се истаћи да се псовка разликује од клетве, која – упућена вишим силама ради намирења имажинарне правде – ходи за разарањем физичког интегритета (Дабогда ти рука отпала, лопове!). Речју, основно дејство псовке је повреда осећања стиде, које се може идентификовати са одбраном ружним, познатој у бајаличкој традицији. О псовки је писао и Сиоран записујући на једном месту: „Писао сам да бих псовао живот, да бих псовао себе. Резултат: Боље сам подносио себе и боље сам подносио живот.“

Кључ за разумевање Лукићеве *Псовке* ситуиран је при самом крају књиге у песми „Стид“ у којој он на крилима критика „чистог“ и „практичног“ ума објашњава „сучавање истине са породичном тајном“ у кругу „сопственог раста под стегма патријархалног васпитања“. То објашњење антологијски наликује на „педесет и седам година монологу дуг од рођења: разумевања духа традиције/ чедоморки нашег краја“, а све то са усликом да „Глумити магарца неко време се може: док кретање по истом кругу не досади“. У том „монологу“ препознаје се прича о самопропитивању: „Знам ли куда стремим? Смем ли поуздано рећи? Нека живот иде до врага. Нисам могао утећи.“ И све то у песми „Стид“ од опстојања непријатног богојављенског еха (шклопоције) живота од јуче – полога, гледајући како „За ветром оде све што смо били, и што смо могли

бити: ошамућени стварношћу истог тела: станари припити.“ Да ли је то сучавање са учењем о „Стрпљењу које влада мимо конституција, мимо царина, мимо секса сеоске опадаре у штали! Када се изван програма ЕУ приређује плес забаван на неболиком платну (као у „Небеској арабески“), умилно кружење противприродног насиља. На бис.“? Да ли је то сучавање и са другим облицима и пројектима отпадничтва, са септичким јамама књижевности, са слепим путником историје који гунђа ношен матицом дубоког вира, док „мрак једе мрак“ као у одељку „Одјек“. А, све је у овом псевмотворју одјек, не лирски,

не поетички, већ критички одјек небориве дијагнозе, одјек без псовки, као „рецимо освете за изазов“, одјек у коме Лукићев „псовач“ не псује. Он је свакодневни човек у „обландама“ типичне карактеролошке обичности, који се креће у „празним цокулама времена“ и који својим кретањем повезује и плурализује нити идеја сваке песме понаособ, од „Багерске пустиње пре револуције“ до „Трагедије Другог светског рата“, од мила до недрага.

У тој „псовачкој“ улози Лукић је посегао за аргументима и сликама свеопштег друштвеног неслада: владавине тупоглавих хипокризишчара, који умиру да би оживели такви исти, да би после „васкрса“ наставили бахато да развијају политику „сврхе ужаса“. Лукићева *Псовка* у којој он не псује је симболизација бројних појмова, појава и бића, чак и историјских, објективног света и апстрактума. Та симболизација као да је заснована на Кјеркегоровој мисли према којој сам Бог зна да ли је ко међу нама човек. Та мисао, како то у једном свом есејистичком огледу примећује Зоран Видојевић, звони на узбуну. Чак ако се појам човека и не схвати као морални идеал. Небо као нешто „обично“, јер и то „обично“ треба достићи, или боље речено испод тога се не сме пасти, јер није најважнији однос човека према Бићу уопште, већ према себи самом. Тајниште је однос човека и зла. Од тог

Наставак са стр. 15

1690. године), најпре у западној Угарској, Хрватској, Славонији, потом ниска од фрагментарних прича а све о унијаћењу православних Срба почев од Ђура и Коморана, до Сења и Јадрана. Ту су и приче, делимично остварене у форми извештаја или репортаже о трагичним догађањима током протеривања Турака из Мађарске, из доба после ослобађања Будима, опсаде Београда, Смедерева, Ниша, Скопља, а најжешће су приче из времена догађања током Рације и других буна... И увек је то слово о Србима и њиховим пострадањима а све у нужности да и главом и сабљом, на све начине сачувају од цара Леополда некад задобијане Привилегије. Књигом мноштво од данас мало знаним или готово заборављеним догађањима којима, по садржају и циљу (ништење верског и националног идентитета Срба), чини се, ни данас нема краја.

Са таквом симболиком удесне и суновратне бесконачности је збивање у завршном поглављу, оном фантастичном причом са „радњом“ тамо негде међу небесима, симболично, али и тако уверљиво „збивање“ које је изван сваког времена, изван сваког зла, са полазиштем у слову писаног руком песника: „*Каве је кому његова ћуд, тако и сије. Један сије у своје тело, други пак сије у своју душу*“ - записао је Гаврил Стефановић Венцловић у свом молит-

венонм запису „*Сејачи*“, да бисмо у завршном, 16. поглављу, под насловом „*Тешик наука мед облацима*“, такође из Гавриловић уминог наднебеља дознали наук на који песник једнако упозорава и кори јаросног и увек нечим незадовољног ратника и грамзивца (никад му није доста ратног плена ни царских привилегија) Јована Текелију, а уз њега и митског мага/заумника Захарија, човека чије су очи разних боја и има моћ да истовремено види и садашње и време будуће: - Браћо моја, совестите се! Трагајте за миром у себи, јербо ни роптање на Бога, ни трагање за судбом својом, ни пушта предсказанија, ваистину, неће вам донети мир души. А Христос, по Светом евангелисти Јовану, овако беседи: „*Ово вам казах, да у мени мир имате. У свету ћете имати невољу, али не бојте се, ја надвладах свет. Одбаците ранији начин живота старог човека, који пропада у жељама варљивим, а да се обнављате духа ума свога, и обуците се у новог човека, сазаног по Богу у праведности и светости истине.*“

„Сабља у језику“ - бривијер од мноштва непознаница које су оставиле дубок траг у историји српског народа, а знање о њима је и те како битно, како у погледу потпуније спознаје властитог националног и духовног идентитета, тако и као упозоравајући поучник за време и зло у њему које никако да прође. Све док је зла над нама и све док се друкчијем уму не дозовемо, на сигурнији пут док не изајемо, оштра сабља и бритки језик јесу и биће без трајног спокоја.

Ксенија, ђаво и педагогија

Ана Магда: *Утроба греха и једна мачка*, Чигоја штампа и аутор, Београд, 2015.

Ана Магда (1988, Београд) у књижевност улази књигом песама *Пепео давних* (2012), збирком приповедака *Приче о незнању* (2014), а сада је пред читаоцима и критичком рецепцијом кратак лирски роман *Утроба греха и једна мачка* (2015). Прелазак из чулног и телесног, елементарно егзистенцијалног света физичке датости, у свет идеја и рефлексije о та два пола човековог постојања, чињенице о потреби њиховог разликовања али и **неодвојивости** предмет су ауторкине приче стругане исприповедане кроз 13 поглавља нове књиге. У основи је самосвојно замишљена и исприповедана прича о **вечним** егзистенцијалним/психолошко-антрополошким темама као што су: љубав, грех, освета, гнев, мржња, покајање, смрт, чији смо сведоци кроз сопствене животе, кроз силазак до времена најдаљих предака, старију и новију филозофску, теолошку, социолошку мисао, али ништа мање и кроз свет различитих уметности. Како тачно запажа уредник књиге Милован Витезовић, у свом кратком запису на корици романа „она говори о драматичној љубави, а само су драматичне љубави добродошле као књижевне теме”

Предочићемо у свом приказу кратак синопсис Магдиног романа не желећи да „разграђујемо” чаролију исприповеданог, напротив, желимо да потенцијалним читаоцима укажемо на неке особености дела које чине част нашој најмлађој прози.

У првом поглављу из шетње у идиличном пејзажу морске обале у рибарском насељу, бивамо заједно са јунакињом књиге, девојком Ксенијом, пребачени у психолошко стање шока, после хладног саопштења вереника Страхине да је међу њима „све готово” и да он раскида веридбу. Иза њиховог кратког дијалога, кад вереник тражи да „пусти” његову руку, Ксенија се баца са литице у море. Рекли би, класичан покушај самоубиства утапањем, и не би погрешили. Завршно, 13. поглавље нас враћа у тзв. реалну радњу/реално време где читамо да су девојку из мора извадили рибари, да Страхини пребацују што је пустило девојку да скочи, а он се брани како није претпостављао да ће Ксенија „то да учини”. Пријатељ и „педагог” кога је Ксенија стекла током свог дословног психичког стројства, свих физичких патњи и постепеног опоравка (све то пратило од 2. до 12. поглавља) саопштава јој на њено питање о томе да ли је „све било стварно” („О, Ксенија”, прозборио је кроз смех, „шта је стварно? Разлике су тако минорне.” „Али нису прошла три дана”, побунила се. „За неког јесу, за неког нису. Време је одувек имало сопствену правила. Можда је то био сан, а можда није. Можда си умрла, а можда ниси. Сада си жива,” испружио је прст и помиловао јој мокре образе, „ ти си победила”, прошапутао је., 134. стр.), да је њен вереник хоће назад. Неко би и поред свих психофизичких патњи очекивао је да Ксенија пристане на помирење и опрости свом драгану сурове речи. Али... роман се завршава сликом црквене порте

односа зависи шта је човек као врста, и сваки њен припадник (заључује З.В). Тај однос је битан и за спознају ликовца са „концерта некултуре” и из ложа „публике отпада”.

Лукићева *Псовка* је ретко течан, мелодичан и ритамски имажиниран и компонован песнички текст са богатством песничких слика и изобилњем српских речи, њихових волшебног комбинација и досетки. Лукић је и мајстор дигресија, које попут старинских друмова вијугају и лелујају кроз дворшита и преко поседа његових „себичних и несевичних музеја”. Посебно су за савремено српско песништво драгоцене његове песме „Путовање кроз вечност” и „Споменик за књижевну награду „Госпођин вир”. У путовању кроз вечност он „пева” о трулежи „малих градова каменних тврђава – псећем измету” док у „Споменику за књижевну награду „Госпођин вир”, која је варварски, дилетантски и аматерски скинута са културне сцене Пожаревца, на ресак начин проговара о тријумфу бездане уметности наспрам инспиратора књижевних неправди. Заиста умна и до перфекционизма језички умивена песничка књига, речју – сјајна лирска творевина са изванредним апликацијама проговора прозаида.

Небојша Ђосић

у којој се деца играју школица, Ксенијиним одласком на железничку станицу и курзивном завршном реченицом *О да, још увек је умела да игра*, што нас готово експлицитно уверава да је и поред велике ране коју јој је нанео сад већ бивши вереник, спремна да **животу каже једно велико ДА**, слично Стивену Дедалусу на крају Џојсовог *Портрета уметника у младости*, то јест, да је психолошки оздравела. Ксенијин пријатељ и дословни педагог Луцифер, односно Сатана, у Ксенијиним вокабулару, на српском језику

из заједничке именице која се пише малим словом, постаје властита именица, личност са великим Ђ. Њихова озбиљна опклада је третирање већ поменутих вечних тема (нпр. ђаволово објашњење божјег гнева због његове побуне, 22. стр. добиће „логично” разрешење из ђаволових речи, како је он волео само Бога, док је људима по божјој милости осим те љубави дата и љубав између њих самих, а по божјем стварању Адама, увидевши да је Богу Адам постао ближи од њега, у његовом бићу се рађа грех љубоморе и он диже побуну, 117 стр.) као и низа других. Кратки дијалози између Ксеније и њеног „учитеља” на путу превасилажења бола због изневерене љубави могу подсетити колико на поуке из басни, на сократовске дијалоге у којима се тражи истина о одређеним темама, на многе народне и филозофске сентенце, толико и на мудре зен приче Далеког истока.

Сложен свет романа испричан је из позиције тзв. свезнајућег приповедача, који у трећем лицу пише о догађајима изразито сликовитим и метафоричким језиком у многим сегментима ближним песничком него прозном изразу (нпр. „Сама, унутар свог срца, Ксенија се једва суздржала да не експлодира од надоллазећег бола. Он се увукао у њу као мрак и испунио је на исти начин попут оне сољу исонструисане воде, те големе и бесконачне бујице која ју је прогутала као Ксенију...”, један од више описа психичких и физичких болова, или опис Ксенијине трансформације у мачку из чијег ће бића као помоћ њеном људском бићу прозирати грехове на путу ка спознаји и опоравку: „Вихор ју је ухватио мељавим шакама. Црнило се расуло попут жита. Кости и ткива накалемили су се на њено срце. Изнад њих израсло је крзно. Црно и глатко, лебдело је на ветру. Тело у које ју је увукао ђаво било јој је сасвим туђе.” (41 стр.). Овакви смели, помало рембоовско-лотреамоновски „продори” у светове чула и психе чине добрим делом нараторско прозно-поетско ткиво и заплета, фабуле и расплета. Ауторка је радњу од тренутка Ксенијиног скока са литице до момента њеног спасавања од стране рибара проширила на три дана и дружење са Ђаволом који је на симболичном путу од Бухаре до Самаре води путем спознаје грехова и самоошвињавања. Ето занимљивог парадокса: Ђаво у улози брижњог васпитача, који кроз самооткривање своје љубоморе услед веће божје наклоности према новоствореном бићу Адаму диже побуну против Бога, своју „штићеницу” ментално јача у превасилажењу патње.

Овим лирским романом и на нивоу избора теме (о чему ауторка приповеда) и на нивоу форме (како то чини), Ана Магда заслужује пажњу својих „генерацијских” критичара (ако их има), као и искуснијих у том послу анализе и вредновања првих књига нових нараштаја.

Већ први сусрет са „Гласом Андрићграда” Стевке Козић Прерадовић активирао је у нама Тенору одредницу да је пјесник детерминисан својим наслеђем, средином и нацијом из које је поникао. Четири деценије бављења поезијом, живот у „земљи сељака на брдовитом Балкану”, у временима чије су историјске странице, као и у прохујалим вијековима, исписане крвавим мастилом страдања, мастилом очајања, мрака, борбе али и искрама наде, очврснули су пјесникињин животни став, али и изоштрили дар запажања, откривања, анализе и синтезе, изоштрили њен слух на звучно-ритамске валере језика који је, ипак, пјесниковца једина права домовина.

Чврста повезаност за конкретност животом досуђеног времена, повезаност за земљу и људе, стања и дешавања за пјесника је од изузетног значења јер се у њему, како је писао Н. Кољевић, „огледа присуство живе историје”. Та „жива историја” са надом или очајањем, по Елијару, „одређује” карактер акције пјесниковца маште.

С једне стране је вријеме које утиче на облике заједничког психолошког рељефа савременика, а с друге је појединац са својом људском и умјетничком посебношћу, способношћу да сачува и исказе властитост као скуп емотивних реакција које су нам сви-ма заједничке.”

У погледу мотива Стевка је у „Андрићграду” газила стазом коју је давно зацртала, која је до краја њена, али је у исто вријеме обиљежена стопама безбројних страсних трагача за „тајном” („Србија је велика тајна”), смислом постојања и потврдом наслеђеног значаја и значења умјетничке креације.

Као и свака права умјетнина Стевкина поезија пјева својим двоструким гласом, личним и заједничким, постајући и свједочанство и потврда, емотивни одјек и асоцијативни ехо, вишезначајна слика која се отвараје у језику, а својим посебним гласом допире до „језгра људског нуклеуса”

Слиједећи импулсе свога надахнућа, осулукујући „догађање језика у бићу” Стевка је „Андрићградом” подигла лични и заједнички споменик, себе у напону стваралачког уздигнућа и читаоца који ће понијет естетском сугестијом текста доживјети грч идентичног узбуђења пред исказом који је у исто вријеме „тумач човјеве душе, огледало историје, одсјај природе, дружбеница мудрости...”

Дјело пружа синтетичко искуство садашњости и свевремена, духовних допирања нашег тла али и свјетских умова, малог човјека у његовој грчевитој тежњи да остане и опстане, доживи ситне радости, некад сићушне као мрва хљеба на гладној усни, а други пут снажне и темелне величине, камене људске громаде што се „из праха дижу у небо” и обиљежавају собом саме врхунце националног успона, гиганте дјела, људског чињења, ријечи и мисли (Његош, Тесла, Андрић, Кустирица...)

Збирка чију је физиономију због њене необичности и садржајног богатства готово немогуће прецизније одредити подијелена је у пет циклуса: „Из Вуковог гаја”, „У самоћи вјечног”, „Глас Андрићграда”, „Циганске илужије” и „Звоно шутње наше”.

У првој прегршти пјесам Стевка отвара душу пред чаролијом плавог змијањског веза који је откривен за многе очи управо уврштен у нематеријалну свјетску културну баштину. На бијелој подлози женска рука је вијековима плаветном бојом неба везла своје чудесне шаре, којима су, у суровости планинске климе и националног понижења, српства коме се ни не назире крај, сањале свој сан о срећи и љепоти, о љубави која је гријала смрзнуте прсте и охладњелу душу. Тај вез је постао национално обиљежје змијањских горштака, једнако препознајан као хук мећаве или отајствени звук гусала, „пјесме која нас је одржала/ њојзи хвала!”)

У „Самоћи вјечног” пјесникињу умотавају нити смрти, крици и шапутања кратковјеког људског трајања оних који су се својим скончањем успели на трон бесмртности. Појединачни хероји и читави народи, као жртве бестијалног времена, жива су

Лична димензија поетског говора

Стевка Козић Прерадовић: *Глас Андрићграда*, Књижевна заједница „Васо Пелагић”, Бањалука 2016.

опомена, несаница и јаук, али и шапат кроз стиснуте зубе да „васкрсења не бива без смрти” и да је сваки појединац дужан да се у граници својих скромних могућности мора борити против зла без обзира на исход често неправног окршаја.

Најпотпуније и најубједљивије звучи музика „Андрићграда” који јесте настао замишљу и напором једног појединца, али који је јединствен споменик онима и оном што је најзвишеније у једном народу, у његовом

Стевка Козић Прерадовић

памћењу, историји, али и легенди и предању. У ствари „Андрићград” није посвећен само великанима овог тла, него читавој земљи, безбројним генерацијама које су из дубине вијекова, као завјетну ријеч, преносиле мисао о слободи, поносу, људском достојанству, о благодетима земље која је човјекова колијевка али и гробница, његова вјечна кућа.

Да би постигла замаха и ширину, вртложење поезије и материје, Стевка се служила често посебном лексиком, сасвим особитим реченичким кон-

Зорица Турјачанин

струкцијама у којој су ријечи обликом, али и тварношћу, звуком и бојом постајале „ствари”, својеврсна грччарија замјешана од властите земље и очврсле „на ватри срца”.

У погледу форме своје густе и разливене поетске садржаје пјесникиња је уобличио богатством облика, од оних који вуку своје дубоке коријене из традиционалног начина пјевања и мишљења до оних који су окренути према модерним струјама, оној модернизацији која није свршен чин, него резултат „интензивног односа према времену” у његовој незауштављивој проточности модерност је, дакле, „нешто што се догађа” у исказу, готово пред нашим очима у вихорном ритму црних јахача на виленим коњима или у згуснутим сонетима опасаним чврстим везовима акростиха. Управо тај сонет увезан у ланац сонетног вијенца један је од најтежих пјесничких облика, али му се ауторка радо враћа да би показала снагу своје инспирације и моћ да обузда отпор материјала, доводећи исказ у савршени склад ријечи и мисли...

„Глас Андрићграда” је не само најбоље дјело Стевке Козић Прерадовић у којем је у пуној мјери дошла до израза њена динамичност, лична стваралачка димензија него је и једно од најчистијих поетских остварења савремене крајишке пјесме која се, црпећи стваралачке сокове из завицајног тла, својом крошњом успиње према тешко дохватљивим хуманистичким и стваралачким висинама.

Роман о пријатељству

Јелена Протић Петронијевић: *Ово није растанак*, Чигоја штампа и аутор, Београд, 2016.

Марија Бишоф

Роман Јелене Протић Петронијевић „Ово није растанак - мали роман о пријатељству” писан је у епистолярној форми, наравно примереној нашем добу, као интернет преписка две пријатељице које кроз своја писма деле и своје судбине. Још много људи се у роману помиње кроз епизоде и догађаје, али се издваја Исидора, трећа пријатељица, по нечему посебна...

Ово изузетно занимљиво, топло и танано женско ткање води нас кроз

животе главне јунакиње, Ксеније, која започиње причу, и њених пријатељица Селене и Исидоре, које нису фиктивни ликови рођени у машти писца него стварне особе које се појављују у стварним окружењима и ситуацијама.

Кроз овај својеврстан путопис у писмима путујемо кроз њихове животне пределема у којима оне стално или повремено бораве. Сусрећемо се са њиховим професионалним каријерама, љубавима, дилемама, породич-

ним губицима и радостима и њима драгим малим стварима које имају велику симболику. Као изгубљени кључеви, на пример, којима је Јелена посветила и песму. Њихова путовања, посебно Ксенијина, по медитеранским земљама, пре свега Грчкој, доносе нам топлину Средоземља, мирисе и чаролију мора, али и приче из прошлости, делиће историје, хеленске културе, Византије, али и оног обичног, свакодневног живота, тако блиског а опет другачијег у том поднебљу.

Роман одише духовношћу, лепотом старих цркава и манастира и величином и сјајем светитеља њихових заштитника. Јелена је у роману зналачки уградила и по коју своју песму - импресију на неки догађај, али и мисли знаменитих књижевника или филозофа, пре свега Иве Андрића. Није заборавила да спомене ни своју сутрађанку, Крушевљанку Радмилу Мишић, која је зналачки, предано и стрпљиво „отргла од заборава” део историје Крушевца кроз приче о знаменитим породицама овог града. Није заборавила ни сусрете са странцима, случајне или сарадничке. Јер, све су то пријатељи. Или су бар били у неком малом значајном тренутку њеног и њихових живота. У свом роману првенцу Јелена, иначе одлична песникиња, у први план је ставила најлепше људске особине и можда један од најзвишенијих међуљудских односа - пријатељство и подарила нам причу која нам је, у овим временима отуђености, и те како потребна.

Романсирање историје

Љиљана Лукић: *Звијезда падалица*, Свет књиге, Београд, 2015.

Различити су поступци књижевника и историчара у дотицају са историјским темама. Од француске списатељице Јурсенар, нашег Андрића до трећег нобеловца Памука. Сви они стварали су унутар историјске тематике аутентичан, свој свијет, који се пост фестум може сматрати дјелићем историјске слике, мада он то није него аутентичан, властита пишчев свијет. Уколико се писац одлучи да илустрије историју својим причама, онда он иде другим путем, желећи да хладно учини топлијим а далеко ближим. То није исти поступак и не добија се исти резултат са претходно наведеним поступцима свјетски славних писаца. Али, овака литература има своје поклонике, и добро је што је тако. Нарочито ако се одабере неки посебан угао, као што чини Љиљана Лукић својим новим романом, под интригантним насловом *Звијезда падалица*.

Босанскохерцеговачка историја, подвучена религиозним искључивостима и фантазмима, снатри у својим националним маглама. Ту налазимо и добре стазе и застрањења али нема широких путева на којима су сви путници добродошли и сигурни. Просјечно образован грађанин ове несрећне државе нема јасну представу о својој прошлости, као што му је у маглама и властита идентитет. Прво, какав је овдје био тзв. позни Средњи вијек, онај период пред долазак Турака на Балкан, и њихово увршћивање државе и господства овдје. Ко је владао и гдје? Која је вјера била овдје и ко јој је био на челу? Уз мало података од првостепеног значаја, подложни смо невиђеној и агресивној искључивости оних који се сматрају насљедницима хипотетичних добрих Бошњана чија се вјера, по њиховој интерпретацији, битно разликовала од хришћанства и као таква ближа је потоњем исламу него истинској Христовој цркви. Наравно да се такве бесмислице продају у национално затронутој средини као историјске истине. Како их обесмислити? Питају се и писци попут професорице Љиљане Лукић. И она на то питање одговара на свој, романтијерски начин, причом о једној несрећној жени која покушава да преживи у таквим временима када са свих страна, у разједињеној, распарчаној Босни и Херцеговини владају феудалци спремни на све врсте непочинства да би се одржали при налету Турака, али и на исти начин и прије њих.

Звијезда падалица је роман о претешке четири године удовице босанског великаша Вукмира Златаносовића, Јелене, у којима она покушава за жену удовицу, уз све још и лијепу, да очува оно што је остало од мужа као њено наслијеђе, њен зајет и унутрашња обавеза, при чему остајући оно што јесте, хришћанка, православка, Српкиња, склона љепоти и животу који је далек простору у којем је приморана да живи рекло би се уинат окружењу. Све је око ње против ње, осим најужег круга оних којима је блиска, али који не одлучују о животима других а самим тим и не желе никоме зло. Управо та мисао води лијепу Јелену која прониче у свој идентитет проничући тако и у вријеме које јој је намијењено.

Шта значи идентитет жене у том времену? Је ли она ишта више од вишег облика робинје свога господара? Прво католкиња, Јелена прелази на православље, потом постаје свјесна да њен званични отац није њен прави отац, удаљава се од њега и он од ње, да би се на крају негдје пронашла. С временом постаје предава и ревносна православка која налази утјеху и смирење у обиласку манастира. Као дјевојка, припадајући угарском културном кругу, потом кроз удају и православље српском и босанском, она представља прави примјер сложености самог појма идентитета. Вријеме у којем она скупља сазнања

Ранко Рисојевић

истовремено је и вријеме њене брачне љубави, која, такође, није једноставна и једносмјерна.

Јелена и Вукмир јесу и нису се остварили у основној људској функцији, да се оставе насљедници. Вријеме у коме су живјели и мјесто у друштву које су заузимали траже да то буде мушко чедо. Нажалост, животне околности нису им ишле на руку, на крају је одлучио случај комедијант да рођено мушко чедо настрада у часу рођења. Оптерећена тим догађајем и том неоствареношћу, Јелена осјећа потребу да очува

оно што су јој судбина и живот оставили и да то сматра својим људским послањем. То је најснажнија унутрашња животна мотивација дата једноставно али умјетнички увјерљиво у причи Љиљане Лукић. Све остало служи као амбијент, простор и вријеме у коме се прича догађа. Начин на који то списатељица ради уноси у наше размисљање и инверзију, да је прича о Јелени само један од инструмената приче о историји и њеним чудним кретањима.

Течна је ово прича, једноставна а у суштини, у себи, сложена, јер се покушава дати вањским средствима тоталитет живота у времену нама непознатом. Модерна историја зато прихвата све начине продирања у обичан живот како би постала тачнија и потпунија. Прича Љиљане Лукић такође је напор да се продере у ту дуго времена нама готово заборављену, да не кажем забрањену историју на чисто књижевни начин. Слично су, наравно, чинили и Славомир Настасијевић и Душан Баранин, слично данас Добрило Ненадић и Горан Петровић, али нико од њих није прелазио преко Дрине. Упоредујући само то бављење историјом али не и књижевне домете, треба овај роман смјестити у тај одјелак. Тога је свјесна и списатељица, када пише за своју јунакињу Јелену, током разговора с Брајилом, „(он) јој је тако ‘давао часове историје’, Јелена је случајно сазнала нешто што ју је узнемирило“. Без тог узнемирења свако историјско дјело, или дјело о историји само је козметика на лицу наше стварности. Узнемирење је књижевност, остала нарација историја.

И још један, мени веома успио одломак: „Јелена се сјетила како је Прибислав изгледао: висок у дугачкој црној ризи, плаве косе и очију које су пламтјеле чудним жаром. Вољела је да сједи у његовој канцеларији и гледа како заљубљено исписује слова својим калиграфским рукописом. Видјела је у њему надстварно биће које има чврст ослонац у својој вјери и живи за свој посао. Никад није помислила да је и он живио биће. Кад је једног дана покушао да је пољуби, одгурнула га је из све снаге. Ујутро је нестало. Од Дубровчана:доктора Никола и пјесника Ивана сазнала су да се запослио код властеле Павловића. Од тада више није чула за њега. Али је зато према док-

Мелем за исцељење туге

Зорка Стојановић: *Крик на длану*, Библиотека „Србољуб Митић“ и УКС Браничевско-стишке књижевне заједнице, Мало Црниће, 2015.

Ана Дудаиш

Нова поетска књига Зорке Стојановић (пета по реду), насловљена *Крик на длану*, уобичена је од два поетска круга: *Очева свирала* и *Срце плаво*. Све песме одају њену дубоку емотивну повезаност за родитеље, браћу и њој драге пријатеље.

Лирика у овој књизи посвећена родитељима, пре свега њеном оцу који се упокојио у Господу и преселио из овоземаљског живота, препуна је вапајног крика и непомирљивости са крајем једног животног века. Слојеви елегичног поја који су у овом кругу убедљиво дирљиви до бола, до непомирљивог крика, јер им је извориште суочавање са губитком ненакнадиве „руке водиље“ или „губљења тла испод ногу“, круна су жалости која се никако не може мимоићи. Како без њих корачати животном стазом, без покретачке жишке, без самопоуздања? Ипак, излаз је у спознаји да је патња предност у животу, исто као и срећа. Песникиња налази излаз у поетском оглашавању кроз једно психолошко ткање, у нади из које се извлаче нити опстанка, и кроз емотивна превирања из којих искричи дубока повезаност са мајком.

Бол и озарење наизменично је напалају да на стазама по којима хода има једну равнотежу, има и поред жецаја, поред асоцијације да се тама и светлост непрекидно смењују не дозвољавајући празнинама да је увуку у вртлогу пропадања. Поетеса је то схватила те суптилно уздиже своје мисли изнад свих чулних замки да-

кле, вешто уме да их заобиђе да би трајала. Привржена стрпљењу отвара путању непролазне и мудре утехе од живота. Зна да на тој путањи има мелема за исцељење туге, да би стигла до једне комплексне суштине, до језгра есенције зарад опстанка.

ЗОРКА СТОЈАНОВИЋ КРИК НА ДЛАНУ

Песме из циклуса *Срце плаво*, писане су као аутентични записи одајући нам Зорку да је склона и прозном оглашавању. Кроз овакву форму песме може целовитије изразити, често тугом проткане емоције, те врло упечатљиво сведочи о жару свога доживљаја, о крилаћењу које се не може

лако зауставити оваквом формом стиха. Пред тим летом нема препрека, она је спремна да мудро размишља, дакако мирније о самим тим и рационалније, схватајући филозофску поруку значајног немачког романтичарског ствараоца Новалиса: „Требало би се поносити болом, он нас подсећа на наш високи положај“.

Залази поетеса и у метафизичке опсервације са изграђеним искуственим даром што додаје њеном поетском исказивању једно вредније обележје. Када се зараћа у те надчулне поетске творевине, из сећања ми је искрсла давно изречена једна мисао; изговорена на неком поетском сусрету: „Нека ти зеница мога ока буде гнездо твоје лепоте“!

Мудро и вешто изречено. Не може да промакне ниједна асоцијација код читалаца које поетеса намеће уз непрекидно лепетање њене усплахирене душе, уз непрекидне спознаје дате са пренаглашеном симболиком. Дакле, непрекидан преплет јаве и снова, који овом поетском кругу даје вредност и који убедљиво доминирају, саткани од једне лирске целине из дубина изворишта њене туге и бола. У њиховом оглашавању у чулима читалаца, као у бродолуму у коме се кроз борбу и муке за опстанак, налази спас и рађа радост новог полета снаженог и покретачког, тако се и код песникиње отварају увек изнова нова надахнућа отварајући спас бивства испољавајући један иманентан сензибилитет који зрачи и изван граница њене свести.

Сага о сувишним људима

Чедо Недељковић, *Лапонци*; Библиотека општине Лучани, 2015.

Радован Маринковић

Зависно од животног доба, осећај одбачености од друштва и сувишности у породици изазивају различите реакције људи. У првом случају – немоћну разочараност и тихи отпор, а у другом – резигнацију.

У новом роману Чедо Недељковић позабавио се судбином старих особа, које неминовно, готово увек, живе оно „сто година самоће“. У овој мозаичној творевини аутор расветљава судбине људи над којима је извршен лапот – не физички, већ онај још болнији, породично-морални. Мозаични су били и претходни Недељковићев романи: *Миласављев именик*, *Исповест Ђорђа из Раствова*, *Љубав* и оно друго, а у овом новом мозаичност је изразита: људске судбине, различито настајале, преплићу се и стапају једна у другу, а све то чини необичном ову романескуну грађевину, саткану увек од меланхолије, све до осећања беспомоћности и несхватања потомака да је, како неко мудро прослови, судбина очева у нашим рукама. А ту трагичну судбину болно доживљава главни јунак ; Курђубић, писац, славлен у напону снаге, а потом, кад је остарио, одбачен и од издавача, па

тору Николу осјетила више него наклоност, он је постао њен сан.“

Љиљана Лукић својим романом пише и женску страну историје, поред свих запостављености, то је још једна на овом простору неосвијетљена тема. Не подлијежући сентименталности, она не занемарује биће своје јунакиње, њену женскост и потребу за љубављу. Лирска душа, биће културе, тражи, прижељкује, снива о таквој мушкој особи. Вјероватно су то и најбоља мјеста ове књиге. Уз већ изложено, то је довољно да ову књигу препоручи читаоцима. Њена отворена структура омогућује ауторци да настави своју сагу и тако да стекне своје читаоце који ће пратити живот Јелене Златаносовић, која се снагом књижевне имагинације кроз вријеме приближила нама данас.

му књигу, посмртно, објављује пријатељ, исписујући, крајње сугестивно, некролог аутору.

Условно је Курђубић главни јунак – превише их је настањено у овој романескуну грађевини. Некада успешни људи, доказани у струци, цењени и признати... искључени су из друштвене средине, што изазива болан осећај одбачености и заборављени од

потомака што доживљавају као сувишност. Они, лапонци, млађима нису потребни, носе рану у души, али увек праштају чак и онда кад их нико не посећује у domu за стара лица симболичног и ироничног назива *Румено пролеће*. Ништа им друго није ни остало него да тугују и праштају пошто су *љуби мекса срца*, свикли на हुтњу, људи који се исказују племенитошћу.

Судбина свих људи у роману има само једну одредницу – старост. А то је, истиче Недељковић: *време штапова, вештачких вилица, слушних апарата, самовања, биолошког растакања, тихог нестајања, болница, сахрана, коначног одласка...* Сви су они у затвореном тунелу, у гету – књиговођа Вукаило, геолог Негослав, историчар Првослав, професорка биологије Микаина, професорка руског језика Ђурђија... сви имају ближу родбину, а немају никога.

Сурову истину исписује у својем роману Чедо Недељковић: дом за стара лица је пут за коначно нестајање од породице одбачених људи. У тој установи понекад се рађају љубави, али углавном се остављају аманети, пишу тестаменти и одашићу праштајући поздравни деци. Јер ти људи, сви одреда, имају племениту душу па речима биранкама праштају најрођенијим што су их заборавили па чак и суровом друштву које их је одбацило.

Млађи свет, а Недељковић осликава и збивања у најновије време, постао је другачији, има своје моралне норме које старији не разумеју. Они се обраћају Свевишњем болним питањем: „Како да верујемо у тебе кад је неправда надвладала правду?“ Дакле, данашња правда посве је другачија од оне штићеника дома за стара лица *Румено пролеће*. За њих – она је неправда. Можда је осећање сувишности и одбачености сведочанство очаја најболније изражено речима: „Хвала, сине, што ништа не чиниш за мене.“ Јер, чињење би било горе од нечињења.

И, тако све до клетве Лудог Милоја из априла 2015. године: „Дабогда те твој син поштовао као што овде у Сорбаји млади поштују родитеље!“ Али, Недељковићев јунаци, пошто су саткани од доброте, речима биранкама увек праштају онима који су им нанели неправду, посебно најрођенијима. Истина, знају: *вишињи тражи да верујемо у његову моћ, милост и доброту*. Ипак, питају се: *кад је тако моћан, зашто допушта незахвалност? Као да не чује речи: матери крелци, лапонци, идите у Лапонију да чувате ирвасе!*

Лапонце, крелце...и данашње друштво тера да чувају ирвасе пре него што постану гробљанска земља. Тако се понаша друштво алаво на власт и богатство, свеједно како стечено.

Није директна порука аутора, али читаоци овог романа схватају да је судбина очева и мајки у рукама синова и ћерки, одгајених у овом суровом времену, ништа друго него сурова.

Прилагођавање туђини

Ацо Драгићевић: *Сапутник и сабесједник*, Bospra Förlag, Stockholm, 2016.

Недавно се појавила књига *Сапутник и сабесједник* Аце Драгићевића (Пребиловци, 1947), која представља особен избор текстова који су раније објављивани двојезично, на шведском и српском језику, у часопису *Дијаспора / Diaspora*. Часопис је у Стокхолму покренуо аутор ове књиге пре скоро две деценије. Под његовим уредништвом, он је већ премасио троцифрени број свезака. Излази на оба писма и на оба наречја, двомесечно и у тиражу од две и по хиљаде примерака. Часопис је једнако окренут српском и шведском читаоцу. То је „истински часопис за културу, отворен према свима којима на срцу лежи материњи језик, толеранција према другачијим мишљењима, према свима који познају своју и шведску културу, књижевност, традицију, обичаје, религију и желе то да саопште другима и тако граде универзалне мостове међу људима и различитим културама“, напомиње уредник овог часописа у предговору књизи *Сапутник и сабесједник*. После ових напомена о часопису, подразумева се да је његов покретач и уредник и био најпозванији да из њега одабере текстове за ову своју књигу.

Драгићевић је у том погледу испољио и меру и профињен укус, као и смисао да те текстове увенчи по сродности теме у четири одељка ове књиге, који проносе и увршавају њену тему и идеју, уцеловљују њен мозаик у јединствен смисао и молски чежњиви тоналитет, који резонира посебан вид трагике нашег, и не само нашег, човека у туђини, који је морао, бездоман, да туђу земљу пригрли као своју и да у њој, онако располућен у души, покуша да живи, свестан да га ту никада сасвим неће бити као што га је тамо било, а где га сада није.

Такву свест носе сви они који су се невољно померили из родне основе и запутили у туђе стране у којима ће на плитко да посејавају семе своје наде у то да ће ту моћи да свој одлазак зацела. Сви они, и у сну и на јави, сањају стари крај, осећају како су сада у туђини заглављени, па ни тамо ни овамо. Чак и када је реч о онима који су раније стигли и некако се снашли и домашили завидну пословну висину, што се види из текстова: „Човек племените душе“, „Од механичке радње до савременог центра за аутомобиле“, па и из аутобиографског текста „Хвала Богу да постоји Шведска“ усељеника Предрага Драгосавца, на пример. То се види и из текста о животной и пословной путањи Гојка Куновца, о којој прича његова кћерка Ана у напису „Каћ издалека на Шведску изгледа“. Да није овако са тим успешним људима у туђини, зар би они толико жудели близину земљака пометених у туђини и сањали стари крај, подизали кућу уз стару, као Станенко Кандић, зар би тако, као Гојко Куновац, мењали домашену „лагодност“ живота у Шведској, да би, упркос силних неразумевања у Србији, преобразили свој Каћ?

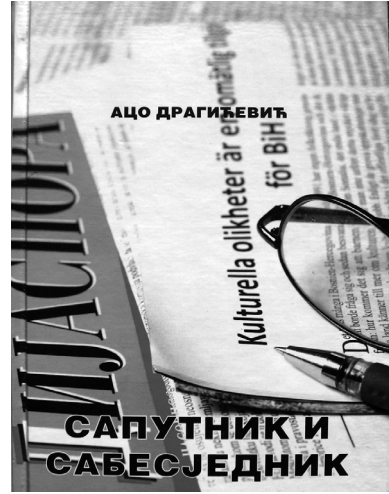
Овај текст о Гојку Куновцу и текстови, који су претежно у трећем делу Драгићевићеве књиге, сведоче о „пословном“ ресентименту према завичају, сведоче о горушој жељи да својим искуством стеченим у туђини допринесу и помогну Србији, повезујући је са Шведском и са развијеним светом.

Ова антологија текстова из *Дијаспоре*, састављена је од њених расутих „златних зрна“, која је Драгићевић даровито покупио и спустио у ову књигу. Свако од тих „зрна“ на свој начин сведочи једну тужну и горку истину о разноврсном странствовању нашег, и не само нашег, човека у туђини, која развија лепезу његовог трагизма.

У том општем смислу речит је други део ове књиге: „Истините и друге новеле“. Посебно је из њега симболичком засвојена „Прича о човеку који је изгубио енглески“. Тај наш несрећник, „заборавио“ је пред

Јован Н. Ивановић

смрт наметнути језик и само је зао свој родни језик. На крају и болестан, осетио је да тамо, одакле је давно отишао, „мора да иде, нешто га зове“.

вуче. За све време странствовања, овај Шумадинац и сви наши у туђини, требало је да „живе целомудрено“ и да не „трче за светском таштином“, јер се о „онима, који не постоје, најмање пажње поклања“.

Ова књига сабира та „златна зрна“, која су расејана у годиштима *Дијаспоре*, која је заиста била све време за наше људе у расејању „сапутник и сабесједник“.

Надаље, из текста „Историја Првог српског буквара на шведском“ може се сазнати и да је превод Његошевог *Горског вијеница* на шведски уследио након ранија три превода овог дела на стране језике, као и то да је о Светом Сави написана исцрпна белешка у шведској енциклопедији. Може се прочитати и да су Швеђани превели шест, од десет, најзначајнијих дела која су српски писци писали у 20. веку. С друге стране, читалац ће упознати низ аутора, један мали корпус српске књижевности који је реализован у Шведској, већином на српском, али и на шведском језику, о чему се недовољно зна у крају одакле су ти писци потекли.

Низ „пикантерија“ доноси *Дијаспора*, које Драгићевић уноси у своју књигу. Једна од њих је и она о судбини и налажењу истргнуте странице из *Миротворног јеванђеља*, затим она о краснописцу Ивану Болдижару, који је калиграфском хиромом три пута преписао Његошев *Горски вијеница*. Рецимо и ово, када је реч о поменутом *Првом српском буквару* Саве Инока, да је врсно шведски слависта Маргарета Атиос Шохлман Србима отворили очи и „одржала“ им добронамерну научну лекцију, у тексту који је објављен у *Дијаспори* на шведском језику, о значају ове књиге.

У ову Драгићевићеву књигу пренет је из *Дијаспоре* један изванредно написан текст Владике Захумско-херцеговачког Пригорија („Андрејев поглед на Херцеговину“), који је неким својим појединостима значајан и за српску књижевну историју.

У књизи *Сапутник и сабесједник* аутор је својим избором текстова из *Дијаспоре* успео да изгради препознатљиву унутарњу експресивну проводну линију, која је, у ствари, израз његове замисли коју је проводио кроз мозаик уврштених текстова.

С друге стране, сама двојезичност овог часописа открива и другу појединост, која је уграђена у поменути проводну линију или идеју, а она се односи на жељу да нас нова средина, са нашим целокупним сасудом историјског, традиционалног и националног, упозна и прихвати, а на томе управо спонтано, али усмерено, морају да делују текстови које објављује *Дијаспора* и који су, једним делом, заступљени у овој књизи.

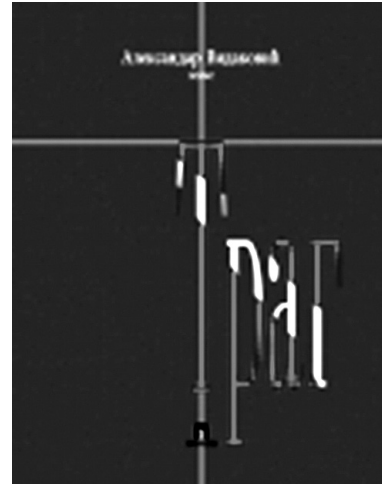
Руковет изабраних и нових песама *Траг* још једна је потврда да Александар Видаковић (Београд, 1945) пева сопственим поетским гласом. До сада је, окренут песничкој уметности, створио особен, стилизиран и поетизиран, свет, који употпуњује слику наше литературе (објавио: *Храм* (1995), *Дар* (1999), *Реч* (2006)). И *Траг* сведочи да је Видаковић погодан тле за своје мисли нашао у оквирима импресионистичке поезије, створивши лирику особеног духовног профила. Ове флуидне песме спонтано надахнућа и унутрашње кохеренције откривају богат иконостаг Видаковићевих стваралачких немира. Он пева из духовне осаме, није му стран ни исихастички дух. Стихове уздржано и одмерено, са психичком интровертношћу човека који све чеље пребива у молитвеном тиховању (*У тајни Слова и срца / Спасење слутим*). Све ове, топле и осећајне, песме, што понекад заличе и на аскетске белешке, носе тремоло молитве. Стихоплетено ткање садржи у себи и одсева сна и снених игара. Све оне су својеврсно духовно ходочашће, у коме поета у мислима радо усходи у виши свет источноправославног Предања и Писма (*Изгнан сам Госпоре / Из Твоје благе луке / У зиму мрклу... али / Поћи ћу кротак / Само да будем тамо / где си Ти*). То значи да је Видаковићева поезија неодољива од жуборавих хришћанских извора, заснованих на двомилиенијумској традицији. Он одлично познаје и поштује православно духовност. Контемплативни живот тече по слову Јеванђеља (*У сваком зрну слова / Ђутимо име Твоје Госпоре / Ђутимо / Као да те нема... / Тајна у тајни стоји / Небо са земљом у мери / Реч у почетку... док / Сужава се круг / Што у нама / Тајанствено*

Лирика духовног профила

Александар Видаковић: *Траг, песме*, Прометеј, Нови Сад, 2014.

Ксенија Катанић

зри / У звук и зрак). У песмама ослобођеним патетичне осећајности, видно је искуство дивљења за отшелнички модел живљења - предворје исихије. Основна интонација стихова је смиренуомље, које, у ствари, представља двери молитве. Песма је посредница до надсуштвеног вечног живљења. Видаковић-боготражилац негује монистичко схватање света које се корени уечној Про-

мисли. Душа је тако, по благодети, непролазна и вечна. Уметност је, у ствари, екумена: Видаковићев духовни свет насељен је љубављу. Песник сматра да би сваки човек морао да је

уведе у пристаниште своје душе, јер је љубав анагошка, усмерена наврше, свепожимајућа, преображавајућа...

Тиха смиреност прожима и многе биографски интониране стихове посвећене завичају, јер је Видаковић веома привржен родном тлу и историји свог народа. У њима се налази и изнијансирана поест песникове душе. Многе су прожете пасатистичком сетом, носталгијом за топлином складних завичајних простора, која је и фон многим пејзажима. Врло чест је приказ снежног пејзажа у хладним хармонијама, где преовлађују сањиви дах тишине и зимских тонова - привлачна фрескослика Осечине, Валева... Врло лепе су и песме посвећене српским манастирима и - чест мотив књижевног рада којим поета такође исказује приврженост хришћанском идеалу - Хиландару, Сопонама, Студеници, Крушедолу, Враћевшници.

Данас, кад грех све више демонишује човека у апсурдном хаосу халабучног света, песме плене спознајом суштствених животних истина, просевом петропавловских мисли о љубави као темељцу вере, која је и осовина медитативног лиризма Александра Видаковића.

Хичкок у постмодернистичком кључу

Саша Маркуш: *Пародија у постмодерном филму*; Превод са шпанског: аутор, Филмски центар Србије, Београд, 2015.

Данко Стојић

Проф. др Саша Маркуш је на београдском Факултету драмских уметности током деведесетих година прошлог века дипломирала Драматургију и магистрала Филмологију. Тада се бавила филмском критиком. Од 2000. године она живи у Шпанији, где је докторирала и где данас предаје. Књига којом се овде бавимо представља њен докторат.

Као што наслов књиге казује, она се бави постмодерним филмом и пародијом унутар њега, а овим другим њоме се нешто касније позабавити.

Потребно је нешто рећи о постмодерни и приступу Саше Маркуш овом често помињаном и сигурно злоупотребљаваном планетарном феномену.

Служили смо се не само овом књигом, него и читавим низом лексикона.

О постмодерни се расправља од осамдесетих година прошлог века, а она је присутна знатно раније; сматра се да се ради о реакцији на модернизам.

Постмодерна представља скуп разноврсних и често опречних усмерења у свим видовима уметности, теорије, филозофије, политике и др., данас је донекле застарела и веома је тешка за дефиницију.

Саша Маркуш се позабавила постмодерном на филму и дала читав низ теза с доста филмова и позивања на теоретичаре постмодерне где наша теоретичарка убедљиво брани своје ставове.

Она се позива на читав низ утицајних теоретичара, а нарочито на Маргарет Роуз, Жерара Женета, Фредерика Џејмсона, Линду Хачион и многе друге.

Пародија у постмодернизму епигентар је истраживања ове списатељице, али она нигде не помиње појам *парафраза*, што би за укус писца овог чланка било логичније.

»Велики речник страних речи и израза« Ивана Клајна & Милана Шипке даје две дефиниције пародије. Или је реч о шаљивој имитацији или лошој репродукцији, а наша теоретичарка тако не мисли. Могло би да се каже да је за њу пародија варијација једне изворно дате идеје. Она то доказује великим бројем филмова, често се служећи визуелним илустрацијама фотографија (фотограма) преузетих из бројних остварења.

Класик Алфред Хичкок богатством свог израза и упечатљивим планетарним идејама нарочито је изазован за разне имитаторе-плагијаторе широм света, рецимо за српског редитеља Милутина Петровића и његов филм »Југ-југоисток«, коме Саша Маркуш посвећује доста простора, али не и »Давитељу против давитеља« Слободана Шијана, једном такође моћном нашем »хичкоковцу«.

Најзначајнији светски редитељ који се постмодернистички бавио Хичкоком је Брајан де Палма, нарочито филмовима »Опсеција«, »Кери«, »Обучена да убије«, »Стриптиз смрти« и др. Де Палма је редитељ чији су филмови идеалан пример за пародију у постмодерни

такво схваћену од стране Саше Маркуш, која све то до у детаље образлаже. Поред тога, де Палма је у »Лицу са ожилком« пародирао истоимени филм Хауарда Хоукса, у филму »Блу-аут« пародирао је »Блу-ап« Микеланђела Антонионија, а у филму »Недодирљиви« де Палма је пародирао славну секвенцу масакра на одеским степеницама из филма »Оклопчача Потемкин« Сергеја Ејзенштајна.

Саша Маркуш се такође бави »Психом« Гаса ван Сента као буквалном пародијом Хичкоковог »Психа«; ми сматрамо да је ван Сентов римек изазован за теорију филма и књига наше теоретичарке нам то потврђује.

Списатељица је доста просто ра посветила филму »Сломљени заграја« Педра Алмодовара као пародији »Путевања у Италију« Роберта Роселинија.

Примери постмодернизма на филму су такође »Плави сомот« Дејвида Линча и »Блејд Ранер« Ридлија Скота.

»Пародија у постмодерном филму« Саше Маркуш веома је сложена и озбиљна, свакако веома успела књига, остварена једним смислом изражавања нимало лаким за поимање, дакле не ради се о неком популарном издању.

Према томе, ради се о књизи намењеној филолозима, филозофима, естетичарима, критичарима, оним нарочито образованим књижевницима и припадницима сродних вокација, а ми бисмо желели да учинемо на библиотекарке да набаве »Пародију у постмодерном филму« како би она постала приступачна најобразованијим студентима.

Филмски центар Србије и његов уредник Мирољуб Стојановић успешно настављају једну линију нашег филмошког издаваштва која је кренула од Института за филм и уредника Душана Стојановића, заслужног за часопис »Филмске свеске« и едицију »Уметност екрана«.

На 46. Међународном такмичењу Музичке омладине у Коларчевој задужбини у Београду наступило је 16-оро виолиниста из Европе и једна кандидаткиња из Јужне Кореје. Једанаесторо њих прешло је у другу етапу, у којој се чула обавезна композиција Милана Михајловића, а до финала се пробало шесторо најбољих: Немица Шарлот Воронков, Португалка Матилде Лауреиро, Пољак Јан Пјеткијевић (који је освојио треће место) и наши кандидати – Немања Белеј и наша најмлађа учесница (са непуних 20 година) Уна Станић, која је заузела друго место и победник 24-годишњи Назар Федјук из Швајцарске пред којим је свакако сјајна уметничка каријера, која је успијањем на победнички трон у Београду заправо већ почела.

У најзеленијем и једном од најлепших наших градова отворене су још далеке 1961 – **Сомборске музичке свечаности**. Идејни творац био је пијаниста светског формата – Душан Трбојевић. Пола века касније један исто тако изврстан уметник, Сомборац Михајло Зурковић, обновио је и фестивал и успомену на нашег пијанистичког мага те сви концерти и започињу сећањем на „Одјеке“ Василија Мокрањца у интерпретацији Душана Трбојевића.

Уметнички директор СОМУС-а, Михајло Зурковић, одвирао је у част 260-годишњице Моцартовог рођења један од најлепших и најпопуларнијих његових клавирских концерата у А-дуру KV 414. Читавим фестивалом провејавао је клавирски дух и сјајни пијанисти, водећи уметници данашњице, од Рагомира Мартиновића до легендарног педагога Жака Рувијеа, преко сестара Лидије и Сање Бизјак и Пољакиње Јоане Тшећијак и нашег најмлађега учесника 20-годишњег Ивана Башића свирали су на сцени сомборског Народног позоришта.

„Златна вила“, XVI Међународни фестивал хорова у Приједору, донео је сусрет са девет угледних хорова. Апсолутни победник био је „Chorus Ostrava“ из Чешке Републике са диригенткињом Петром Рашиковым, који је доминирао тонском чистотом и лепотом и исполираношћу фразе и дорађеношћу и најмањих детаља.

Петнаести Међународни фестивал харфе донео је десет концерата од којих је сваки имао посебне називе, а сасвим посебни били су и извођачи: на Свечаном отварању насловљеном „Из Русије с љубављу“ чуо се сјајни 26-годишњи харфиста, композитор и диригент Александар Болдичев, који је представио најлепше странице својих земљака – а и сопствене, а у последњој вечери, под називом „Срцем и душом“ чуле су се харфисткиња и деканица Факултета музичке уметности Љилана Несторовска и флаутисткиња Ањела Брагић које су у новом звучном руху представиле странице оперских великана додавши им и сасвим посебно виђење Пјачолиних танга.

У Новом Бечеју су 24. пут текли Дани Јосифа Маринковића насловљени са „Обзорја на Тиси“. Највиши домети овог фестивала, посвећеног изразитом представнику српског музичког романтизма, чија су највиша уметничка достигнућа управо у домену соло песме – су управо поруџбине ових вокалних минијатура, својервсни изазови не само нашим ауторима него и певачима да буду ти који ће први пут представити неку од песама (како је то давно учинио данас баритон светске репутације Жељко Лучић на једном од првих „Обзорја“). И ове године фондус је обогачен са десетак нових песама. Прву награду и награду публице добио је композитор Саша Ковачевић за песму „Да ли знаш“ по тексту Анамарије Закањ.

У Музичком павиљону на Калемегдану одвијао се непретенциозни Шести фестивал Музика класика **Light** намењен шетачима да застану и послушају квалитетну музику одабрану истанчаним „ухом, слу-

Фестивалски осврти

Међународно такмичење Музичке омладине; СОМУС; Златна вила; XV Међународни фестивал харфе; Дани Јосифа Маринковића; Музика класика **Light**; Нишке хорске свечаности; Мермер и звуци; Врњци; Барски летопис; Мокрањчеви дани

хом и духом“ музиколошкиње др Александре Паладин. У пет вечери за редом чули су се од најмлађих – „Виртуози мастер арт академије“ и ученика ниже Музичке школе „Петар Коњовић“ до (такође младог) Хора „Алилуја, који је 2014. основала диригенткиња Милица Радивојевић са тенденцијом да представи православу музику од XIII до XXI века и „Вечери танго музике“ (уз коју је један пар спонтано заиграо на трави) и сјајно увезбаног Дечјег хора РТС, који већ две деценије успешно води кроз музичка маштања диригенткиња Снежана Деспотовић.

На 26. Интернационалним хорским свечаностима у Нишу, које се одигравају бијенално, учествовало је 17 хорова, од тога се 13 такмичило, а жири је доделио 11 награда. Лауреат је био Камерни хор „Аве“ из Љубљане који само годину дана води диригент из Копра Марко Ватовец, који је представио све финесе овог добро изрушеног словеначког ансамбла: одлично вођење полифонских линија, речитост ехо-ефеката, добру избалансираност гласова.

Уз „Мокрањчеве дане“ наш најстарији домаћи фестивал – 51. „Мермер и звуци“ у Аранђеловцу из године у годину даје све мање концерата, књижевних вечери, позоришних представа – по којима је ова манифестација некад мамила не само публику него и извођаче из целог света. Сада се овде чују прегласни рокери и цезери који су наступили чак и у Дану посвећеном легендарном басу Живану Сарамандићу, који је овде провео младост, до одласка на студије, који је певао најславније оперске роле али исто тако незаборавно и руске романсе – али цезер и рокер није био никад.

Кроз 11 фестивалских дана у Врњачкој Бањи је текао 11. Међународни фестивал класичне музике „Врњци“, чији је уметнички директор двоструки доктор наука, гитариста Урош Дојчиновић, који је и ове године у „кراљичу српских бања“ довео (углавном) гитаристе из читавог света, од Викторије Куликове из Украјине и руског Камерног трија „Ал гитар“, који води гитариста и диригент Евгениј Алешников са својим ћеркама близнакињама, Татјаном и Наталијом, преко Ревје Лепих Гласова (драмског сопрана Јелене Радвановић и баса Горана Кринете) до читавог низа пратећих манифестација, сјајне изложбе часописа „Музика класика“, сликарских и вајарских ре-

Гордана Крајачић

мекдела из фондуса Српске академије наука и уметности, мултимедијалног пројекта посвећеног 260-годишњици рођења Волфганга Амадеуса Моцарта, до финалних вечери у којима су се представили амерички гитаристи потекли са три континента и припадници три уметничке генерације: Гитарски квинтет с Универзитета из Оклахоме са својим педагогом Ларијем Хаметом, који је приредио и концертни омаж др Џејмсу Боглу, свом професору, пријатељу и сараднику, врском тумачу класичне, цез и електроакустичне музике и аутору бројних плоча на којима је сам и певао уз пратњу гитаре.

У оквиру 29. Барског летописа који је ове године објединио 1000-годишњицу погубљења кнеза Владимира и 10-годишњицу независности Црне Горе одржано је 10 концерата, 16 позоришних представа, 5 филмских пројекција,

отворене су 4 изложбе, било је 14 ауторских вечери, две трибине, а приређен је и сајам рукотворина.

У завршној вечери наступили су београдски уметници: тенор Славко Николић, и сопран Милица Поповић, уз инструменталну подршку пијанисте Миодрага Чолаковића и мултиинструменталисте Петра Голубовића, са популарним оперским аријама и евергрин нумерама на дивном простору, на платоу испред Дворца краља Николе.

И најзад, 51. „Мокрањчеви дани“ у Неготину, са незаборавним „Напевањем хорова“ у коме је учествовало пет хорова (два из Београда, по један из Секешфехервара – из Мађарске, из Алексинца и из Новог Сада), где је победничку ленту поново Хор АКУД „Соња Маринковић“ (др Соња Маринковић, музиколог је селектор Фестивала, али по њој Хор није добио име, а ни награду), са диригенткињом Дуњом Деурић. Обавезна композиција била је „Акатист Богородици“, једно од најлепших духовних творевина нашег Мокрањца, не само у његовом стваралачком опусу, него и у целокупној музичкој ризници Православља. Поред ових такмичарских хорова чули су се и хорови из града домаћина, хор из Ниша, још један хор из Новог Сада и из Софије. Наступио је и Гудачки квинтет Београдске филхармоније, студенти Факултета музичке уметности, Опера Српског народног позоришта концертно је представила једночинку Исидора Бајића „Кнез Иво од Семберије“, а Опера и театар Мадленланум комад са глумом, певањем и плесом „Мале тајне“ са музиком Зорана Симјановића који ове године прославиће 70. рођендан.

По броју и по богатству програма уметничких фестивала у Србији нашој малој земљи могле би позавидети и много веће и богатије земље од нас.

Милош Марков

Брава

(О анксиозности)

Често сањам како падам.
Губећи корак са светом
или губећи свет са кораком.

Уткан дубоко иза обзорја
разума, у себи спознајем
недокучене дивљине човека.

И по зидовима лобања као
по пећини, видим
чинодејство страха.

Ожиљци и ране стоје као
спомен и коначиште архе-
страха.

А у углу лобање живи паук
у чију мрежу немоћан упаднем.

И ја се тражим.
Тражим се у камену.
Тражим се у капуту мога оца
и тражим се у њој.

Тражим се док ме она
не подигне и спасе.

Али ја знам да
Пауци моје душе
дубоко у прашумама
потилка глобу
моје кости.

Закључани иза браве.

Шетња кроз летње филмске фестивале

Душан Цицвара

По броју не само филмских фестивала, односно летњих дана културе како их то у писаним и електронским медијима помпезно називају организатори, могло би се погрешно закључити да култура у овој транзиционо-буразерској Србији не представља задњу рупу на свирали, и да уметници немају никаквих, поготово егзистенцијалних проблема. У врелим дањима, од јуна до септембра, готово да не постоји град или туристичко одређиште које не организује нека филмска, музичка, односно књижевна дешавања. Када су у питању летњи филмски фестивали не треба прескочити „Фестивал нитратног филма“, који се већ осамнаест година, јуна месеца, одржава у београдском „Музеју Југословенске кинотеке“. На почетку укратко да појасним шта је

то нитратни филм. Нитроцелулоза је главни састојак барута, а за филмску уметност је незаобилазна јер је на филмској траци са нитратном базом седам уметност стварана од 1895. године, па све до краја педесетих година двадесетог века; а у мање привилегованим деловима планете (Источна Европа, земље трећег света), и још коју деценију дуже. Нитратни пожар 1968. године, похарао је колекцију чувене Француске Кинотеке, што је у тадашњем светском културном јавном мњењу, изазвало ефекат сличан студентским демонстрацијама, које су обележиле ту годину. Након пожара филмски архивисти закључили су да је нитратне филмове најбоље чувати у засебним депоиима, одвојеним од свих постојећих запаљивих материјала. Све до скоро најфикаснији начин заштите био је да се нитратни материјали пребаци на незапаљиву ацетилну траку, а у новом веку и миленијуму, могу се пребацивати на дигиталне носаче. Из обиља филмова реализованих у златном раздобљу светске кинематографије (1895-1952) то јест када је филмским платном доминирала запаљива нитратна трака, издвојио бих експериментални поетски есеј „Безразложна шетња“ (снимљен 1935.) Александра Хакеншмида. У овом филму камера прати индивидуалног протагонисту приликом медитативних шетњи прашким улицама. Његово крајње субјективно путовање лагано се претвара у фрагментарну мрачну рефлексију урбаних пејзажа Прага. Успех Хамершмидовог филмског есеја, поготово у арт-хаус биоскопима, омогућио је редитељу да се после бекства пред нацистима због јеврејског порекла, под именом Александар Хамид лако укључи у токове америчке кинематографије, и поред Френка Капре постане један од њених водећих документариста.

На Златибору од 30. 06. до 03. 07. одржан је и „Међународни Фестивал спортског филма“. Филмским сладокусцима био је занимљив енглески краткометражни играни филм „Ја-

хач“ Сибиле Х. Меира, који у визуелном смислу на префињен начин одсликава митску причу о људској сујети и поносу једне од најплеменијих животиња- КОЊУ! Потписника ових редова највише су привукли филмови у којима шах као игра доминира. У документарцу „Михаил Таљ- жртва краљице“ Марине Орлове који је проглашен најбољим филмом фестивала, редитељка је кроз монтажне ритмове без празних ходова, уз вешто коришћење музичких матрица, приказала екстазу али и агоније кроз које током овоземаљског сопства пролазио најмлађи светски првак у шаху (када је 1960. освојио титулу, био је стар само 23.

године), чију је генијалност засенила ексцентрична личност, и за тадашње социјалистичко совјетско друштво контроверзни испади. Посебно се издавају кадрови у којима челници градског Политбироа „гусару из Риге“, како су од милоште звали Таља, претећим тоном говоре да се коначно одлучи између жене и љубавнице, јер не може да живи са обе, иначе ће му забранити учешће не само на међународним шаховским турнирима, већ и путовања унутар Совјетског Савеза. Уосталом такви скандали представљали су саставни део шаховских мечева. Сетимо се само меча за титулу светског првака у шаху одржаног у Рјекјавику 1972. године, између Роберта Бобија Фишера и Бориса Спласког, који је убрзо прерастао у бојно поље хладног рата између Русије и Америке. У тим скандалима била је и драж шаховске игре. На крају ко данас осим заљубљеника у 64 црно-бела поља зна да је актуелни светски првак Данац Магнус Карлсон?! На овогодишњем „Софесту“ одржаном од 05. до 09. у Сопоту, фокус је био на сниматељском раду. Награду за најбољега сниматеља добила је Маја Радошевић о чијем смо изузетном осећају за филмску слику већ писали поводом филмова „Поред мене“ и „Влажност“. У наредним годинама организатори „Софеста“, требало би да се потруде да премијерно, као што је то уосталом чињено претходних година, прикажу неки од домаћих филмова. Ове године сопотској публици доиста је недостајао „Дневник машиновође“ Милоша Радовића. На 23. „Палићком Фестивалу европског филма“ (16-22. јул) кроз призму филмских секвенци сагледали смо људске особине у транзиционим друштвеним ветрометинама, као и неспоразум који су неизбежни чинилац у односима између деце и родитеља. А о најновијим бисерима румунске кинематографије који бескомпромисно говоре о генерацијским сукобима „Матура“ Кристијана Мунђијау и „Незаконито“ Адриана Ситаруа, у само неколико редика беспредметно је говорити.

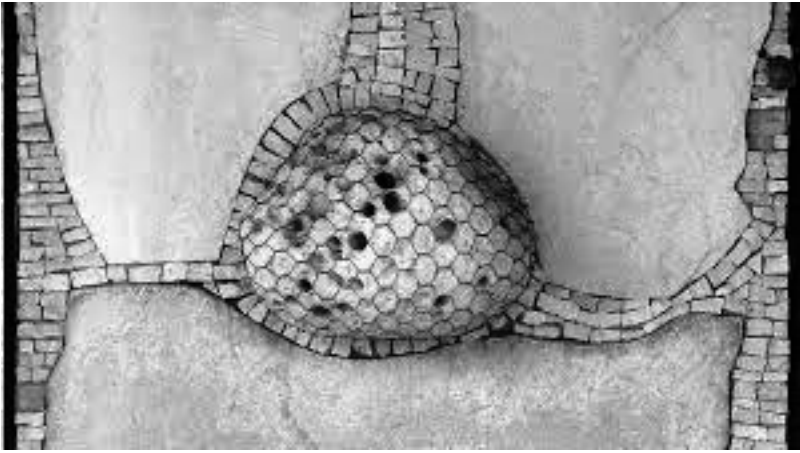
Специфични и јединствени мозаици

Борислав Њежић, ретроспективна изложба, Галерија РТС - а, 5. јула – 14. септембра

Борислав Њежић (1933 – 2016) завршио је Академију примењених уметности на одсеку за монументално сликарство, 1964. Бавио се мозаиком, сликарством и сценографијом али највеће домете је неоспорно постигао у области мозаика. У мозаику је имао наглашено ис-

Балиша Рајчевић

...“ И тако је до данас из спонтаних сусрета, из додира, из једног типично фосијоновског, (А. Фосијон чувени француски естетичар написао по-

Борислав Њежић: Мозаик

траживачки приступ што је уродило драгоценим уметничким плодовима, то јест не само да је значајно померио развојне границе мозаика него остварио и бројне мозаике који спадају у нека од најзначајнијих остварења друге половине двадесетог века.

Вероватно је у формирању његовог дела имао извесног удела и дух његовог професора Александра Томашевића, али он сам по природи радозналог истраживачког духа у тежњи ка модернизацији мозаика, остварио је особена и потпуно неконвенционална дела. Зато се може без имало претеривања рећи да су његови мозаици у оквирима српске мозаичке уметности двадесетог века потпуно специфични и јединствени, другим речима наглашено оригинална остварења.

Треба поздравити брзину и правремену реакцију људи из РТС – а, приређивача и организатора ове ретроспективе, да нешто после смрти уметника нашој публици прикажу избор његових мозаика. Притом и трајање изложбе је примерено његовом значају. И поред одређених признања која је имао, Б. Њежић је ипак донекле био скрајнут и неадекватно признат за живота због природе посла којим се бавио, специјалистичком помало апаратном, не много популарном и публици познатом дисциплином. Рецимо, није добио национално признање за врхунски допринос култури и уметности које је потпуно заслужио. Али, ако је за утеху, знамо да те неправде није био само он жртва.

О Бориславу Њежићу сам међу првима, ако не први, написао есеј 1998. године поводом његове изложбе у Музеју примењених уметности и објавио га у часопису, али нешто касније и у мојој књизи „Скривени смисао виђеног“ – изабране критике, 2001. Колико се сећам одмах после првог текста у часопису, он ме је замолио да му дозволим да га искористи за неки предговор.

Ево неких неизмењених делова из тог есеја: „Мада сликар, графичар и сценограф Борислав Њежић је највише и најуспешније себе уградио у мозаик. Када се каже мозаик, то некако класично звучи, а његови мозаици су најмање то. Они нису плод школских правила, и строго чуваног и преносивог заната, рађени по устаљеним упутствима неког „замишљеног приручника за израду мозаика.“ Његови мозаици су плод ентузијазма као откриће у себи, плод заљубљености у природу.

Они су настали као потреба стваралачке спонтаности, из сензибилитета према камену и облутку, из флуида који се између њега и њих ствара. Из „ међусобне размена енергије чији је расплет непредвидив“ – како каже сам аутор.

знату књигу Живот облика) осећаја потенцијалне и иницијалне обликотворне енергије материјала - камена као и своје непресушне стваралачке воље (шопенхауеровске Kunstwille) од узбуђења до надахнућа, од надахнућа до надахнућа, од авантуре до авантуре, од расплета до расплета – настало преко шездесет мозаика у којима је трајношћу самог каменог бића и каменних односа, односа камена са природом, његовим „естетским оком“ виђењем у природном амбијенту у коме „живи“, оживљен поетски, али и аниматски један „нови свет“ мозаика, створен у неком својврсној набоју између природе и уметности.

Борислав Њежић је мозаичар који не зна унапред, растерећен рутине, научених и сазнатих правила, вођен љубављу он само и стално трага и открива. Али је експериментатор поетског а не хладног научног и рационалног надахнућа – између научника и алхемичара он је пре ово друго. Јер из камена ствара слику, светлост и нову „природу“ или природу виђену новим очима... Иако не робује неком строго укалупљеном наученом знању, као мозаичар експериментатор, изражено модерно сензибилитета, Б. Њежић није ни самоук, ни наивац, он је у занатско-техничком смислу беспрекоран... Али ипак, иако је Њежић пре свега истраживач нових могућности... он у прекорачењу „постављених граница“ поштује могућности као и природу материјала, као што у тој повећаној креативној слободи ипак води рачуна о одмеравању и усклађивању са основним и битним техничким захтевима мозаика. У тим оквирима Њежић употребљава и нове, у устаљеном смислу нетипичне материјале за мозаик: дрво, гвожђе, жицу, стакло, песак. Као, што је и нарочито значајно за његов стил и технику, коришћење и уградња у мозаике плочастих комада камена већих димензија. Сви наведени материјали увек имају комплементарну, функционалну, али и улогу симболичког значења, међутим увек ликовну у односу на камен који доминира својом лепотом и својом природном изражајношћу.

Мислим да је његов највећи лични допринос модерној мишљењу - изражавању у нашој уметности мозаика у превођењу одређених „природних стања“, „природних мозаика“ као широких надахнућа у оквиру личног, уметнички транспонованог мозаика. Као заљубљеник у камен, који трага за каменом у природи, Њежић је откривао „готове творевине у природи“ које су га надахњивале као уметника. За њега, посматрача оштрог и осећајног ока, камен је увек имао свој живот, своје трагове, свој процес, своју асоцијативну историју, свој потенцијални анимизам и витализам.

Још једна луксузно опремљена монографија на енглеском језику славног српског сликара Браце Бонифација у великом формату – *Bonifacho* изашла је ове године у Канади. Обухваћена су дела настала у оквиру серија *Habitat Pixel Series* (2001–2009) и *Testament Papers* (2012–2013), од којих је потоња проглашена за до сада најупечатљивији израз овог модерног уметника, који је продао преко седам стотина слика.

Наслањајући се на претходну монографију *Ретроспектива 1973–2013, 40 година у Ванкуверу*, ово издање унеколико представља Бонифацијев манифест, где снимци циновских платна пружају увид у ставове уметника о нуклеарној енергији, рату, политици и загађењу. Опет служећи се словима и речима, уз бриљантне цртеже и палету јарких боја, кроз понављања, обрасце и симетрију, на овим сликама које су налик на постере Браца Бонифације бави се употребом језика (присутне су речи из енглеског, српског, француског, немачког, италијанског, шпанског, руског, хебрејског), поигравајући се вестима из читавог света и глобално познатим местима и појмовима. Како стоји у предговору, дела се истовремено могу посматрати као апстрактна уметност, експресионистичке слике, симболичке представе и шифроване поруке (Mia Johnson), понекад готово шизофрено спојене у целину која изненађује својом кохерентношћу и јасним обраћањем посматрачу. Према речима критичарке Мије Џонсон, можда најважнија компонента Бонифацијевих слика јесу њихови физички атрибути који имају готово телесне одлике: „Када се ове слике посматрају уживо, осећа се њихово присуство, пуно живости, енергије и страсти – као да су и оне живе и да са њих „дишу“ боје и лакови.“

Овај Београђанин, рођен 1937. године, прославио се не само у нашој земљи већ и у знаменитим европским градовима пројектом *Очи над градом* (1959–1965) у ком је осликавао београдске кровове и фасаде и режирао фотографије са моделима, међу којима је била и

Завештање сликара

Маја Војводић

Марина Абрамович. Браца Бонифације био је, почетком шездесетих година прошлог века, један од зачетника уметности перформанса у Београду, иако се касније посветио искључиво сликарству. Као један од ђака чувене уметничке школе у Шуматовачкој, уписао је у Београду Академију примењених уметности и дипломирао – архитектуру, да би потом у аустријском Атељеу Кру-

чаравају – као и конкретна поезија – песников осећај за цез ритмове. Овај ритмички елемент не изненађује, будући да је Бонифације изучавао и свирао цез у Београду крајем педесетих година.“

Браца Бонифације у својем атељеу

гер изучавао штампарске технике старих мајстора.

Поређећи Бонифацијеву поезију са оном славног песника Вордсворта, уверена да је двојици уметника заједничко призивање прошлих доба и жал за изгубљеним, критичарка Робин Лоренс (Robin Laurence) за серију *Habitat Pixel* у монографији *Bonifacho* каже: „Слова и знакови интерпункције које користи, заједно са својим лексиконом звезда, срца, крстова, стрела, троуглова и таласа, чине материјал помоћу којег он конструира своје композиције. Уз визуалне алузије на вербалне изворе, они до-

Најпознатији српски сликар у дијаспори држављанин је Канаде од 1976, где је 1978. године, у Торонту, одржао прву самосталну изложбу. Године 1991. његово име ушло је у енциклопедију *Ко је ко у Канади*, а 2011. и у *Ко је ко у свету*.

На више од педесет самосталних и много више групних изложби организованих широм планете, од Бразила до Хонг Конга, Браца Бонифације је ликовно представио свој универзум, толико разноврстан, свестран и ангажован да се може рећи да достиже врхунце израза савремене уметности.

Блиске српско-словачке књижевне везе

Поводом 80-годишњице историјског Конгреса словачких писаца, који је био у знаку противфашистичког и противратног отпора а који се одржао у Тренчјанским Теплицама 1936. године, нови Конгрес словачких писаца уз учешће бројних домаћих и писаца из 12 иностраних земаља, такође је одржан у овом познатом бањском месташћу средње Словачке од 21. до 24. септембра. Главни организатор овог значајног сусрета песника и писаца било је Друштво словачких писаца (ДСП) које већ дужи период има веома добру сарадњу са Удружењем књижевника Србије (УКС) а у име којег је на конгресу учествовао наш писац Јанко Вујиновић из Београда. Учешће су такође узели песник а уједно и председник Матице српске у Новом Саду Драган Станић, песник и в. д. директора Српског народног позоришта у Новом Саду Зоран Ђерић, као и представници војвођанске словачке књижевности Вјера Бенкова, Михал Харпањ, Мирослав Демак, Мартин Пребуђила, као и директор Словачког издавачког центра у Бачком Петровцу Владимир Валенћик, директор Словачког војвођанског музеја Павел Чањи и врсни преводилац Зденка Валент-Белић.

Пре званичног почетка конгреса све учеснике су у просторијама словачког парламента примили

његов председник Андреј Данко и председник ДСП Мирослав Бјелик. Значај и важност Конгреса словачких писаца 2016. је и чињеница ње-

женика Србије биће настављена и продубљена већ на два врло блиска сусрета на сајмовима књижа у октобру у Београду и почетком

На пријему код председника парламента СР Андреја Данка, среда 21. септембра 2016.

гове организације управо у време словачког председавања Саветом европске уније а које је било организовано под покровитељством премијера Словачке републике Роберта Фице. Учесници су констатовали да је конгрес донео подстицајне ретроспективе, иницијативе, поруке и нове изазове који произилазе из првог конгреса одржаног давне 1936. године. Сарадња између Друштва словачких писаца и Удружења књи-

новембра у Братислави. Такође, крајем новембра у оквиру прославе 190-годишњице оснивања Матице српске у Новом Саду договор о сарадњи потписаће испред Матице словачке Маријан Ткач а испред Матице српске Драган Станић.

текст: Мартин Пребуђила
Фото: Андреј Мелер

ПРИЗНАЊА

Недељковићу „Жичка хрисовуља“

Познати песник из Краљева, Живорад Недељковић, добитник је признања „Жичка хрисовуља“ за свеукупно песничко дело. По речима председника жирија др Драгана Хамовића, Недељковић „обликује поезију у којој се различите оптике и опције срећу, сударају и прожимају творећи сложен и динамичан смисаони хоризонт“. Признање је лауреату уручено у оквиру Жичког духовног сабора, на духовној свечаности у трпезарији манастира Жича.

Савићу „Кочићева награда“

Познати српски књижевник Миласав Савић овогодишњи је добитник Кочићеве награде. Образлажући награду, председник жирија Миљко Шиндић је нагласио да читаоци у Савићевим романима и приповеткама могу „да препознају, не само своје време, него и сами себе, људе који се боре за истину, правду, слободу, онако како се борио Петар Кочић“. Награда је уручена на Кочићевом општинском састанку у Стричићима на Змијању.

М. Цвијетић, М. Тешић и Д. Тиаго Станковић

„Бопић“ Станковићу и Цвијетићу

Награда из фонда Задужбине Бранка Топића, при Српској академији наука и уметности, „за књигу високе уметничке вредности“, објављену 2015. године, припала је Дејану Тиагу Станковићу за роман „Есторил“ (издавач „Геопоетика“) и

Повеља „Карађорђе“

Повељу „Карађорђе“ за животно дело додељују младеновачке „Шумадијске метафоре“. Жири у саставу: Душан Чоловић, председник, Радослав Војводић, Зоран М. Мандић, Мирослав Лукић и Душан Стојковић, чланови, већином гласова је одлучио да се повеља „Карађорђе“ за 2016. годину додели Дејану Богојевићу, песнику из Ваљева. Лауреату ће наредне године бити штампана књига изабраних песама.

Михајловићу „Песничко успеније“

Двадесети јубиларни Песнички сусрети, у оквиру Културне манифестације „Соколица 2016“, окупили су у порти манастира Бањска крај Звечана, ноћ уочи Петровдана, 11. јула, петнаестак српских песника.

У оквиру манифестације су уручена и традиционална песничка признања, „Песничка повеља“ Голубу Јашовићу, ствараоцу из Пећи, а најпрестижније признање „Песничко успеније“, Милану Михајловићу, песнику из Косовске Митровице, који је дао неизмеран допринос овим сусретима и манифестацији „Соколица“, која траје пуне две деценије.

„Златна значка“

Љубиши Симићу, књижевнику, председнику Удружења писаца „Седмица“ из немачког града Франкфурта и члану Удружења књижевника Србије 4. августа је уручена „Златна значка“, признање које додељују Културно-просветна заједница Србије и Министарство спољних послова Републике Србије. На свечаности у Удружењу књижевника Србије председник КПЗ-а Живорад Ајдачић је истакао да је „Симић чувар српске културе, језика и традиције у расејању“ и посебно је нагласио његов „допринос окупљању и заједничком деловању наших писаца из целе Европе“.

Србија је успешно представила своју књижевност на 29. Московском међународном сајму књига, који је у престоници Русије одржан од 7. до 11. септембра. На српском штанду по први пут су заједно наступили чланови Удружења књижевника Србије, Српског књижевног друштва и

Игњатовићу „Троношки родослов“

Песник Срба Игњатовић је овогодишњи добитник награде „Троношки родослов“, коју додељује Подрињски културни клуб Епархија шабачка и Етно село културе „Троношки вајати“. Припала му је за књигу песама „Црнобер“ чији наслов упућује на кључне симболе и средишње вредности нашег културног и православног наслеђа.

Награда „Сава Мркаљ“

Добитници награде „Сава Мркаљ“ за 2015. годину, које додељује УКС - Књижевна заједница Крајине, су проф. др Душан Иванић и проф. др Славица Гароња Радованац. Награда се додељује за дело везано за књижевност, културу и усмену традицију српског народа - Крајишника. Душан Иванић, каже се у образложењу жирија, ударио је темељ периодизацији и систематизацији књижевне баштине српског народа у Хрватској, а Славица Гароња обрадила је укупно српско усмено поетско наслеђе Војне Крајине 18-20. века, али и писану баштину кроз књигу „Српска књижевна Крајина: од баштине до егзодуса“.

Признање Андрићу

Песник Радомир Андрић добитник је „Статуете Бранка Радичевића“, рад вајара Јована Солдатовића, највишег признања манифестације „Бранково коло“. Које му је уручено на почетку ове светковине песничке речи, коју је својом беседом и отворио.

Радисављевићу „Пелагићев рунолист“

Награду „Пелагићев рунолист“ за 2016. годину добио је београдски песник Зоран Хр. Радисављевић. Ову књижевну награду додељује Књижевна заједница „Васо Пелагић“ и Завичајно друштво „Змијање“, организатор манифестације „Кочићев збор“. Признање је уручено песнику у манастиру Гомионица.

Венац Лазе Костића

Културна манифестација Дан Лазе Костића одржана је ове године по четврти пут, трећег јуна, на дан када је давне 1909. године Лаза Костић завршио своју најлепшу песму Santa Maria della Salute и послао је Матици српској да се штампа у његовој последњој књизи песама. Организатори су били Градска библиотека „Карло Бијелички“ и Удружење грађана „Раванградско пролеће“ у сарадњи са Српском читаоницом „Лаза Костић“. Жири награде (проф. др Драгољуб Гајић, председник, Предраг Богдановић Ци и Владимир Јерковић) уручио је, уз пригодан програм, Венац Лазе Костића књижевницима Душку Новаковићу из Београда и Стојану Берберу из Сомбора.

Влајићевој новооснована награда

На деветој Међународној уметничкој колонији Крчедин, по први пут је додељена награда за дечју књижевност која је припала Гордани Влајић за књигу „Заистинска српска бајка“. Ову манифестацију у domu породице Јакшић, отворили су академик Матија Бећковић и сликарка Ханади Ал Дарвиш, председница Департамента за визуелне уметности Министарства културе Катар.

На свечаном отварању у Крчедину, академику Матији Бећковићу, глумици Биљани Ђуровић, сликару Драгану Стојкову и музичару Драгољубу Ђуричићу, додељене су традиционалне титуге „Ја, Крчединац“.

Српски писци на Московском сајму књига

Српског ПЕН центра. У име УКС учесници Сајма били су Селимир Радуловић, потпредседник УКС, Александар Чотрић, сатиричар и Миливоје Баховић, књижевни преводилац. Селимир Радуловић је руској публици представио зборник „Књижевно огледало Чедомира Мирковића“ тумачења дела овог познатог књижевног критичара и

највећом територијом у историји човечанства. Књигу је двадесет година писао руски писац из Јакутска Николај Лугинов, а Баховићу су за превод на српски језик, више од хиљаду и пет стотина страна, биле потребне две године.

Учешће српских писаца омогућило је Министарство културе и информисања Републике Србије.

писца, који је преминуо 2005. године. Александар Чотрић је представио антологију српског афоризма „Враг и шала“ на руском језику, коју је приредио Витомир Теофиловић, а превео Јован Гагић. Он је говорио и о Антологији савременог руског афоризма „Велико у малом“, која ће до краја године бити објављена у Београду, на српском језику.

Преводилац Миливоје Баховић представио је посетиоцима Сајма капитално двотомно дело - роман „Тако вели Цингис Кан“, епску сагу о монголском владару који је владао

У Москви је потписан и Споразум о сарадњи Библиотеке Матице српске из Новог Сада и Руске државне библиотеке. Споразум су потписали Селимир Радуловић, управник Матичине библиотеке и Владимир Гнездилов, вршилац дужности директора Руске државне библиотеке. Две библиотеке размењиваће штампана издања књига, часописа и новина. Сарађиваће и у обради, реставрацији и дигитализацији рукописа и старе штампане књиге.

А.Ч.

Српски писци у словачком часопису

Познати словачки часопис „Ромбоид“ (уредница Станислава Репар) који излази у Братислави, у броју 7-8 за 2016. годину има два опежна блока са прилозима српских писаца. Најпре, „Златни прах“ који доноси по дванаест хакику песама петоро српских хакику (на словачки их је превео Зорислав Јесенски): Дејана Богојевића, Драгана Ј. Ристића, Душана Стојковића, Радмиле Богојевић и Слободанке Луковић. Потом, избор који је из антологије најкраће српске приче „Зрнца“ коју су саставили Дејан Богојевић и Душан Стојковић, на четрдесет страна, извршила Станислава Репар. Представљени су наши писци почев

од Гаврила Стефановића Венцловића до Роберта Г. Тилија. Превео их је Зорислав Јесенски.

Најављено је да ће у једном од наредних бројева „Ромбоида“ бити штампани и аутори рођени после 1960. године. Међу штампаним писцима су, међу осталим, и: Кодер, Иво Андрић, Мони де Були, Љубиша Јоцић, Миодраг Павловић, Тихомир Нешић, Миладин Ђулафић, Јовица Аћин, Срба Игњатовић, Давид Албахари, Бранислав Вељковић, Душан Стојковић, Драган Ј. Ристић, Зорица Арсић Мандарић, Миленко Пајић, Зоран М. Мандић, Миљурко Вукадиновић, Михајло Пантић, Ивана Димић, Владан Матић...

Будимир Стефановић

III
Привиђа ми се, послушајем невидљиво, љубави се смејете, је ли! љубав нам не дозвољавате, а ми смо од ње создани, из њене утробе поникли, из фетуса, пренели је дахом на сопствена чеда, разазнајете ли постоји ли бог,

Стрмина

I
Балони, лампиони и прскалице. Трубачи, ватромет и петарде. Музика и смех.
(Дођи испод стола, пијани су... дођи у сенку да ти покидам дугмад и груди љубим...)
А шта ће бити када све прође, тама, само црна тама...

II
Стојим на почетку стрме улице, јутро је и киша пада, и као да сам стабло одувек не дотиче ме се стварност, чему, сам сам човек а киша и даље пада.
III
А шта ће бити после погреб, тама, само црна тама...
IV
Колико дуго овде станујем, нишаним ли сопствене стопе изнова, омамљен сам... Сунце ми је спржило јагодице на образима, клецају окоштала колена, док планета лудује будан сам.
V
Да видим шта ће се десити кад падне тама, само црна тама...

Дах урбаног постојања

Искра Пенева: *Негде између*, Македонски информативни и издавачки центар, Панчево, 2016.

Искра Пенева у потпуности задовољава критеријуме модерног и урбаног поетског израза. Јасан и конкретан језик Пенева, чини се, достиже најважније елементе комбиновања урбане поезије са лириком.

Основне мотиве у песмама Искре Пенева налазимо у свакодневном животу, љубави, чежњи,

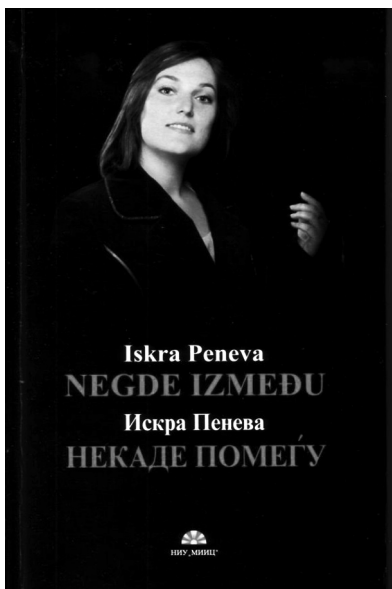
Награда „Стојан Христов” додељена је песникињи Искри Пеневој из Београда за збирку поезије „Негде између” на 55. Струшким вечерима поезије, у Калишту, Струга.

бесу... Приметна је иронија коју употребљава када жели да опише прекретницу, када рашчишћава с прошлошћу и јурша ка будућ-

ности. Све је ово зачињено повременим провлачењем постмодернизма, кратким и брзим резovima стихова. Терминологија у песмама указује на темпо живота у великом граду. С времена на време, Пенева зна да потражи мир и тишину у врту и на ливади, за којима сваки песник има потребу.

Изливи емоција често су прикривени отвореним стихотворењем Пенева. Понекад је реч о љубави, понекад љутњи, али читајући између редова, они су присутни у сваком стиху. Посебно су процидјиви тренуци када се ауторка ставља у центар интереса. Тада она као да се саморазграђује, анализирајући се део по део, пева песникиња, а из њених речи навиру рађање, прах и земља, бескрајан универзум.

Славчо Ковилоски

У песмама Искре Пенева примећује се моћ поетске речи, која је окренута ка њеном личном кругу у који преусмерава своју поетску енергију. Управо ту налазимо ону снагу израза која држи пажњу, како критичарима тако и читаоцима.

Трибина УКС

13. јули

Циклус „Поезија за децу“ (2): Раша Попов, Рашино песничко седмодневје. Запиткивач: Миљурко Вукадиновић, аутор и Нина Симић, казивач поезије.

18. јули

Жарко Кољибабић: Плетиво времена, поезија. Учествовали: проф. Миладин Распоповић, аутор и Миљурко Вукадиновић.

6. септембар

Славомир Војиновић: Хиландар, (монографија) Учествовали: академик Матија Бећковић, Душан Стојковић, Славомир Војиновић и аутори заступљени у књизи.

Стихове казивао Вицо Дардић.

7. септембар

Циклус „Књижевност за децу“ (6): Русија Маринковић, Чик погоди (зоопиталице). Говорили: др Воја Марјановић, др Предраг Јашовић и ауторка.

13. септембар

Драган Коларевић: Масони и сарајевски атентат, роман. У представљању суделовали: Зоран Ненић, проф. др Душан Глушовић и мр Радован Калабић.

26. септембар

Стојанка Раденовић – Петковић: Речено, прећутано, (двојезично на српском и енглеском). У програму учествовали: Лабуд Драгић, др Миодраг Д. Игњатовић и ауторка

27. септембар

Јадранка Лајовић: Светионик, (роман). Говорили: Момчило Селић, Томислав Кресовић и ауторка.

29. септембар

Незаборавне мелодије Бориса Бизетића, (дупли албум ЦД: 1970-1980).

Учествовали: Борис Бизетић, породица, пријатељи и гости.

5. октобар

Лаза Лазич: Раскош, приповетке. Учествовали: Виктор Шећеровски, Вероника Мона Богич, Тамара Лујак, Гордана Петковић и аутор.

7. октобар

Деветнаести пут највећи дечји жири на свету изабрао је најбоље књиге за децу. Добитници за 2015. године су млађи узраст: Плакета „Доситејево перо“ Бранко Милорадовић „Београдска мумија“, друга награда Добрица Ерић „Благо воћа и поврћа“, трећа Лав Лукић „Велико спремање“. Старији узраст: Плакета „Доситејево перо“ Јасминка Петровић, друга награда Николета Новак „Тако ми је причао Будимир“ и трећа Гордана Малетић „Легенде о неосвојивом граду“. Награде је на великом дечјем програму уручио Божићар Пешев.

7. октобар

Вјеслав Вукадин: Из оштроугла (песме). О књизи говорио др Мићо Цвијетић, аутор поговора, а поезију аутора читали и коментаришали Душка Врховац, уредник Трибине, као и аутор.

Уредник и водитељ Трибине **Миљурко Вукадиновић**

• Баја Цаковић: *Певам живот свој*, најлепши стихови, поезија, припремили: Мирослав Димитријевић и Теодор Топличанин, Београд.

• Златоје Мартинов: *Кобно писмо*, ТВ-драма, Орионарт, Београд.

• Баја Луковић: *Пробијање огне*, поезија, Фондација „Солидарност Србије“ и кућа Буре Јакшића, Београд.

Сећање на песника

Драгомир Миша Ђорђевић (1953-1999) један је од песника најмлађе генерације који је за релативно кратко време успео да се афирмише у ширем читалаштву и да „ухвати прикључак“ са најугледнијим старијим писцима за децу. Одмах после Моше Одаловића. Стекао је популарност објављивањем у „Политици за децу“, „Змају“ и „Невену“, а нарочито су попларне биле певане песме које су изводили Властимир Ђуза Стојиљковић, хор „Колибри“, Леонтина, Јова Радовановић..., награде га нису заобилазиле, ни читанке и антологије... (Први га је, као најмлађег, уврстио Душан Радовић). Много тога изнели су његови данашњи пријатељи Љиљана Симић, Гордана Малетић, Бранко Стевановић и Миљурко Вукадиновић, на трибини 14. јула. Поезију је говорила Нина Симић.

Најава духовних свечаности

Иза једне од најпрестижнијих песничких награда код нас „Жичке хрисовуље“ стоји Жички духовни сабор, а иза Сабора Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ и издавачка кућа „Повеља“, где се већ дуже бије битка за савремену српску поезију, културу и културу читања.

Постало је већ лепа традиција да се манифестација из претходне године оконча објављивањем зборника посвећеног добитнику на трибини Француска 7) и да се том приликом најави нови добитник и представи програм преображењског сабора. То је довело песника Ђорђа пред бројну и пробрану београдску публику, а са њим су из Краљева стигли и зборник „Ђорђе Нешић, песник“, приређивач и уредник зборника Драган Хамовић, Драгана Типсарчевић, директорка библиотеке и градоначелник Краљева др Предраг Терзић, песник Дејан Алексић, мр Ана Гвозденовић и појац српске поезије музичар и композитор Драган Млађеновић. Гостима је добродошлицу пожелело председник УКС песник Радомир Андрић. Том приликом, 11. августа, најављене су Преображењске духовне свечаности, које су кренуле већ 16. августа.

Песник Герасимов

У склопу велике међународне манифестације „Дани Москве у Београду“, члан званичне руске делегације, гост из Москве, угледни песник Александар Герасимов представио је своју двојезичну књигу „Овде и сада“ у Удружењу књижевника Србије, на трибини „Француска 7“ у среду 5. октобра у 12 часова. У програму учествовали су председник Удружења Радомир Андрић, аутор предговора и један од преводилаца Миливоје Баћовић. Стихове је казивала Нина Симић, а музику на руске теме свирао је уметник на гитари Урош Дојчиновић.

Ђуро Црномарковић

Књижевник

Радоване Марковићу Бели, Твој Лајковац данас се весели. Изашла су Сабрана Ти дела, Радуже се Шумадија цела.

Ђелије су Твоје родно место, Ти их волиш и помињеш често. Ту научи прва слова зна се, А пре тога пусти дечје гласе.

Супер приче, још бољи романи, Српски народ душу да нахрани. Твоје књиге чудне речи красе, Ал' ко хоће, добро и чита се.

Златна слова тегет платно красе, Бели папир са поносом каже Ове књиге на све стране траже Да читањем углед се исказе.

Пуна четрдесет и четири лета Оловка Ти по папиру шета Да би овог новембарског дана Представио 3.840 страна.

Миладин Берић

А ДОБРО ЈУТРО, СРБИЈО

- Још увијек довољан број Срба није за улазак у НАТО. Но, ако би нас још једном бомбардовали...
- Устајте, презрени на свијету: Добро јутро, Србијо!
- Пошто у вријеме Косовског боја још увијек није била откривена Америка,
- Турци су имали једног савезника мање. Американци су признали Косово, али нису све остале своје злочине.
- Кад год се Европа сјетила да смо и ми њен дио – заратило се.
- Тачно знам којег ћемо дана ући у

Љуба Поповић: Жеља (1978)

Књиге иду од града до града, Ево неких важнијих награда: Андрић, Бора, Ђопић, Вук, Меша, Повеља, а и птица Вељкова голубица...

Књижевнице, Марковићу Бели, Велики си мајстор својега заната. Да би Дело вечито живело, Оснивач си својега Легата.

Много посла Тебе јоште чека! Поносна је на Твоје Ти Дело Лајковачка Градска библиотека. Нека тако буде, од века до века!

Кавалер си први свога града. Емилији своје срце даде, И савори лепу бајку дугу, Поклони јој Лајковачку пругу.

У мислима дилема ми оста, Шта да каже сад последња строфа. Да л' талента Ти више имаде, Ил' за Писца ил' за Филозофа.

Лајковац, 21. 11. 2013.

Европску унију. Судњег.

- Крајње је вријеме да уђем у политику. Више ни сам не вјерујем у оно што причам.
- Чувајмо слике с изборних плаката, требаће нам једном за потјернице.
- Срби се дијеле на оне који сањају европски сан и на оне који су будни.
- Срби ће из носталгије за Југославијом и Србију да подијеле на шест република и двије покрајине.
- Онолико црногорско јунаштво се није могло описати са тридесет слова.
- Ми из Босне смо толико паметни да смо и од сопствене глупости успјели да направимо бренд!
- Запалио сам комшији кућу? Да огријем душу!
- Нас је Бог створио седмог дана. Кад му је већ свега било доста.
- Удружење поштовалаца лика и дјела Јосипа Броза Тита налази се у улици Драже Михаиловића.
- Показао сам највећи степен родољубља? Емигрирао сам!

Нове књиге приспеле у редакцију

• Бранко Стојановић: *Мајка у пољу камилице*; Видови поетизације у прози Рајка Петрова Нога, студија, Свет књиге, Београд.

• Душан Стојковић: *Рукопис живота*; Критика о поезији Мирослава Тодоровића, Народна библиотека „Стеван Сремац“, Ниш.

• *У истој кошуљи*; Књижевна критика о делу Љубише Ђидића, књига I и II; приредио др Миливоје Р. Јовановић, Народна библиотека Крушевац.

• Гинтер Кунерт: *Судбинска опомена*, изабране песме; избор и превод с немачког Стеван Тонтић, Агора, Зрењанин.

• Милан Јовановић: *Гласови прошлости*, приповетке, СКЗ, Београд.

• Милисав Миленковић: *Доба ветрова*, роман; *Шекспир сан и крв*, поезија, Просвета, Београд.

• Петар Жебељан: *Држи ме неиздрж*, поезија, Удружење књижевника Србије, Београд.

• Марија Микетић: *Евгенија Хајден*, роман, Евро-Џунти; *Крв у леду*, роман, Евро, Београд.

• *Сан о другој обали*, Зборник радова о књижевном делу Драгише Калезића; приредио Марко Недић, Орион Арт, Београд.

• Гроздана Лучић Лалић: *Из истог смо легла*, поезија, Галаксијанис, Ниш.

• Радмило В. Радовановић: *Елеусински сонети*, поезија, УКС, Подружница Бања Лука.

• Сава Миљодраг Радивојевић: *Духом писменима*, поезија, Светигора, Подгорица.

• Слободанка Луковић: *Певање у два гласа*; друга књига, поезија, Апостроф, Београд.

• Лаза Лазич: *Раскош*, приче, Македонски информативни културни центар, Панчево.

• Радомир Батуран: *Кустос Мезеџија*, роман, Катена мунди, Београд.

• Љиљана Вујић Томљановић: *Тачност касни*, поезија, кућа поезије, Бања Лука.

• Сашко Јовановић: *Поклонили смо времену*, поезија, Народна библиотека Бела Црква.

УЗ ОДЛАЗАК УМЕТНИКА

Недокучиве тајне Љубиних слика

„То што се на платну одвија, пред мојим очима, често ми изгледа као резултат неке више воље, с којом ми је тешко да се споразумем. И само у оним срећним тренуцима, кад ми се чини да смо проговорили истим језиком, само онда успева ми да поверујем да то натезање са опскурним сликама има неког смисла. Није то за нормалне људе. Понекад се, такође, питам која је то врста људи којима те слике заиста нешто значе.“

(Љуба Поповић: *Логика вредности*, „Време“, бр. 1141, 15. новембар 2012.)

Истакнуто име српске савремене уметности, сликар моћне имагинације и изразитог сензибилитета, Љуба Поповић (1934-2016) преминуо је у августу ове године, оставивши иза себе несвакидашње дело и мисао, интригантан стваралачки опус саткан од небројаних, недокучивих тајни које чекају да их неке будуће генерације истаживача препознају и разоткрију на имагинарним просторима његових слика.

Љуба Поповић рођен је 1934. године у Тузли. Основно и гимназијско образовање стекао је у Ваљево. У Београду је студирао на Академији примењених уметности и Академији ликовних уметности, коју завршава 1959. године. Од 1963. године живео је и радио у Паризу, за који је и везана његова главна излагачка делатност и изузетна уметничка афирмација. Самосталне изложбе имао је у Паризу, Бриселу, Њујорку, Будви, Криштутему (Белгија), Ваљево, Минхену, Фрибуру (Швајцарска), Женеви, Суботици, Београду, као и већи број колективних изложби, међу којима је и учешће на трећој изложби „Медиале“ одржаној 1960. године у Галерији Графичког колектива. На његову иницијативу 1985. године основана је Модерна галерија у Ваљево. Члан САНУ је од 1991. године. Дела му се чувају у многим музејима и приватним колекцијама.

На почетку, током Љубине ране фазе рада у Београду, на сликама су присутна усамљена бића изведена једноличним колоритом, да би се временом његова палета разиграла до готово ужарене црвене боје. Након одласка у Париз и сусрета са сликама старих мајстора, Тицијана, Дирера, Леонарда, средином шездесетих година XX века долази до смиривања палете и уношења хладнијих тонова у његова дела, да би од краја шездесетих до средине седамдесетих година на његовим платнима преовладала зелена нијанса.

За Љубино стваралаштво током шездесетих, након његовог одласка у Париз и делом седамдесетих година, Никола Кусовац истиче да се налазило на трагу поезике која је била слична поимању Мира Главуртића по питању естетике слике, разарања класичних идеала и хуманистичких вредности, а да је на-

Предраг Ђидић

кон проласка једне овакве сложене фазе развоја на самом почетку уметничког формирања, у наредним деценијама изградио особену и аутентичну поезику коју није лако и једноставно дефинисати. Специфичности ове поезике,

Љуба Поповић: *Мистерија под пуном светлошћу* (1997)

између осталог, било је могуће видети и на изложби под називом „Љуба“, одржаној у Галерији РТС-а током 2015. године, на којој је презентован одабир дела из овдашњих приватних колекција, насталих од 1971. до 2008. године, чиме се, у једном сажетом формату, могао сагледати развојни ток стваралачког опуса Љубе Поповића.

Исконска проблематика рађања и умирања, присутна на платнима Љубе Поповића, ставља у центар његовог интересовања човека и трагање за одговором о смислености његовог постојања и опстанка. Кроз разоткривање унутраш-

њости људског бића Љуба Поповић настојао је да сагледа и презентује бескрајну величину универзума, преломљену и искривљену кроз човечију призму.

Унутрашњи бунт, непрестално преиспитивање сопствених ставова, константна тензија у процесу стварања, резултирали су да сликарски чин за Љубу Поповића нема унапред предвидљив исход и да га сам процес рада често одведе у другом правцу од замишљеног почетка. У том константном дијалогу са самим собом, процесу унутрашњих превирања и надигравања подземних трептаја уметничког бића и сликарске материје, Поповић на својим платнима гради целовиту архитектонску матрицу сачињену од већег броја независних ванвременских детаља, репрезентата фантастичних и имагинарних светова, који се опет, са друге стране, могу сагледати и као засебне целине, са сопственом тематиком.

Слике Љубе Поповића испуњене су фигурацијом, креацијама људских тела, нагним женским фигурама у централном плану, представљама различитих имагинарних бића, утвара, опсена, што посматрају из прикраја, смештених у окружење које своје корене има у ренесансном сликарству, познатом са дела старих холандских или фирентинских мајстора. Светлост која исјава из средишта Љубиних композиција, делом утицај Жорж де ла Тура, као и изразито свежи колорит платнима дају нестварну композициону дубину, отварајући до сада невиђене фантазмагоричне светове. Мистичне представе пејзажа и истраживање простора, као и преплитање еротике и смрти представљају неке од сегмената

Милисав Миленковић

Кнут Хамсун, извечери Интерпретација одбране

О како је моћно краљевство твоје
Еј краљу заустављеног времена
Неомиђеног дивљег простора
У коме си гладан младости сна
Загазио у неукротиви поток
Пре него што помути узнемирено
море

На Норхолму теку реке пролећа и
зима

Цвета кромпир косе се ливаде
Из земље цеци се зрело плодovie
Ено видиш Исак подиже насеље
За девојку Ингер са зечом усном

И не слутећи домами оно јато
Елесеус и Сиверт Леополдина и
Ребека
Како наилази са облацима над
њим

Зашавши у шуме и ломне сумње
Исак негује смреку малену
Испод гранатих топола
Као што бди над чедоморством
И оним неугледним гробом поред
воде

Изнанада под његов и Нутов
огртач
У бело одевене сестре
психијатријске болнице
Улећу шумно као беле голубице
Горким мелемима лече му душу
Даривају га бестидним
шуморењем јасике

Шумом и неразговорним шапатам

О Нут чујеш ли сопствени глас
Носиш ли у души цвет
Тек цветак огрешења
Безнадежну заљубљеност у
Алвилду

Широких руку и тврдог длана
сељанку
Или можда опет слутећ Ингер са
Селанре

Александар Баљак

ЗИДОВИ НА ХОРИЗОНТУ

- Овакве земље нигде нема, а и овде је све мање има.
- Србија је много лепа земља. Који год део да узмете, нећете се покајати.
- Све ово је наше, само смо ми овде странци.
- Пошто ђаво никако није долазио по своје, морали смо ми да одемо до ђавола да видимо где је запело.
- Ми смо све ово предвидели, али с великим закашњењем.
- Код нас се не зна ко је од кога луђи, иако се о томе изјашњавамо сваке четири године.
- Јутрос сам на кућном прагу нашао говно. Кампања од врата до врата почела је да даје резултате.
- Кад сте ме прошли пут изабрали, обећао сам вам бољи живот, па вам то исто и сада обећавам. Нисам ја од оних који данас говоре једно, а сутра друго.
- Ако је премијер први међу једнакимима, то значи да у влади нема горег од њега.
- Велики вођа је звезда што сија у тами коју ствара.
- Многи се чуде како тај човек већ није ухапшен, а права је мистерија како су још на слободи они што се томе чуде.
- Плаћате ли картицом или бубрегом?

- Посао је најтеже наћи тамо где су га многи изгубили.
- Тотално сам се изопачио. Сваки пут кад деца читају причу о три прасета, пође ми вода на уста.
- Ми за нашу омладину не треба да бринемо, што с великим успехом и чинимо.
- Претворили смо се у сопствене сенке. Није било другог начина да преживимо у пустињи.
- На сајму књига потписивао сам читаоцима свој нови роман. Само двојица су успели да ми умакну, али запамтио сам им лица.
- Сликајте ме испред полице са Андрићевим књигама. Нека се види да сам писац иза кога стоји релевантно књижевно дело.
- Синоћ је у Дому културе одржано успешно песничко вече. Сала је била мала да прими све оне који нису дошли.
- Вашу књигу не само да бих понео на пусто острво него бих је тамо и оставио.

који су Поповића константно интригали и покретали кроз целокупни стваралачки опус.

Настојање да кроз унутрашње токове сопствених „подземних река“, који нису рационално контролисани, разоткрије суштину човековог постојања и смисленост његовог живота, можемо препознати између осталог и у једној од његових изјава – то је „као једно путовање, продр наше мисли, нас самих кроз испречене зидове материјалног, контакти и додири са Нечим иза што представља ужас науштана нашег тела, борављење у једном паничном простору, који се не може ни замислити ни отелотворити.“

Поповић на својим платнима не приказује свакодневни, спољашњи, већ унутрашњи свет који израња из

најдубљих слојева његове подсвести, преиспитујући при томе однос светлости и таме у човеку, однос добра и зла, именитеља који својом универзалном проблематиком дотичу свако људско биће.

Ако бисмо Љубин стваралачки опус требали да сагледамо помоћу једног његовог дела, то би свакако могла бити слика симболичног назива *Мистерија у пуној светлости* (1997). Готово целокупан опус Љубе Поповића је једна велика мистерија, која чека да буде разрешена, сведочанство о човековом унутрашњем крику, његовом постојању у времену и простору, о животу и смрти, растакању мистичних тајни универзума које се под пуном светлошћу распламсавају пред нашим очима. У томе се огледа величина његовог сликарства.

А не гледаш не видиш
Оно девојче Илајали како трчи за
тобом

Сумњаш ли да постоје бројне
звезде
Које би даривао свим њиховим
именима

Нут ниси душевно болестан
Мада душевне способности су ти
умањене

Трајно и безнадежно
Клатио си се између неба и земље
Гледао како се коцкају твојим
временом

Трошећи га неразумно
Кантари на њиховој страни беху
А ја био жив или мртав говорио си
Могу беспоговорно да чекам

Нађите бар једно место
Бар једну реч у мојим рукописима
У којима сам издао моју домовину
Норвешку

Или да сам нападао Јевреје и друге
народе
Хвалио сам само своје Германе

Ценим јавно мњење суд и тужиоце
Али их не ценим толико високо
Колико сопствену свест о добру
и злу

А за сто година све ће бити
заборављено
Као и њихова и моја судбина

Слаб сам и немоћан
Глув и слеп подоста
Али не прође дан а да се не упитам
Где ли је сад Езра Паунд

Зар нису иструреле гвоздене жице
На кавезу
У коме је као и ја у тескобама
тамновао

А опет живи смо луталице и
робови

Смем да кажем и себи самом
Кад угледам Кафку и Гега
Достојевског и Ничеа
Да скоро ускликнем
Нут а зашто ми не бисмо умрли

А шта је тек јадна усамљена смрт
У његовом моћном краљевству од
речи и сна

Еј краљу жив си и заустављаш
време

Између себе и нас мртвих

6. децембар 2015.
Пожаревац

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

Лист за књижевност и
друштвена питања
Оснивач и издавач
Удружење књижевника
Србије
Београд, Француска 7

ПРЕТПЛАТА НА „КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ“ за 2016. годину по цени (заокружити износ) од: 1200 динара, за организације 2400, за иностранство 50 еура, авионом 70 еура долара или одговарајући износ у другој валути. За нашу земљу уплату слати на жиро-рачун: Комерцијалне банке, Београд, 205-200273-87- за КН. За иностранство уплате се врше код посредничких банака: DRESDNER BANK AG, FRANKFURT AM MAIN, GERMANY i AMERICAN EXPRESS BANK, LTD., NEW YORK, NY, UNITED STATES на рачун KOMERCIJALNA BANKA A.D.BEOGRAD, SWIFT-BIC: KOBBSBGXXX, Svetog Save 14, Beograd, Srbija, sa naznakom u korist UKS, FRANCUSKA 7, BEOGRAD, SRBIJA, BROJ RAČUNA : RS35205000702541600067. ПОПУЊЕНУ НАРУЧБЕНИЦУ или фотокопију признанице (доказ о уплати) послати на адресу: Удружење књижевника Србије- за „Књижевне новине“, Београд, Француска 7. Моле се претплатници да измире своје обавезе јер је то сигуран начин да новине стигну до одређеног.

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

добитник су Велике
јубиларне награде УКС,
установљене поводом
стогодишњице удруживања
књижевника у Србији
(1905-2005), и награде
„Теодор Павловић“ за 2003.
Златни беоуч за 2015.